Vysoká škola ekonomická v Praze

Diplomová práce

2012 Bc. Adéla Stiborová

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta mezinárodních vztahů

Hlavní specializace: Mezinárodní politika a diplomacie

Název diplomové práce:

Nové formy rozvojové spolupráce: Případová studie české rozvojové spolupráce v Etiopii

Autorka diplomové práce: Bc. Adéla Stiborová

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Otakar Volenec, CSc.

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma
„*Nové formy rozvojové spolupráce: Případová studie České rozvojové spolupráce v Etiopii*“
vypracovala samostatně s využitím literatury a informací,
na něž odkazuji.

V Praze dne 13. prosince 2012 Bc. Adéla Stiborová

Poděkování:

Děkuji vedoucímu své diplomové práce, PhDr. Otakaru Volencovi, CSc., za jeho cenné rady, připomínky a komentáře, které mi při vypracování byly velmi nápomocné.

Název diplomové práce:

Nové formy rozvojové spolupráce: Případová studie české rozvojové spolupráce v Etiopii

Abstrakt:

Diplomová práce se zabývá současnými trendy rozvojové spolupráce. Definuje, co se v současné době rozumí pod pojmem nové formy rozvojové spolupráce. Cílem práce je zjištění, zda Česká republika využívá dostatečně těchto nových forem rozvojové spolupráce. Tohoto cíle bude dosaženo prostřednictvím analýzy zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na příkladu Etiopie, jedné z prioritních zemí zahraniční rozvojové spolupráce České republiky.

Klíčová slova:

Zahraniční rozvojová spolupráce, Etiopie, Formy rozvojové spolupráce.

Title of the Diploma Thesis:

New forms of development co-operation: case study of Czech Official development Assistance in Ethiopia

Abstract:

This thesis deals with current trends in development co-operation. It defines what we now understand under the term new forms of development co-operation. The aim is to explore if Czech Republic use these new forms of development co-operation. The aim will be reached through the case study of Czech Official Development Cooperation in Ethiopia, one of the priority countries of Czech Official Development Assistance.

Key words:

Official Development Assistance, Ethiopia, forms of development co-operation.

Obsah

Obsah 7
1 Seznam použitých zkratek 9
Úvod 1
1 Teoretické vymezení nových forem rozvojové spolupráce 5
1.1 Rozvojová spolupráce – teoretický úvod 5
1.1.1 Charakteristika pojmu rozvojová spolupráce/rozvojová pomoc 5
1.1.2 Rozvojová spolupráce versus rozvojová politika 6
1.1.3 Rozvojová pomoc versus humanitární pomoc 6
1.1.4 Dvoustranná versus mnohostranná spolupráce 7
1.1.5 Rozvojový projekt versus rozvojový program 7
1.1.6 Aktéři rozvojové spolupráce 7
1.2 Historický vývoj, základní principy a nástroje 7
1.2.1 Motivy poskytování pomoci 8
1.2.2 Počátky poskytování pomoci 9
1.2.3 60. léta – období prosperity a velkých nadějí 10
1.2.4 70. léta – období ekonomických problémů a ohrožení konceptu rozvojové spolupráce 12
1.2.5 80. léta – Programy strukturálního přizpůsobení 14
1.2.6 90. léta – konec bipolarity 14
1.2.7 21. století – Optimismus nového začátku 17
1.2.8 Současné trendy 20
1.3 Nové formy rozvojové spolupráce 22
1.3.1 Projektová pomoc – efektivita a nové přístupy 22
1.3.2 Genderový aspekt bilaterálních projektů 23
1.3.3 Human Rights Based Approach 23
1.3.4 Přímá rozpočtová podpora (Budget support) 24
1.3.5 Sektorová podpora 25
1.3.6 Mikrofinance 27
1.3.7 Evaluace 29
1.3.8 Koherence politik pro rozvoj 29
1.3.9 Shrnutí – nové formy rozvojové spolupráce 30
2 Případová studie – Etiopie 32

2.1.1 Nejstarší historie ... 32
2.1.2 Období císařství ... 33
2.1.3 Socialistická Etiopie ... 35
2.1.4 Demokratizace Etiopie – ano či nikoli ... 37
2.1.5 Historie ZRS ČR v Etiopii ... 39
2.2 Analýza ZRS ČR v Etiopii ... 43
2.2.1 Formulace hypotézy ... 43
2.2.2 Institucionální rámec rozvojové spolupráce s Etiopií ... 44
2.2.3 Rozvojová strategie Etiopie ... 45
2.2.4 Objem ZRS ČR do Etiopie ... 46
2.2.5 Formy rozvojové spolupráce ... 49
Závěr ... 70
Zdroje ... 74
Monografie, kapitoly z monografií a publikace ... 74
Odborné články a dokumenty ... 75
Dokumenty MZV ... 78
Legislativní zdroje: ... 80
Internetové zdroje ... 80
Seznam grafů ... 82

1 Seznam použitých zkratek

DAC OECD	Development Assistance Committee – Organisation for Development Cooperation and Development
ZRS ČR	Zahraniční rozvojová spolupráce České republiky
ODA	Official Development Assistance
LDC	Least Development Countries
UNRRA	United Nations Relief and Rehabilitation Administration
OEEC	Organisation for European Economic Cooperation
SAP	Structural Adjustment Programs
UNDP	United Nations Development Program
UNFPA	United Nations Fund for Population Activities
UNICEF	United Nations Children's Fund
UNEP	United Nations Environmental Program
MLP	Malé lokální projekty
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
WPE	Workers´ Party of Ethiopia
ONCCP	National Committee for Central Planning
IBRD	International Bank for Relief and Reconstruction
IDA	International Development Association
IMF	International Monetary Fund
UNRRA	United Nations Relief and Rehabilitation Administration
OEEC	Organisation for European Economic Cooperation
TPLF	Tigrayan People´s Liberation Front
EPLF	Eritrean People´s Liberation Front
EPRDF	Ethiopian People´s Revolutionary Democratic Front
DAG	Development Assistance Group
GTP	Growth and Transformation Plan
FDI	Foreign Direct Investments
NNO	Nevládní neziskové organizace
ODI	Overseas Development Institute
SDPRP	Sustainable Development and poverty Reduction Program
SWAP	Sector Wide Approach

Úvod

„The number of people in developing countries living on less than $1,25 a day fell from about 1.8 billion in 1990 to 1.29 billion in the years before 2008“ uvedl v červnu roku 2012 J.Brian Atwood, vedoucí Komise pro rozvojovou spolupráci OECD (DAC OECD) při svém projevu na 25. zasedání Správní rady mezinárodní federace červeného kříže a červeného půlměsíce. (Antwood 2012, s. 2) Jedním z nástrojů k řešení této globální krize je i rozvojová spolupráce, která se neustále zvyšuje. Oficiální rozvojová pomoc poskytovaná státy (ODA - Official Development Assistance) dosáhla v roce 2011 výše 133,5 miliard USD, v předchozím roce 2010 byla výše ODA 128 miliard USD, v reálných hodnotách se ale jedná o pokles v hodnotě 3 %. (UN 2012, s. 17) V důsledku finanční krize se navíc očekává její další snížení.

Při zkoumání rozvojové spolupráce musíme mít na paměti několik málo faktorů. Jednak je tzv. oficiální rozvojová pomoc jen jednou z mnoha forem finančních toků, pomocí kterých lze docílit rozvoje země a snížení chudoby. Navíc finanční nástroje samy o sobě nejsou jediným řešením globálního problému současnosti, jakým chudoba bezpochyby je. Komunita poskytovatelů rozvojové spolupráce se po celou historii své existence snažila vyvinout takové nástroje rozvojové spolupráce, které by efektivně naplnily své cíle v podobě snižování chudoby a rozvoje chudých zemí. Tato diplomová práce se zabývá současnými trendy, které se v rozvojové spolupráci v posledních letech objevily, definuje, co se v současné době rozumí pod pojmem nové formy rozvojové spolupráce a jaké jsou základní charakteristiky těchto norem. Hlavním cílem práce je zjištění, zda ČR využívá dostatečně těchto nových forem rozvojové spolupráce. Tohoto cíle bude dosaženo prostřednictvím analýzy zahraniční rozvojové spolupráce (ZRS ČR) na příkladu Etiopie, jedné z prioritních zemí ZRS ČR. Pro účely dosažení tohoto cíle si stanovím hypotézu *H0: Česká republika nevyužívá v Etiopii nových forem rozvojové spolupráce.*

Co se týče metody výzkumu, základním přístupem vedoucím k dosažení cíle diplomové práce je deduktivní metoda. Nejprve se budu zabývat teoretickými východisky zahraniční rozvojové spolupráce, které později aplikuji na konkrétní příklad Etiopie. V části věnované historickému vývoji rozvojové spolupráce bude použita především metoda historicko-analytická, přičemž získané poznatky budou v závěrečné části první kapitoly syntetizovány v podobě přehledu nových forem

rozvojové spolupráce. Stejná metoda bude použita i v úvodních částech druhé kapitoly věnujících se historickému vývoji rozvojové spolupráce na konkrétním příkladu Etiopie, stejně tak v části o vzájemných vztazích Československa/České republiky a Etiopie. Ve stěžejní části druhé kapitoly věnující se analýze ZRS ČR v Etiopii bude použita metoda analytická, přičemž získané informace budou v závěru syntetizovány a využity jako podklad pro potvrzení či vyvrácení hypotézy.

Celá práce je rozdělena do dvou základních částí, teoretické a praktické. První část poskytuje základní teoretický rámec nezbytný pro následující analýzu ZRS ČR v Etiopii. Nejprve jsou vymezeny základní pojmy vztahující se k rozvojové spolupráci, které jsou nezbytné pro pochopení následujícího textu. Další část první kapitoly přehledně a stručně shrnuje historii poskytování rozvojové spolupráce. Vzhledem k rozmanitosti aktérů a procesů, kterými poskytování rozvojové spolupráce prošlo, není v možnostech této práce poskytnout ucelený přehled veškerého vývoje, což ani není jejím cílem. Přesto je nezbytný tento historický vhled, neboť poskytuje základ pro vydefinování nových forem rozvojové spolupráce, které jsou předmětem zkoumání této práce.

Druhá část práce představuje případovou studii a věnuje se Etiopii, africké zemi s bohatou historií, která dnes patří mezi nejméně rozvinuté země světa *(LDC – Least Development Countries)* a která patří zároveň mezi prioritní země ZRS ČR. V úvodu druhé kapitoly je nejprve představen stručný přehled historie země s ohledem na rozvojovou spolupráci, neboť Etiopie patří mezi hlavní světové příjemce pomoci a má tudíž bohatou historickou zkušenost s přijímáním pomoci. Poté se zaměřím blíže na historii vzájemných vztahů mezi Československem /Českou republikou a Etiopií, opět se zaměřením na ZRS. Česká republika může v současné době navazovat na bohatou historii vzájemných vztahů s touto africkou zemí, která byla již v dobách studené války příjemce pomoci z Československa.

Následující stěžejní kapitola se věnuje samotné analýze ZRS ČR v Etiopii. V analýze budu postupovat pomocí, v teoretické části vydefinovaného, přehledu nových forem rozvojové spolupráce. Ve své práci se z ryze praktických důvodů zaměřím na bilaterální rozvojovou spolupráci a její specifické formy. Postupně se budu věnovat všem formám této bilaterální spolupráce a pokusím se určit, do jaké míry jsou Českou republikou v Etiopii využívány.

Cenným zdrojem pro zachycení historického přehledu jsou oficiální dokumenty publikované největšími světovými multilaterálními dárci, jako je OSN či OECD, především pak výroční zprávy těchto organizací. Rozvojovou spoluprací jako takovou se v českém kontextu zabývají autoři jako Lenka Adamcová, Zuzana Němečková, Ondřej Horký, aktivní je také tým Univerzity Palackého v Olomouci, publikace těchto autorů poslouží jako cenný zdroj pro analýzu současných trendů v rozvojové spolupráci, stejně tak jako publikace některých českých předních nevládních neziskových organizací, jako je Člověk v tísni, a Fóra pro rozvojovou spolupráci, které je sdružuje. Využity budou také oficiální dokumenty publikované na jednotlivých přelomových konferencích věnujících se rozvojové spolupráci, stejně tak jako legislativní dokumenty České republiky věnující se rozvojové spolupráci, jako Zákon č. 151/2010 Sb. o rozvojové spolupráci a humanitární pomoci nebo Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce ČR na období 2010-2017. V části věnované historickému přehledu dějin rozvojové spolupráce v Etiopii a historii vzájemných vztahů Československa/České republiky a Etiopie budu vycházet především z odborných knižních publikací. Cenným zdrojem budou publikace autorů jako Karel Lacina, Libor Mojdl, Alemayehu Kumsa, Jan Záhoří a další. Pro samotnou analýzu budou použita oficiální data Ministerstva zahraničních věcí České republiky, data OECD a projektová dokumentace vztahující se k jednotlivým projektům.

Významným zdrojem informací byly internetové stránky Ministerstva zahraničí České republiky, OECD, Ministerstva průmyslu a obchodu, UNDP a stránky jednotlivých velvyslanectví v prioritních zemích ZRS ČR. Významným zdrojem informací byly také zahraniční odborné články publikované v časopisech jako *Journal of Development Studies*, *African Affairs* nebo *International Journal of Human and Social Sciences*.

Cenným zdrojem informací pro mě byla i účast na akci s názvem *Annual Aidwatch Seminar*, která se uskutečnila ve dnech 27. 11. a 28. 11. Na této akci, která je každoročně pořádána evropskou konfederací nevládních neziskových organizací zabývajících se rozvojovou spoluprací s názvem CONCORD, byly diskutovány nové trendy v oblasti rozvojové spolupráce, především pak v oblasti jejího financování. Na akci vystoupilo mnoho zajímavých odborníků z oblasti rozvojové spolupráce a bylo distribuováno mnoho užitečných materiálů. Díky této akci jsem získala širší pohled o současných tématech diskutovaných na evropské úrovni a požadavcích NNO na budoucí vývoj rozvojové spolupráce.

Není pochyb o tom, že na problémy rozvojových zemí není jeden lék. Dle mého názoru rozvojová spolupráce nedokáže sama vyřešit všechny problémy rozvojových zemí, nýbrž je potřeba přijetí velkého množství opatření ze strany mnoha aktérů, rozvinutých zemí, rozvojových zemí, mezinárodních organizací, a to v mnoha různých oblastech jejich činnosti, které by měly být kompatibilní se strategickými cíli rozvojové spolupráce. V současné době jsme bohužel svědky spíše opačné situace, kdy opatření v oblasti obchodní, zemědělské a jiných politik jsou v rozporu s cíli rozvojové politiky. Z tohoto důvodu je v závěru této práce věnována kapitola věnující se koherenci politik pro rozvoj. Sama rozvojová spolupráce by však měla být vystavěna takovým způsobem, aby nastartovala vývoj v zemi, měla by být pouze určitým impulzem.

1 Teoretické vymezení nových forem rozvojové spolupráce

Cílem úvodní kapitoly je teoretické vymezení nových forem rozvojové spolupráce, které je stěžejní pro následující části této práce. Tato první kapitola je systematicky rozdělena do tří částí. První část se věnuje teoretickému vymezení základních pojmů spojených s rozvojovou spoluprací. Druhá část zachycuje historický vývoj rozvojové spolupráce, na základě kterého jsou v části třetí vydefinovány tzv. nové formy rozvojové spolupráce.

1.1 Rozvojová spolupráce – teoretický úvod

1.1.1 Charakteristika pojmu rozvojová spolupráce/rozvojová pomoc

Rozvojová pomoc/spolupráce *(Development Aid/Cooperation)* je v podstatě mezinárodní kapitál, který je z hlediska poskytovatele oficiální (je poskytovaný státy, resp. jejich subjekty nebo mezinárodními organizacemi), z hlediska ziskovosti se jedná o kapitál neziskový, který nevytváří dlužnickou pozici, z hlediska času se jedná o kapitál spíše střednědobý. Rozdíl mezi pojmem rozvojová spolupráce a rozvojová pomoc není faktický, nýbrž jde jen o jinou formulaci se stejným významem. V poslední době se postupně ustupuje od používání pojmu rozvojová pomoc, který je nahrazován pojmem rozvojová spolupráce, který je politicky korektnější. Dle jiného pojetí představuje rozvojová spolupráce jakékoli formy zvýhodněné spolupráce s rozvojovou zemí, zatímco rozvojová pomoc je pouze jedním z nástrojů rozvojové spolupráce. (Adamcová 2006, s. 304 - 305) V následující práci budu používat pojmy rozvojová spolupráce a rozvojová pomoc ve smyslu synonym.

Specifickou formou rozvojové pomoci je tzv. oficiální rozvojová pomoc (*ODA – Official Development Assistance)*, česky označovaná jako ZRS. Dle Výboru pro rozvojovou pomoc při OECD *(DAC - Development Assistance Committee)* se jedná se o soubor transferů do rozvojových zemí, který splňuje následující kritéria:

- je poskytován oficiálními místy nebo jejich výkonnými orgány
- je poskytován s cílem podpořit ekonomický rozvoj země
- je koncesionální (nemá komerční charakter) a obsahuje grantovou složku, která je minimálně 25 %
- je poskytován pouze zemím uvedeným v seznamu DAC jako příjemci ODA (Adamcová, s. 305)

ZRS nabývá různých forem, může mít charakter finančních nebo hmotných toků či technické spolupráce (např. vysílání expertů). Dle DAC není do ZRS zahrnována vojenská pomoc či náklady na peacekeepingové operace, lze ale zahrnout výcvik policejních složek, sociální programy, pomoc uprchlíkům, mírové využití jaderné energie či náklady na výzkum. (UPOL 2012, s. 193) Některé z těchto složek mohou být označeny za tzv. **skryté toky** zahraniční rozvojové spolupráce. I samotný zákon o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci České republiky, který vstoupil v platnost dne 1. července 2010 říká, že rozvojová spolupráce je uskutečňována: *„realizací rozvojových programů a projektů, vysíláním expertů, poskytováním vládních stipendií ke studiu na vysokých školách v České republice, peněžními dary do zahraničí, finančními příspěvky zahraničním institucím, mezinárodním organizacím a integračním seskupením a poskytováním zvýhodněných půjček a úvěrů.“* (Zákon č. 151/2010 Sb., § 3) Některé z těchto položek kritizují organizace občanské společnosti, neboť dle nich nepřispívá ke snižování chudoby v zemi příjemce. Tyto formy označují jako tzv. **zkreslenou pomoc**. (UPOL 2012, s. 24)

1.1.2 Rozvojová spolupráce versus rozvojová politika

Musíme rozlišovat mezi pojmy rozvojová spolupráce a rozvojová politika, zatímco rozvojová politika nastavuje obecný rámec a principy, rozvojová spolupráce znamená konkrétní aktivity. Rozvojová politika může být buď integrální součástí zahraniční politiky (případ ČR) nebo může představovat samostatnou politiku (případ UK či Kanady).

1.1.3 Rozvojová pomoc versus humanitární pomoc

Na rozdíl od **rozvojové pomoci**, která je koncipována s dlouhodobým záměrem, **humanitární pomoc** reaguje na mimořádné události v podobě přírodních či jiných katastrof. Jejím cílem je rychlé odstranění potíží, je tedy krátkodobá. (Adamcová 2006, s. 306) V prostředí České republiky definuje humanitární pomoc Zákon č. 151/2010. Humanitární pomoc se dle něj může uskutečňovat poskytnutím potřebného majetku ve formě daru do postižené oblasti, zapojováním do záchranných operací, vysíláním záchranářů nebo odborníků s potřebným vybavením podle zákona o integrovaném záchranném systému, peněžními dary do zahraničí, příspěvky mezinárodním organizacím a integračním seskupením a projekty humanitární

pomoci. (Zákon č. 151/2010 Sb., § 2, odst. b)

1.1.4 Dvoustranná versus mnohostranná spolupráce

Rozvojovou spolupráci můžeme dělit na **dvoustrannou (bilaterální)** a **mnohostrannou (multilaterální)**. Bilaterální spolupráce probíhá na úrovni států a směřuje z jedné země (dárcovská země) do druhé (partnerská země či země přijímající). (UPOL 2012, s. 24). Naopak multilaterální spolupráce je poskytována prostřednictvím mezinárodních vládních organizací. Pomoc poskytovaná prostřednictvím mezinárodních nevládních organizací je považována za pomoc bilaterální.

1.1.5 Rozvojový projekt versus rozvojový program

Je nutné také rozlišovat mezi **rozvojovým projektem** a **rozvojovým programem**. Zatímco rozvojový projekt je mnohem specifičtější, úžeji zaměřený, rozvojový program je mnohem komplexnější (často se věnuje celým sektorům). (Hokrová, Táborská 2008, s. 58)

1.1.6 Aktéři rozvojové spolupráce

V dnešním velice složitém, globalizovaném světě se neustále zvyšuje počet aktérů rozvojové spolupráce. Z pozice aktéra můžeme rozvojovou spolupráci rozlišit na vládní (ODA) a nevládní. Vedle těchto oficiálních míst patří mezi aktéry rozvojové spolupráce velké množství nevládních neziskových organizací, představujících tak zástupce občanské společnosti, ale také velké množství privátních institucí či akademický sektor. Tento obrovský nárůst počtu donorů ale může způsobovat vyšší fragmentaci rozvojové spolupráce a zvyšovat nároky donorské komunity na koordinaci. (JEHLIČKA, P. a TOMEŠ, J. a DANĚK, P, 2000, kapitola 4)

1.2 Historický vývoj, základní principy a nástroje

Tato část práce se bude blíže věnovat historickému vývoji rozvojové spolupráce, ve které se pokusím zachytit základní mezníky rozvojové spolupráce. Nejprve se zde zabývám motivy poskytování pomoci, poté se pokusím zachytit začátky poskytování rozvojové spolupráce, specifické podmínky poskytování pomoci během studené války, přičemž pro dosažení co nejvyšší přehlednosti použiji členění dle jednotlivých dekád, které se od sebe výrazně odlišovaly. V poslední části se budu podrobněji věnovat

poslednímu vývoji v oblasti rozvojové spolupráce, a to období od počátku 21. století.

1.2.1 Motivy poskytování pomoci

Pokud se zamyslíme nad samotnými důvody rozvojové spolupráce, nalezneme mnohé. Můžeme rozlišovat čtyři základní motivy poskytování pomoci. Prvním motivem, který podporují humanisté je **motiv solidarity** podpořený tvrzením, že pomáhat je přeci lidské, a tak nejen v rámci jednoho státu je nutno dodržovat princip solidarity, ale i v rámci celého lidského společenství. Na druhé straně se objevuje i řada ryze pragmatických důvodů podporujících rozvojovou spolupráci, například **motivy ekonomické.** V dnešní době jsme svědky zdůrazňování těchto ekonomických důvodů rozvojové spolupráce, především pak přímých a nepřímých pozitivních dopadů na země příjemce. Bylo by zcela naivní domnívat se, že se jedná o zcela nový fenomén, neboť tento důvod se skrýval za mnohými rozvojovými plány (byť často nebyl zcela přiznán).

Třetím motivem je **motiv bezpečnostní.** V dnešním globalizovaném světě již nemůžeme ignorovat bezpečnostní, ekonomické či politické hrozby na druhém konci světa, neb nežijeme v izolovaném prostředí prostém od vlivu svého okolí, nýbrž dnešní porózní hranice přispívají ke zvýšení rychlosti šíření těchto hrozeb z rozvojového světa do světa rozvinutého. Co se týče **motivů politických**, obrovský nástup rozvojových programů s tímto skrytým cílem zaznamenalo lidstvo především v době studené války (například v prostorách afrického kontinentu). Motivem pro poskytování rozvojové spolupráce byly i **motivy historické,** především pak během studené války, neboť světové velmoci poskytovaly štědrou rozvojovou pomoc do svých bývalých kolonií (především pak Francie, která si chtěla i po získání nezávislosti udržet se svými bývalými koloniemi těsné politické styky). (Frank, Baird 1975, s. 140 - 141)

Na druhé straně i u příjemců pomoci můžeme rozlišovat rozličné motivy přijímání pomoci, kterými jsou rozhodně motivy ekonomické, kdy přijatá finanční pomoc pomůže ekonomickému rozvoji země a může být použita k eliminaci některých problémů spojených s nedostatkem finančních prostředků. Příjemci si také prostřednictvím rozvojové spolupráce upevňují silnější vazby se zemí donora, tudíž mohou očekávat například diplomatickou či jinou podporu v dobách krize, válečných konfliktů apod. Bohužel motivem pro přijetí pomoci bývá také často spíše než vidina

zvýšení bohatství země, vidina zvýšení vlastního bohatství, které vůdci rozvojových zemí často využívali k upevnění své vlastní politické pozice. (Frank, Baird 1975, s. 144)

1.2.2 Počátky poskytování pomoci

Finanční toky začaly z rozvinutých zemí tzv. globálního severu plynout do zemí globálního jihu již během koloniálního období, tedy v období 19. a první poloviny 20. století. Jednalo se především o privátní toky, tedy velké investice firem (např. infrastrukturní projekty, projekty velkých elektráren atd.), které byly podporované vládami mateřských zemí.

První příklad poskytnutí finanční podpory z veřejných zdrojů státu za účelem podpory rozvoje jiné suverénní země se poprvé objevil v souvislosti s Marshallovým plánem, který bývá v učebnicích rozvojové spolupráce v kapitolách historie uváděn jako první příklad poskytování pomoci válkou zničené Evropě ze strany USA. UNRRA *(United Nations Relief and Rehabilitation Administration)* byla první organizací poskytující rozvojovou pomoc. V roce 1947 byl přijat **tzv. Marshallův plán**, pojmenovaný dle státního tajemníka USA George Marshalla. USA na základě tohoto plánu poskytlo obrovské finanční sumy evropským státům, které byly od roku 1948 řízeny Organizací pro evropskou hospodářskou spolupráci *(OEEC - Organisation for European Economic Cooperation).*[1] Bez této finanční injekce by pravděpodobně nedošlo k tak rychlé obnově poválečné Evropy, kterou USA potřebovaly pro odbyt svých výrobků, obchodní spolupráci atd. Samozřejmě Marshallův plán splňoval i důvody ryze politické. V prostředí nastupujícího studenoválečnického konfliktu potřebovaly USA vybudovat v Evropě opět silného partnera. (Veselý 2007, s. 354)

V období korejské války došlo k mírnému útlumu poskytování rozvojové pomoci ze strany USA. Pozornost byla zaměřena především na vojenskou pomoc, a to právě do válkou zmítané Koreje. K určitému obnovení došlo po konci korejské války. Na konci 50. let začaly i evropské mocnosti, které už se vzpamatovaly z následků druhé světové války, poskytovat rozvojovou pomoc, přičemž veškeré objemy této pomoci byly distribuovány v rámci koloniálních říší. Programy rozvojové pomoci se začínají objevovat i u zemí, které žádné kolonie nevlastní. Jednalo se především o skandinávské země, Německo, Japonsko, Kanada (Colombo Plan) nebo Izrael. (Frank, Baird 1975, s. 137)

[1] Ze které se v roce 1961 stala OECD, organizace sdružující nejbohatší státy světa. (oecd.org)

Na scéně poskytovatelů pomoci se objevuje také Sovětský svaz, který tak spolu s USA vystupuje v pozici supervelmoci. Obě tyto země začínají rozvojovou pomoc využívat jako nástroj pro plnění cílů zahraniční politiky a mapa světa se začíná postupně dělit na sféry vlivu USA a SSSR. Co se týče motivů poskytování pomoci, převažovaly u obou supervelmocí jednak motivy politické a bezpečnostní, které vedly k obrovským finančním tokům do strategických území jako je Izrael, Tchaj-wan, Turecko, Řecko nebo Pákistán. Samozřejmě objemy rozvojové pomoci ovlivňovaly i nadále motivy ekonomické. Teprve u nových donorů, kteří se začaly objevovat na konci tohoto období, se začaly objevovat motivy solidarity. U některých evropských zemí, jako například Francie nebo Velká Británie, převažovaly hlavně motivy politické, akcentovány byly otázky národní prestiže a vlivu. (Frank, Baird 1975, s. 137 - 141)

Začínají také vznikat první multilaterální organizace, které se zabývají rozvojovými programy. Tyto organizace fungující na bázi členských příspěvků, využívají tyto finanční prostředky k realizaci vlastních projektů. V roce 1944 vyústila konference v Bretton Woodu ve vznik Mezinárodního měnového fondu *(IMF – International Monetary Fund),* Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj *(IBRD – International Bank for Relief and Reconstruction)*. V rámci skupiny světové banky vznikla v roce 1960 organizace IDA *(IDA - International Development Association)*. Tato síť multilaterálních organizací začala být v 60. letech doplňována regionálními organizacemi jako Meziamerická rozvojová banka *(Inter-American Development Bank)* a Asijská rozvojová banka *(Asian Development Bank)*. Dalším důležitým hráčem na poli multilaterálních organizací, který se zabývá rozvojovou spoluprací, je také OSN. Existují tři typy organizací v rámci OSN, které hrají roli v rozvojové spolupráci, a to (a) speciální fondy (UNDP, UNFPA, UNICEF, UNEP), (b) speciální agencie, (c) regionální komise. (Frank, Baird 1975, s. 138 - 139)

1.2.3 60. léta – období prosperity a velkých nadějí

Během 50. a 60. let získala většina současných rozvojových zemí nezávislost na koloniálních mocnostech. Tento překotný vznik obrovského množství nových států, znamenal velkou výzvu pro mezinárodní společenství. Naprostá většina těchto zemí byla chudá, některé postrádaly infrastrukturu či neměly žádný přístup k moři. (OECDh 2011, s. 28) V roce 1960 byla při OECD založena Komise pro rozvojovou spolupráci DAC OECD, která byla první snahou o koordinaci vzájemného postupu bohatých donorů sdružených v OECD. 60. léta jsou také OSN označována jako první

rozvojová dekáda.

Rozvojová spolupráce během tohoto období byla výrazně ovlivněna existujícím politickým uspořádáním světa v podobě probíhajícího studenoválečného konfliktu. Motivy rozvinutých zemí byly často vedeny politickou snahou o získání větší moci. Na druhou stranu většina rozvojových zemí využívala politické situace k vlastnímu prospěchu. I přestože po získání nezávislosti většina rozvojových zemí zaujala postoj nezúčastněnosti v rámci studené války[2], rozvojovou pomoc od jedné z nesvářených stran i nadále čerpaly (některé země byly dokonce známé tím, že svou loajalitu vůči stranám velice rychle střídaly dle toho, co bylo pro ně v danou chvíli nejpřínosnější).

Převažujícím diskursem rozvojové spolupráce byla modernizační teorie založená na předpokladu lineárního vývoje, kdy moderní průmyslová společnost představovala vrchol, ke kterému všichni ostatní míří. Státy usilovaly o zajištění co nejvyšší úrovně ekonomického růstu, který považovala komunita donorů za nejdůležitější impuls pro celkový rozvoj země. (Hokrová, Táborská 2008, s. 115). Na základě vlivné keynesiánské teorie byl ekonomický růst dáván do souvislosti s masivními kapitálovými investicemi. Rozvojová pomoc byla v tomto období podporována mezinárodním společenstvím jako zdroj zajištění těchto investic. (Adamcová 2006, s. 310). Zaměření na ekonomickou dimenzi rozvojové spolupráce se také projevilo ve snaze o zvyšování finančních toků pomoci.[3] V 60. letech bylo navrženo Pearsonovou komisí, první organizací, která se zabývala rozvojovou spoluprací, aby vyspělé rozvinuté ekonomiky přispívaly na rozvoj chudých států částkou tvořící 0,7 % jejich HDP. Tento návrh byl v roce 1970 přijat mezinárodním společenstvím v podobě rezoluce vydané OSN. (OECDh 2011, s. 29)

Již v 60. letech byl na půdě DAC OECD diskutován problém **vázané pomoci** *(tied aid)*. Vázání pomoci bylo běžnou praxí té doby, spočívalo v podmiňování rozvojové pomoci či zvýhodněné půjčky dodávkou zboží nebo služeb exportovaných z dárcovské země. Vázaná pomoc tak okamžitě přináší ekonomický prospěch dárcovské zemi. Vzhledem k omezení konkurence, dochází ke zdražování pomoci v řádech 30% -40 %. (UPOL 2012, s. 347). Naopak přínosy pro přijímající zemi jsou potlačeny, neboť

[2] Jednalo se o hnutí sdružující především rozvojové země, které se prostřednictvím tohoto sdružení chtěly stát samostatnou třetí silou v dosud existujícím bipolárním světě. Mezi zakladateli hnutí hráli velice aktivní roli indický premiér Nehrú, egyptský prezident Násir a jugoslávský prezident Tito. (Veselý 2007, s. 414)
[3] První organizace, která navrhla určit pevně procento pomoci, kterou mají bohaté země poskytovat chudým, bylo Světové sdružená církví (World Council of Churches), které navrhovalo závazek v podobě 1 %. (OECD 2011 a, s. 29)

nedochází k multiplikačnímu efektu. Zboží je dodáno zahraniční firmou, často za přítomnosti zahraničních pracovníků, zahraniční pomoc tak nevytváří investiční příležitosti pro rozvoj podnikání v zemi příjemce, který je základem ekonomického rozvoje státu. Bohužel trvalo celých 30 let do vítězství nevázané pomoci. Jako hlavní překážky se ukázaly být překážky politické, neboť argument vytváření ekonomických a pracovních příležitostí pro vlastní obyvatelstvo je důležitým argumentem pro získání politické podpory veřejnosti k poskytování rozvojové pomoci do cizích zemí. (OECDh 2011, s. 29). Přestože mnozí donoři podporují dnes myšlenku nevázané pomoci, řada evropských států, mezi nimi i Česká republika, poskytují stále vázanou rozvojovou spolupráci.

Během 60. let vzrostla vlivem vzniku celé řady donorů potřeba koordinace. Začala vznikat různá konsorcia donorů, kteří se sdružovali podle regionu, kam jejich rozvojová pomoc směřovala (např.: Intergovernmental Group for Indonesia, konsorcium pro Indonésii sponzorované Nizozemím). Hlavním aktérem v oblasti koordinace pomoci se stala světová banka a OECD, především pak rozvojová komise DAC OECD. (Frank, Baird 1975, s. 139 - 140)

Ústřední roli v zajištění investic v rozvojových zemích byla přisuzována státu. Soukromý sektor byl považovaný za neschopný nastartování ekonomického rozvoje, neboť byl v africkém prostředí v té době poměrně nerozvinutý, sektor zemědělství byl považován za zpátečnický, zaostalý. Veškerá pozornost afrických vládců byla upřena na vyspělé průmyslové země ve snaze o nastartování rychlého ekonomického rozvoje s cílem dosáhnutí stejné životní úrovně. Strůjcem prvotního nastartování ekonomiky, neboli tzv. big push, který povede k dalším multiplikačním procesům s přesahem na celou ekonomiku státu, měl být stát. (Ayittey, G. B. N., s. 57 – 92)

1.2.4 70. léta – období ekonomických problémů a ohrožení konceptu rozvojové spolupráce

V 70. letech dochází k utlumení poskytování rozvojové pomoci, které souviselo se zhoršující se celosvětovou ekonomickou situací. Objevily se problémy v podobě ropných šoků[4], které postihly nejen rozvinuté tržní ekonomiky, ale i rozvojové země závislé na dovozu ropy. Předmětem diskuze se stal přínos velkých rozvojových

[4] První ropný šok nastal v roce 1973 poté, co organizace OPEC, sdružující vývozce ropy, především pak arabské země, uvalila ropné embargo na USA a jiné západní země jako protest proti jejich podpoře Izraele v Jomkippurské válce. Toto embargo způsobilo světový nárůst cen ropy. Druhý ropný šok nastal v roce 1979 v reakci na Irácko-íránskou válku, ve které USA podporovaly íránský režim. (Veselý 2007, s. 425-426)

projektů zaměřených na infrastrukturu apod., především pak jejich přínos nejchudší skupině obyvatelstva. Navzdory faktu, že s touto tezí přišli někteří autoři již o desítku let dříve, teprve v 70. letech uznal DAC OECD poprvé, že samotný ekonomický růst často nevede k uspokojení základních lidských potřeb *(basic human needs).(*Adamcová 2006, s. 40) Podle tohoto přístupu jsou ke zlepšení sociální situace potřeba přímé sociální zásahy. Zvýšení důrazu na sociální dimenzi rozvoje vedlo ke zvyšování výdajů na školství a zdravotnictví.

Dosud převažující keynesiánská teorie je nahrazena teorií neoklasicistní, na základě které je podporován volný trh s minimálními zásahy státu, účinnost rozvojové pomoci byla zpochybněna, její poskytování utlumeno. Vzhledem k dekolonizaci a následné emancipaci rozvojového světa začalo promlouvat stále více autorů pocházejících z nezápadního prostředí, kteří vnesli nové diskurzy do zkoumání této problematiky, ovlivněné sociálním prostředím, ve kterém vyrůstali. Mezi mnohými můžeme jmenovat například Amartya Sena. (Adamcová 2006, s. 310)

Mimo jiné vznikají i tzv. teorie závislosti. Kořeny těchto teorií sahají až do doby na počátku 20. století a jsou spojeny se jménem Johna Hobsona, který definoval imperialismus jako koloniální expanzi západních kapitalistických států. Tuto tezi přejal později i Vladimír Iljič Lenin, který definoval imperialismus jako nejvyšší stádium kapitalismu nebo argentinský ekonom Raúl Prebisch, který považoval svět za rozdělený na dvě části, a to centrum a na něm závislou periferii. Byl tudíž největším propagátorem soběstačnosti rozvojových zemí a snížení závislosti na státech centra. Tato snaha však mnohdy vedla ke katastrofám. (Nováček 2010, 337) Na tyto teorie navázal poté na přelomu 60. a 70. let Immanuel Wallerstein, dle kterého rozvinuté průmyslové ekonomiky hrají ve světovém hospodářství vůči rozvojovým zemím nadřízenou úlohu. Tito autoři vnímali i samotnou rozvojovou spolupráci jako nástroj vykořisťování ze strany rozvinutých tržních ekonomik. (Nováček 2010, 343)

V 70. letech se také objevil koncept uspokojování tzv. základních potřeb. Ve snaze zajistit toto uspokojení všem svým obyvatelům, zaváděly rozvojové země velké programy potravinových a zemědělských plánů, které financovaly půjčkami od mezinárodních finančních institucí. (Nováček 2010, 344)

1.2.5 80. léta – Programy strukturálního přizpůsobení

V 80. letech čelil svět stále negativním důsledkům ekonomických krizí 70. let. Díky ropným šokům vzrostly nejen ceny ropy, ale i jiného zboží, například potravin. Mnoho rozvojových zemí se dostalo do finančních problémů. Neschopni splácet dluhy z 60. let, pokoušeli se státníci nově vzniklých zemí vyřešit finanční situaci státu prostřednictvím dalších úvěrů. Mnoho států se tak dostalo do dluhové pasti, což vedlo věřitele, tedy rozvinuté státy, k přijmutí řady opatření. (OECDh 2011, s. 30)

80. léta jsou tradičně přezdívaná jako tzv. ztracená dekáda, charakteristická opětovným návratem k neoliberalismu a zaměření na ekonomický růst na úkor sociálních aspektů. Tato dekáda je charakteristická poskytováním tzv. **programů strukturálního přizpůsobování** *(SAP – Structural Adjustmnent Programs)*. Tyto programy WB a IMF poprvé v historii rozvojové spolupráce zavedly princip podmíněnosti rozvojové pomoci *(conditionality of money)*, donorské země poprvé začaly poskytování finančních toků podmiňovat splněním určitých podmínek. (Foster 2000, s. 19) Jednalo se především o liberalizaci cen a trhu, vyrovnané rozpočty, demokratické instituce, makroekonomickou stabilitu atd. (Gedlu 1998, s. 19) Na rozdíl od převažující teze 60. let, na základě které byla v nastartování ekonomického rozvoje určující role státu, programy SAPs upřednostňovaly volnou ruku trhu. Programy SAPs spočívaly na třech základních pilířích, a to podpora rozvoje zemědělství, liberalizace mezinárodního obchodu a zahraničních kurzů (do té doby bylo zcela běžnou praxí administrativně určované kvóty pro vývoz a dovoz ze strany státu) a vyšší efektivita veřejného sektoru. Zavádění těchto opatření je v literatuře také označováno jako tzv. Washingtonský konsensus. (Thomson 2004, s. 184)

Objevila se ale i řada problémů, spojených se SAPs. Ekonomická situace rozvojových zemí nezaznamenala výraznější zlepšení, u mnohých z nich činily úroky z dluhů stále vyšší finanční objem, než jaký do zemí připlouval v podobě finančních toků zahraniční rozvojové spolupráce. Navíc programy v důsledku finančních škrtů (které postihly především státní sektor a školství) prudce zvýšily nezaměstnanost, což vedlo k mnoha sociálním nepokojům. (Thomson 2004, s. 185)

1.2.6 90. léta – konec bipolarity

Po rozpadu bipolárního světa došlo ke snížení celkového objemu rozvojové spolupráce o celou třetinu. Vzhledem k neexistenci studené války již znepřátelené

mocnosti necítily potřebu uplácet státníky mnoha rozvojových zemí a rozšiřovat tak svůj vliv. V některých regionech, jako třeba v Latinské Americe či Asii, byly toky oficiální rozvojové spolupráce do jisté míry nahrazeny finančními toky privátního sektoru. Bohužel v Africe byla situace nejhorší, západní donoři se od černého kontinentu pomalu odvraceli, neboť byli příliš zaměstnáni transformační pomocí státům bývalého východního bloku, které se snažily integrovat do západního společenství vyspělých států. (OECDh 2011, s. 30) Deprivace způsobená neúspěchem řady rozvojových programů v Africe vedla také mnohé donory ke zvažování, zda má vůbec rozvojová spolupráce smysl. Tento jev je označovaný jako tzv. únava z pomoci (aid fatingue). (Nováček 2010, 343)

Změnilo se zaměření rozvojové spolupráce, stát, který byl v 80. letech v rámci SAPs spíše přehlížený, se nyní opět dostává do centra zájmu donorů. Donoři podmiňují[5] poskytování rozvojové pomoci existencí silných institucí v rozvojových zemích, bez kterých není rozvoj možný, na vzestupu zájmu jsou principy tzv. **dobrého vládnutí** *(good governance)*. Zároveň se pozornost světa zaměřuje na podporu lidských práv a demokratizace. (Odén 2010, s. 271) Mezi dalšími tématy, která jsou akcentována je udržitelný rozvoj nebo gender.

V roce 1996 vydalo OECD přelomovou publikaci *Shaping the 21st Century: The contribution to Development Co-operation*, která ovlivnila vývoj poskytování rozvojové pomoci stanovením dvou základních principů v podobě zacílení rozvojové pomoci na lidskou dimenzi a principy efektivnosti. Objevilo se zde několik ukazatelů, kterých mělo být dosaženo do roku 2015, byly stanoveny základní principy, které by měla rozvojová spolupráce splňovat (například byl vyzdvižen princip partnerství). (OECD 1996)

Světoví donoři začínají přijímající země zahrnovat do rozhodovacího procesu, co se týká rozvojových strategií. Uznávají, že rozvojová pomoc by měla vycházet především z potřeb přijímající země, tedy jakákoli rozvojová strategie by měla být výsledkem vzájemného dialogu, který posiluje partnerství. V souvislosti s dimenzionálním rozšířením vnímání chudoby, dochází také k rozšíření konceptu rozvojové spolupráce, která by se neměla zaměřovat pouze na ekonomický růst.

[5] Podmiňování neboli tzv. kondicionalita rozvojové pomoci je běžnou praxí. Můžeme jí rozdělovat na pozitivní a negativní. Problémem u pozitivní kondicionality je především fakt, že nikdy nedocházelo k jejímu systematickému využívání, spíše byla užívána selektivně v závislosti na konkrétních podmínkách. (Odén 2010, s. 271)

Jak uvedl J. Brian Atwood, vedoucí DAC OECD, v úvodu publikace OECD Development Report 2011: *„For the first time, donors advanced the concept that aid flows are only a part of the solution to poverty."* Toto zjištění vedlo donory i přijímající země k vytváření takových strategií, které nejsou zaměřené jen na finanční stránku objemů pomoci. (OECDh 2011, s. 20)

V roce 1999 vydala světová banka dokument s názvem *Entering the 21st Century: World Development Report 1999/2000,* ve kterém byly popsány principy tzv. **Comprehensive Development Framework**, na základě kterého vyzvala světová banka rozvojové země a donorskou komunitu k definování priorit pro jednotlivé sektory vycházejících ze vzájemného dialogu. Jednalo se o nový přístup, jehož cílem bylo zvýšení efektivnosti poskytované pomoci. Dle CDF mají cíle rozvojové spolupráce konkrétní země vycházet ze široké diskuze mnoha aktérů, a to aktérů státních na straně donora i příjemce, aktérů neziskového sektoru a aktérů privátních. CDF vyzdvihuje nejen vzájemné partnerství, ale také nutnost existence rozvojového plánu, který obsahuje strategii, určuje společné cíle a vize, ke kterým pak široké spektrum aktérů přispívá prostřednictvím svých projektů. CDF je postaveno na čtyřech základních principech, a to strukturálním (potřeba dobrého legislativního rámce, existence silných institucí), lidském (rozvoj lidského kapitálu prostřednictvím rozvoje vzdělávání), fyzickém (velké investiční projekty v podobě stavby infrastruktury, elektrifikace či zajištění vodních zdrojů hrají i nadále svou důležitost) a sektorové (plán rozvoje všech sektorů, včetně zemědělství). (World Bank 1999, s. 21)

V roce 1999 v souvislosti s problémem dluhové krize rozvojových zemí vyzvala DAC OECD [6] rozvojové země k formulování vlastních strategií rozvoje, tzv. **Poverty Reduction Strategy Papers**. Tento nový trend se nesl v duchu posilování vlastnictví rozvojové spolupráce ze strany samotných zemí, navazoval tak na principy CDF. Určitou příbuznou verzi PRSP jsou tzv. **National Strategies for Sustainable Development**, jejichž potřeba byla akcentována po Konferenci OSN o rozvoji a životním prostředí z roku 1992 a vyjadřují tak stále rostoucí potřebu dodržování pravidel udržitelného rozvoje i ze strany rozvojových zemí. (Foster 2000, s. 14)

[6] Společný orgán Světové banky a Mezinárodního měnového fondu

1.2.7 21. století – Optimismus nového začátku

Po kritickém období 90. let začíná víra v rozvojovou spolupráci ke konci 90. let opět stoupat. Přelomovou událostí se staly útoky na světové obchodní centrum roku 2001, které otevřely otázku propojení rozvoje a bezpečnosti jak uvedl tehdejší hlavní představitel DAC OECD Jean-Claude Faure: *„The events of 11 September have strengthened the conviction that a world without violence, terrorism and conflict means a world freed from exclusion, vulnerability and inequality, a world where opportunities exist for all.“* (OECDh 2011, s. 32)

Jedním z nejambicióznějších dokumentů je bezpochyby tzv. **Miléniová deklarace** (MDGs, online) přijatá v roce 2000. Tato deklarace vyzvala k přijetí tzv. Rozvojových cílů tisíciletí.[7] Jedná se o soubor osmi hlavních cílů, dělících se do dalších podcílů, k jejichž splnění se mezinárodní společenství zavázalo do roku 2015. Přestože se řada zemí potýká s mnoha problémy a dosažení některých cílů do roku 2015 je nepravděpodobné, nelze tomuto dokumentu jistě upřít obrovský úspěch na poli medializace problémů rozvojového světa, které tak pomohlo zvýšit zájem celosvětové veřejnosti. Dva roky po přijetí Miléniové deklarace se sešla v Monterrey konference, jejímž hlavním cílem byla konkretizace rozvojových cílů tisíciletí prostřednictvím nástrojů pro jejich dosažení a zajištění financování. Závěrečný dokument zvaný **Monterreyský konsensus** zdůraznil prvek vzájemné odpovědnosti za rozvoj, tedy odpovědnosti jak dárcovských, tak přijímajících zemí (UN 2002, s. 1 - 25).

Na začátku 21. století se komunita donorů společně s přijímajícími zeměmi začala zamýšlet nad efektivitou dosud realizované rozvojové pomoci. Převládal názor, že více pomoci nerovná se lepší pomoc, spíše bychom se měli zaměřovat na to, jakým způsobem jsou finanční prostředky vynakládány. Tento proces byl zahájen zasedáním prvního **Vysokého fóra pro efektivnost pomoci[8] v Římě** (High Level Forum on Aid Effectiveness) v roce 2003. Zástupci 28 příjemců rozvojové spolupráce a 40 bilaterálních a multilaterálních organizací poskytujících rozvojovou pomoc uzavřeli deklaraci, ve které se vyslovili pro posílení role přijímajících zemí, neboť v minulosti vedla jejich pasivní role k neadekvátnosti rozvojových programů a projektů, které tak

[7] 8 miléniových cílů: 1) snížení extrémní chudoby a hladu o polovinu, 2) dosažení základního vzdělání pro všechny, 3) prosazování rovnosti pohlaví a posílení role ženy ve společnosti, 4) snížení dětské úmrtnosti (cílem je do roku 2015 snížit úmrtnost dětí do pěti let o dvě třetiny), 5) zlepšení zdraví matek (zejména snížení mateřské úmrtnosti), 6) boj s HIV/AIDS, malárií a dalšími nemocemi (MDGs online)

[8] Efektivnost vyjadřuje míru naplnění předem stanovených cílů (dělat správné věci), kdežto efektivita je spojena s vhodně použitými nástroji (dělat věci správně). (UPOL 2012, s. 59)

neodpovídaly prioritám země. Dále byl zdůrazněn význam dobré praxe, která má být vodítkem pro nové úspěšné projekty. Příjemci pomoci byli vyzváni, aby ve spolupráci s donory vytvořili vhodnou komplexní strategii harmonizace postupu donorů. (OECDd 2003, s. 1-3)

Na druhém Vysokém fóru pro efektivnost pomoci, které se sešlo v roce 2005 v Paříži, byla přijata tzv. **Pařížská deklarace**. Na základě Pařížské deklarace bylo stanoveno pět základních principů, kterými jsou: (OECD 2005, s. 1 - 13)

- *Ownership* - posílení role partnerských zemí ve všech fázích rozvojových programů a projektů
- *Alignment* - přizpůsobení se programovým dokumentům partnerských zemí
- *Harmonisation* - vzájemná koordinace mezi donory[9]
- *Managing for results* - řízení zaměřené na výsledky
- *Mutual Accountability* - posílení vzájemné odpovědnosti

Třetí vysoké fórum pro efektivnost pomoci, které zasedalo v roce 2008 v Accře, bylo přelomové z hlediska účasti zhruba 3 000 organizací občanské společnosti *(CSO - Civil Society Organisations)*. Byl zde přijat dokument s názvem **Accra Agenda for Action**, který se především snažil najít cestu k naplňování principů stanovených Pařížskou deklarací. Byla zde akcentována tři hlavní témata, a to ownerhip, inkluzivní partnerství a zaměření na výsledky. Mezi těmito tématy se hlouběji zaměřím na inkluzivní partnerství. Jedná se o princip partnerství, který nezahrnuje jen oficiální poskytovatele a příjemce pomoci, ale nově také organizace občanské společnosti a ostatní aktéry. V závěru agendy jsou uvedeny jasné principy, které mají být nadále posilovány. Je jimi:

- posilování role organizací občanské společnosti, které budou hrát stále

[9] Vzhledem ke stále se zvyšujícímu počtu aktérů poskytujících rozvojovou spolupráce se tento cíl stává stále důležitějším ve snaze zabránit fragmentaci pomoci. Dle OECD v důsledku fragmentované rozvojové pomoci dochází k obrovským finančním ztrátám způsobeným zbytečnými transakčními náklady. Tyto ztráty činí dle OECD až 30 % – 40 % celkového objemu pomoci. (OECD 2011, s. 22) V poslední době se objevují nejen noví dárci v podobě organizací občanské společnosti, soukromého či akademického sektoru, ale i noví státní aktéři. Rostoucí ekonomiky Brazílie, Číny, Indie, Indonésie či Ruska, známe pod zkratkou BRIC, v současné době poskytují rozvojovou pomoc chudším zemím, sledujíc tak své politické zájmy. Rostoucí přítomnost Číny v Africe je v současnosti již světovým fenoménem. Bohužel rozvojová spolupráce Číny nedodržuje mnoho z kritérií uznávaných současnou dvorskou komunitou. Jedná se především o pomoc vázanou, tedy Čína sice poskytne rozvojové zemi finanční grant na stavbu např. dálnice, podmínkou ale je plné provedení tohoto projektu čínskými firmami. Projekt tedy nemá naprosto žádný multiplikační efekt na zemi příjemce, nevytváří pracovní místa a nepodporuje de facto ekonomický rozvoj. Naopak dochází k podpoře ekonomického rozvoje Číny. Navíc je součástí mnoha dohod udělení licencí na těžbu a vývoz nerostných suroviny, které Čína vzhledem k současnému tempu ekonomického rozvoje, zoufale potřebuje. (OECD 2005, s. 1 – 13)

dynamičtější úlohu

- posílení role příjemců pomoci
- zamezení fragmentace pomoci prostřednictvím zvýšení harmonizace kroků donorů
- poskytování nevázané pomoci
- vyšší zodpovědnost a transparence donorů
- podmíněnost pomoci založená na takových podmínkách, které vychází ze vzájemného dialogu
- posílení předvídatelnosti jak na straně příjemců (v podobě plánování rozpočtu), tak na straně donorů v podobě předvídatelných plánů zahraniční rozvojové spolupráce. (OECDe 2008, s. 1 - 8)

Zatím poslední Vysoké fórum pro efektivnost pomoci se konalo v roce 2011 v Busanu. V závěrečném dokumentu s názvem **Busan Partnership for Effective Development Co-operation** byla zdůrazněna role NNO a privátního sektoru, role principů přijatých Pařížskou deklarací, potřeba společné akce pro dosažení rozvojových cílů tisíciletí a potřeba speciální pozornosti věnované nejchudším státům. (OECDf 2011, s. 1 - 12)

V souvislosti s rostoucí kritikou změřenou proti zahrnování položek, které nemají přímý vliv na přijímající země, se v roce 2007 objevil koncept zvaný **Country Programmable Aid (CPA).** CPA je ukazatel, který sděluje, jaké množství ZRS bylo projednáno s vládou přijímající země a jaké množství se do této přijímající země skutečně dostalo. CPA tedy nezapočítává nepředvídatelné výdaje (humanitární pomoc a oddlužení), výdaje, které nepředstavují skutečné toky do rozvojových zemí (administrativní výdaje, výdaje na GRV, pomoc uprchlíkům atd.), výdaje, které nejsou předem projednány s přijímající zemí (př.: potravinová pomoc, pomoc od orgánů státní samosprávy, příspěvky do mezinárodních nevládních organizací, přímé investice atd.) a splátky úvěrů. CPA je tak ukazatelem, který spíše než ODA ukazuje skutečné toky rozvojové spolupráce, tedy bez tzv. zkreslené pomoci. (UPOL 2012, s. 32)

V roce 2010 vykázala DAC OECD nejvyšší objem rozvojové pomoci v historii (téměř 130 miliard USD), přesto je v současné době rozvojová spolupráce do značné míry brzděna nedodržováním finančních závazků rozvinutých zemí, ke kterým se vyslovily

již prostřednictvím rezoluce OSN z roku 1970, tj. poskytovat rozvojovou spolupráci ve výši 0,7 % HDP. (OECDh 2011, s. 21) Je však velice obtížné v současném prostředí ovlivněném mezinárodní finanční krizí prosadit skrze demokratické systémy států požadavky na zvyšování finančního objemu plynoucího do vzdálených oblastí světa s ohledem na řadu problémů, které musí tyto státy samy řešit.

1.2.8 Současné trendy

Všeobecný názor komunity donorů v současnosti spočívá v pochopení, že ZRS je jen jednou z mnoha forem financování pro rozvoj. Pokud bychom chtěli shrnout všechny formy finančních toků, které mohou být využity k rozvoji země, museli bychom zahrnout veškeré domácí zdroje, a to jak vládní příjmy z daní, tak hrubou míru investic, která vypovídá o podnikatelské investiční aktivitě v zemi, která je pro rozvoj bezpochyby klíčová. Dále bychom mohli zmínit přímé zahraniční investice *(FDI – Foreign Direct Investments)*.[10] Problém přímých zahraničních investic ale spočívá ve vysokém odlivu příjmů do mateřské země. Současní zástupci nevládních neziskových organizací se snaží přijít na způsob jak více využít tyto finanční toky k rozvoji zemí. Neboť pokud porovnáme samotnou ZRS s výše zmíněnými instrumenty, jedná se o velmi nízké celkové částky. (Griffiths, Jesse, 2012)

Samotná ZRS se v minulém roce dle NNO podílela na rozvoji rozvojových zemí ve výši 0,6 % HDP rozvojových zemí. Problematické ale je, že do těchto statistik jsou zahrnuty pouze státy OECD, z nichž navíc ne všechny (není zahrnuto Chile a Mexiko). V současné době stále vzrůstající spolupráce Jih-Jih nám tento údaj neposkytuje příliš přesnou představu o celkové výši oficiálních toků plynoucích do rozvojových zemí. Problémem navíc zůstává, že velká část ZRS se do rozvojových zemí vůbec nedostane, ale zůstane v rozvinutých bohatých západních zemích. (Griffiths, Jesse, 2012)

V současné době se rozvíjí debata o zavedení tzv. inovativních instrumentů financování rozvoje, kterými by mohla být daň uvalená na finanční transakce (tzv. daň Robina Hooda), daň z CO_2, která by tak přispívala k přijímání k prostředí šetrnějších metod či vytvoření nového speciálního fondu při IMF (SDRs – Special Drawing Rights), který by mohl být využíván k financování rozvoje.

[10] Takové investice, při kterých investor získává více jak 10 % celkového podílu podniku

V současné době se také hovoří o větší podpoře soukromého sektoru. Bohužel NNO v současné době vnímají soukromý sektor spíše jako konkurenci, tudíž je na vládě, aby systematicky podporovala takové projekty, které spolupráci neziskového a privátního sektoru, popř. i akademického vyžadují. Dle rozdílného zaměření těchto aktérů, kdy NNO mají ve zvyku realizovat spíše tzv. soft projekty v oblasti sociální či zdravotní, privátní sektor disponuje ve srovnání s neziskovým větším technologickým kapitálem. Akademický sektor by poté sloužil jako dodejce expertíz v konkrétních oblastech. (Griffiths, Jesse, 2012)

V prosinci roku 2012 se uskuteční setkání na vysoké úrovni, tedy ministerská schůzka v Londýně, kde bude také veřejnosti prezentována publikace *Development Cooperation Report* na téma „spojení udržitelnosti a rozvoje“ *(Linking Sustainability and Development)*, která se patrně v období několika příštích let stane klíčovým dokumentem udávajícím (v rámci OECD/DAC) kurs celé rozvojové problematiky. Na schůzce se budou řešit tři základní témata, a to rozvojová agenda po r. 2015, globální partnerství pro efektivní rozvojovou spolupráci a financování pro rozvoj a strategická role ODA. (Griffiths, Jesse, 2012)

V současné době nadchází v oblasti rozvojové spolupráce velmi důležité období. Zbývají jen dva roky do závěrečného termínu, kdy mají být splněné rozvojové cíle tisíciletí. Je nutno se zamyslet, jakým směrem by se svět měl vydat po roce 2015. Mělo by dojít k vytvoření dalších cílů, MDG 2? Mnozí kritici namítají, že nikoli, neboť za hlavní nedostatek MDG 1 vidí jejich přílišné kvantitativní zaměření. Ale většina odborníků se shoduje, že je velice nutné nějaký rámec vytvořit, dosud ale neexistuje ucelená představa, jak by měl tento rámec vypadat. V současné době probíhají také debaty ohledně finančního rámce financování post-MDG období. Uvažuje se dokonce i rozšíření definice ZRS. Ta by na jednu stranu umožnila využít nových nástrojů pro financování rozvoje, které byly zmíněny výše. Na druhou stranu by vládám umožnila snižovat přímé výdaje na pomoc, které by mohly být nahrazovány jinými instrumenty za současného splnění kvantitativního závazku v podobě 0,7 %. (Griffiths, Jesse, 2012)

Světová komunita donorů, NNO a partnerů z rozvojových zemí debatuje také o naplňování závazků, přijatých na konferenci v Busanu. Problémem deklarace přijaté v Busanu je ovšem fakt, že se jedná spíše o obecnou deklaraci, která neobsahuje mnoho kvantitativních závazků. Vynucení lepšího naplňování na národních úrovních

je pak velice komplikované. V nejbližší době proto musí dojít k další schůzce, která konkretizuje busanskou deklaraci a přijde s konkrétním seznamem závazků v oblasti efektivnosti pomoci. (Griffiths, Jesse, 2012)

1.3 Nové formy rozvojové spolupráce

Následující kapitola se blíže věnuje aktuálním trendům v oblasti nástrojů poskytování rozvojové spolupráce. Na základě historického vhledu provedeného v předcházející kapitole a za pomoci nových zdrojů budou popsány tyto tzv. nové formy poskytování rozvojové spolupráce. Na konci kapitoly bude poté uveden přehled těchto nových forem, který bude sloužit pro pozdější potřeby analýzy ZRS ČR v Etiopii.

1.3.1 Projektová pomoc – efektivita a nové přístupy

Až do 90. let 20. století byla hlavním nástrojem rozvojové pomoci **pomoc projektová** *(project-based approach)*. I přes její značné nevýhody v podobě vysoké fragmentace, nákladů na koordinaci a slabé míry vlastnictví ze strany dárců, hraje do dnešní doby velice důležitou roli a při splnění určitých podmínek může být vysoce efektivním nástroje pro snižování chudoby. Organizace poskytující rozvojovou spolupráci a sdružující donory se po celou dobu své existence snaží o definici základních principů, které by měla projektová pomoc splňovat tak, aby splnila své cíle.

Jedním z příkladů snahy o definování jasných kritérií projektové pomoci jsou kritéria DAC OECD, na základě kterých hodnotí projekty svých členských organizací. V roce 1991 přijala DAC OECD dokument, který se snažil o zavedení těchto principů. (OECDc 1991, s. 1 - 12). V obměněné verzi platí tyto principy dodnes:

- Relevantnost *(Relevance)*
    - Toto kritérium určuje, do jaké míry odpovídá projekt prioritám cílových skupin *(target groups),* příjemců pomoci *(recipients)* a dárců *(donors)*
- Efektivnost *(Effectiveness)*
    - Toto kritérium určuje, do jaké míry došlo k dosažení určených cílů *(objectives)*
- Efektivita *(Efficiency)*
    - Efektivita srovnává dosažené výstupy *(output)* ve vztahu ke vstupům *(inputs)*. Musíme si tedy položit otázku, zda bylo k dosažení výstupů

použito co nejméně vstupů. Co se týče projektové pomoci, zkoumáme především použité metody.

- Dopad *(Impact)*
  - Toto kritérium zkoumá celkový vliv určitého projektu.
- Udržitelnost *(Sustainability)*
  - Kritérium udržitelnosti měří, do jaké míry dopad projektové aktivity pokračuje i po odjezdu donorů. (OECD.org)

1.3.2 Genderový aspekt bilaterálních projektů

Dle čtvrté konference OSN, která se konala v roce 1995 v Pekingu, tvoří 70 % chudých obyvatel světa ženy, toto procento se neustále zvyšuje, a to především v rozvojových zemích. Tato tzv. **feminizace chudoby** má mnoho příčin. Nesporným faktem je, že k tomuto fenoménu mnohdy přispěly samotné rozvojové projekty, které nezahrnovaly genderový aspekt. Většina rozvojových projektů totiž vytvářela pracovní příležitosti především pro muže (př. velké investiční projekty jako stavby elektráren, dálnic, ale i škol apod.) Tyto projekty přispívaly ke zvyšování migrace mužů a vzniku rodin bez mužské hlavy rodiny. Tyto rodiny, kde mužský prvek není přítomný, patří k nejchudším, často v nich není umožněno dětem vzdělání, čímž se utváří uzavřený cyklus chudoby, mající tendenci se opakovat. (Chant 2008, s. 167)

V současné době je genderový aspekt stále více akcentovaný. Vzhledem k velké mediální pozornosti, které se mu v poslední době dostalo, dostal i do *tzv. Miléniových cílů tisíciletí (Milenium Development Goals)*, které byly přijaty v roce 2000 na základě *Miléniové deklarace*, zahrnuje genderový aspekt jako jedno z hlavní kritérií většina organizací poskytujících finance pro bilaterální projekty.

1.3.3 Human Rights Based Approach

Vzhledem ke stále se rozšiřujícímu konceptu lidských práv, objevují se i v rozvojové spolupráci snahy o provádění takových bilaterální projektů, které respektují základní lidská práva. Tento přístup je označovaný jako **Human Rights Based Approach *(HRBA)*.** Historie propojení lidských práv a rozvoje sahá až do 70. let, kde se poprvé objevil přístup k rozvoji akcentující uspokojení základních lidských potřeb. Jednalo se o tzv. lidský rozvoj. V roce 1986 přijalo Valné shromáždění OSN Deklaraci o právu na rozvoj, ve které bylo právo na rozvoj uznáno za jedno ze základních lidských práv. (FoRS 2011 a, s. 10) V 90. letech došlo k posílení teoretického vztahu mezi rozvojovou

spoluprací a lidskými právy prostřednictvím vzniku teoretického přístupu HRBA.. Dimenze lidských práv se objevila i v Miléniové deklaraci. Pro dosažení vyšší efektivnosti bylo v roce 2003 přijato Prohlášení společného výkladu lidskoprávního přístupu k rozvoji neboli Stamfordský konsensus o lidskoprávním přístupu k rozvoji, jehož cílem bylo zavést jednotnou definici lidskoprávního přístupu v rozvoji. (FoRS 2011 a, s. 11)

Dle přístupu HRBA jsou ekonomický rozvoj a lidská práva dva úzce spojené koncepty. Lidská práva nejsou jen moderní výdobytek civilizace, který si mohou dovolit jen státy na nejvyšším stupni ekonomického rozvoje, proto by měla být dimenze lidských práv zahrnována i do takových rozvojových projektů, které s podporou lidských práv na první pohled nesouvisí. Lidskoprávní přístup k rozvoji musí zohledňovat legislativní rámec existujících dokumentů týkajících se lidských práv, usiluje o posílení role příjemců rozvojové pomoci (emancipace, empowerment) a o zvýšení aktivní role příjemců v rozhodovacích procesech a řízení rozvojových projektů, prosazuje princip nediskriminace a upřednostňování zranitelných skupin a posílení odpovědnosti přijímajícího státu. Jedná se o určité aplikování principů deklarovaných již Pařížskou deklarací. (FoRS 2011 a, s. 11)

1.3.4 Přímá rozpočtová podpora (Budget support)

Rozpočtovou podporu můžeme také označit jako jednu z moderních forem rozvojové spolupráce, která se stává stále populárnější. Rozpočtová podpora patří mezi tzv. programovou podporu. Jedná se o *jako transfer finančních prostředků z účtu dárce na národní účet rozvojové země, a to na základě předem dohodnutých podmínek platby*. (Adamcová 2006, s. 6). Z definice vyplývá, že se jedná o transfer na národní účet země, tedy na účet vedený centrální bankou (jakékoli transfery na účtu komerčních bank proto nelze považovat za rozpočtovou podporu). Velice důležité jsou také podmínky pro poskytnutí platby, které je třeba velice pečlivě nadefinovat, neboť poskytovatel rozpočtové podpory nedohlíží na využití poskytovaných prostředků (může jen ve spolupráci s vládou příjemce). (Adamcová 2006, s. 6).

Rozpočtová podpora není záležitostí zcela novou, ale její různé formy existují už od druhé světové války. V 70. A 80. letech se rozpočtová podpora zaměřovala na řešení problémů spojených s oddlužením, v 80. A 90. letech byla úzce spojena s již zmiňovanými programy strukturálního přizpůsobení. Dle časového hlediska můžeme

rozpočtovou podporu rozdělit na podporu *krátkodobou* (pro zajištění stability a splnění podmínek k aplikaci dlouhodobější pomoci), *střednědobou* a *dlouhodobou* (za účelem splnění dlouhodobých strategií). Z hlediska formy transferu finančních prostředků můžeme dělit tuto podporu na *přímou* (přímý transfer finančních prostředků, používá se v případě, když je měna příjemce konvertibilní s měnou dárce) a *nepřímou* (v případě nekonvertibility měn). Dále můžeme rozpočtovou podporu dělit z hlediska podmínek, za kterých byla poskytnuta na podporu poskytnutou za podmínek *obecných* či *specifických*. Z hlediska cíle pak můžeme rozpočtovou podporu dělit na *adresnou* (targeted, přesné určení využití finančních prostředků) a *neadresou* (není určeno využití finančních prostředků). (Adamcová 2006, s. 6)

Tento nový přístup poskytování pomoci má mnoho pozitiv, posiluje princip partnerství a vlastnictví, zvyšuje zodpovědnost vlád, implikuje snižování transakčních nákladů. Na druhou stranu v souvislosti s rozpočtovou podporou vyvstalo i mnoho otázek. Je možné, že rozpočtová podpora může například zvyšovat závislost rozvojových zemí na přijímané pomoci. Přísun financí může snížit motivaci přijímající země zvyšovat vlastní státní příjmy. Je zde tak otázka kritérií. Kritéria, která si vyspělé státy nadefinovaly, však většinou rozvojové země nesplňují, proto se začíná uplatňovat přístup orientovaný na proces (*process-oriented approach*). Čili pokud země podniká dostatečné kroky je splnění kritérií, může přijímat podporu prostřednictvím rozpočtové podpory. (Adamcová 2006, s. 6 – 13)

1.3.5 Sektorová podpora

Sektorová podpora *(SWAP – Sector Wide Approach)* je stejně jako výše uvedená rozpočtová podpora založena na principu poskytování finančních prostředků na účet vládám nebo je v současné době využíváno také k financování skrze tzv. společné fondy – pool funds.(UN 2006, s. 2) Konkrétní využití těchto finančních prostředků ale již není plně v kompetenci vlády rozvojové země, nýbrž je realizováno na základě sektorového plánu rozvoje (strategie rozvoje), který je výsledkem společné práce všech dárců a přijímající země. Tato strategie rozvoje pak představuje komplexní plán rozvoje jednoho sektoru, včetně plánu financování, (plán financování je většinou realizován pomocí nástroje Medium-Term Expenditure Framework – MTEF (UN 2006, s. 3)), detailního vypracování nástrojů rozvoje a indikátorů rozvoje. (Adamcová 2006, s. 321 - 323)

Koncept SWAP se začal objevovat už v 90. letech, během kterých jeho popularita stále rostla. Je úzce spojen s koncepty rozvojových strategií, které byly poprvé představeny v roce 1999 a které mají v současné době podobu tzv. **Poverty Reduction Strategy Papers.** V současné době jsou tento nový přístup široce podporován donorskou komunitou, a to především multilaterálními organizacemi, neboť splňuje všechny principy uvedené v Pařížské deklaraci a přispívá tak ke zvyšování efektivnosti pomoci. (UN 2006, s. 3)

Vzhledem k faktu, že je sektorový plán (strategie rozvoje) vypracován společnými silami, dochází jak k posílení role partnerské země, tak k posílení vzájemné odpovědnosti a princip přizpůsobení se programovým dokumentům partnerských zemí. V ideálním případě by měla vycházet koordinace donorů ze strany vlády rozvojové země, ta však ve většině případů nedisponuje dostatečnými kapacitami. Tento sektorový plán se snaží postihnout celý sektor a prostřednictvím přesně stanovených výsledků, kterých má být dosaženo (řízení zaměřené na výsledky), se snaží o vyšší harmonizaci všech donorů.

Aby byly programy sektorové podpory úspěšné, vyžadují splnění určitých kritérií. Nezávislý britský think tank ODI *(Overseas Development Institute)* na základě studia úspěšnosti programů sektorové podpory vypozoroval několik následujících charakteristik. Programy sektorového přizpůsobení jsou úspěšné v takových sektorech, ve kterých:

- převažuje státní financování nad finančními toky privátními
- je donorská přítomnost natolik vysoká, že se mohou vyskytnout problémy s koordinací donorů
- existuje alespoň určitá míra shody mezi vládou a donorskou komunitou
- existuje příznivé fiskální prostředí (existuje důvěra ve státní rozpočtovou politiku)
- existuje příznivé institucionální prostředí (většinou tyto programy fungovaly v těch oblastech, které spadaly pod správu jednoho ministerstva, programy napříč sektory se ukázaly jako problematické)
- podněty k vytvoření programu SWAP jsou v souladu s jejich cíli (tam, kde pro dosažení cílů byla zapotřebí taková opatření, která omezovala pravomoci

ministerstva či usilovala o vyšší rozpočtovou kázeň, ukázal se většinou neúspěch) (Foster 2000, s. 10)

1.3.6 Mikrofinance

Jedná se o termín označující poskytování malých finančních půjček pro podnikatelské účely (nikdy ne spotřební) zpravidla na krátké období. Finanční systém, který ve své podstatě slouží ke zprostředkování kapitálu od střadatelů k vypůjčovatelům je základem ekonomického rozvoje, neboť podporuje podnikatelské aktivity, které nejsou bez počátečního kapitálu možné, a přispívá tak k bohatnutí populace. V rozvojových zemích je ale tento sektor velice nerozvinutý. Banky navíc neposkytují finanční prostředky chudým obyvatelům, neboť je považují za nedůvěryhodné. Často není takováto půjčka možná ani technicky, neboť banky sídlí většinou ve velkých městech, tedy daleko od chudého obyvatelstva z venkova. Tím vzniká jakýsi začarovaný kruh, neboť chudým není poskytnut základní kapitál potřebný pro nastartování podnikání, tudíž se nemohou vymanit z chudoby za pomoci vlastního úsilí. (UPOL 2012, s. 157) Rozlišujeme dva pojmy v souvislosti s problematikou mikrofinancování, a to mikrokredit, který označuje úvěr poskytovaný registrovanými instituce. Naopak termín mikrofinance je společným termínem pro označení úvěrových, spořitelních, platebních i pojišťovacích a dalších finančních služeb chudým a lidem s nízkými příjmy. (Svitáková a Rokůsková a Hes a Krutílková 2011, s. 8)

Koncepty mikrofinancí se v historii objevují již od 17. století v souvislosti se vznikem kapitalismu.[11] Významným historickým mezníkem se stal rok 1983, kdy Muhammad Yunus založil Grameen Bank v Bangladéši, která zaznamenala obrovský úspěch.[12] Poskytování mikrokreditů se stává stále populárnější, stalo se jednou z priorit OSN, dostalo se i do MDGs. Poskytování mikrofinancí je úzce spojeno s genderovou problematikou, neboť jsou mikroúvěry bankami poskytovány většinou ženám, poněvadž návratnost těchto půjček se u žen ukázalo daleko vyšší. Tato vyšší návratnost u žen je způsobena několik faktory. Ženy, které často nemají

[11] Průkopníkem v poskytování mikrofinnčních půjček byl například známý anglický prozaik Jonathan Swift, který v Irsku založil organizaci Irish Loan Funds. Na jeho úspěch poté navázal Lysander Spooner v 19. století v USA a Frisrich Wilhelm Raiffeisen. (Kunová 2011, s. 12) S poskytováním mikrokreditů se v historii objevilo několik negativních zkušeností, které přispěly k postupnému opouštění tohoto způsobu úvěrování. Banky, které jej poskytovaly, se často potýkaly s neefektivitou. Soustřeďovaly se často na poskytování malých půjček do zemědělského sektory za velmi výhodných úvěrových podmínek. Návratnost těchto úvěrů však nebyla tak vysoká. (Hes 2012, s. 2)

[12] V roce 2006 byla Muhammadu Yunusovi udělena Nobelova cena za mír, která přispěla ke zpopularizování tohoto konceptu. O svém úspěchu sepsal i knihu, ke popisuje úspěch mikrofinančníc půjček.

ve společnosti možnost vlastní výdělečné činnosti, jsou velice hrdé na nové možnosti výdělku, nebývají přehnaně ambiciózní jako muži, tudíž nerealizují podnikatelské aktivity s vysokými riziky. Ženy se také starají o celou rodinu, která je na nich často závislá, proto si většinou nedovolí nesplácení úvěru, protože by dopady postihly celou rodinu. (Kunová 2011, s. 28)

Mikroúvěry jsou poskytovány nejchudším skupinám obyvatelstva, kteří jsou také nejvíce náchylní k nemocem či jiným rizikům, toto riziko a jiné faktory, jako například častá práce v terénu za účelem zjištění kreditibility zaměstnanců, jsou příčinou vyšších úrokových měr v komparaci s úrokovými mírami, poskytovanými klasickými bankami. Avšak oproti úročení lichvářů se jedná o úroky stále daleko nižší. (Hes 2012, s. 3)

Pro zvýšení popularity tohoto konceptu je velice důležité zajistit návratnost půjčených finančních prostředků od dlužníků k věřitelům, proto se mikroúvěry poskytují často ne jednotlivcům, ale celým kolektivům, ve kterých členové ručí metodou „jeden za všechny, všichni za jednoho“. Splácení úvěru je poté zaručováno vesnickou autoritou, která samozřejmě disponuje vůči členům společenství nejen vyšší mírou autority než anonymní banka, ale i vyšší mírou důvěryhodnosti, která autoritu ještě více posiluje. (Svitáková a Rokůsková a Hes a Krutílková 2011, s. 7)

Nástrojem pro snižování chudoby se staly i tzv. svépomocná uskupení *(self helped groups)*. Jedná se o neformální skupiny, které spravují vlastní systém spoření, ze kterého jsou poskytovány mikropůjčky členům tohoto uskupení. Jedná se o unikátní formu rozvoje komunity, které nepodléhá daňové kontrole, neboť existuje mimo oficiální finanční systém. (Hes 2012, s. 3)

Bohužel se v souvislosti s poskytováním mikroúvěrů objevila i řada negativ. Snaha udržet úroky na přijatelné úrovni i u velmi malých půjčovaných částek, které mají vysoké fixní náklady, přivedla mnoho poskytovatelů do situace, kdy pro své přežití potřebují dotace ze strany státu. Řada poskytovatelů mikrofinančních úvěrů proto zvýšila své úroky a přešla z režimu neziskových organizací do režimu ziskových akciových společností. Díky vysokým úrokům se ale pro řadu obyvatel staly tyto půjčky nedostupnými. Snaha o dosažení vyššího zisku z hlediska poskytovatele půjčky navíc vede k poskytování půjček nejen k investičním účelům, ale i spotřebním. Neexistence dostatečných regulativních mechanismů finančního trhu poté vede

k problémům se splácením u řady klientů. Objevily se i určité problémy v souvislosti s tím, že s poskytnutými mikropůjčkami, které byly poskytnuty ženám, ve skutečnosti manipulovali muži. Poskytování mikropůjček větším skupinám, kde každý ručí za každého, vytváří obrovský tlak na členy tohoto společenství, kteří v případě neúspěchu riskují ztrátu sociálního kapitálu, který je v tradičních společnostech klíčový. (Kunová 2011, s. 28)

1.3.7 Evaluace

Výbor pro rozvojovou spolupráci DAC OECD definuje evaluaci jako „systematické a objektivní zhodnocení probíhajících nebo dokončených projektů, programů či politik, jejich návrhu, realizace a výsledků." (OECD 1991, s. 5). Za hlavní cíl evaluace je považováno zhodnocení relevantnosti, naplnění cílů, efektivity rozvojové intervence a její efektivnosti. Během rozvojových projektů probíhá monitoring jednotlivých aktivit a kontrola plnění plánovaných výstupů. Je nutné ale zkoumat i dlouhodobé dopady rozvojových intervencí. (czda.cz)

Rozlišujeme dva základní typy evaluace, a to evaluace průběhu *(process evaluation),* která zkoumá rozvojový projekt či program od počátku do konce, a evaluace dopadů *(impact evaluation),* která hodnotí, do jaké míry dosáhl projekt požadovaných výsledků. Evaluaci můžeme také rozdělit na interní a externí dle toho, kdo evaluaci provádí. Zatímco interní evaluace je provedena přímo organizací, která projekt realizovala, externí evaluace je provedena evaluátory zvnějšku. (UPOL 2012, s. 72 – 73)

Zájem o evaluaci se objevuje již od 50. let 20. století, kdy se začala objevovat v americké organizaci USAID *(United States Agency for International Development)* a Světové bance. Později se v 60. letech začíná rozšiřovat i mezi vlády v západní Evropě a její rozvojové agentury. V roce 1982 vznikla v rámci DAC Odborná skupina pro evaluaci pomoci. (UPOL 2012, s. 73)

1.3.8 Koherence politik pro rozvoj

Jacques Forster a Olav Stokke definovali koherenci jako absenci nekoherencí, což je situace, kdy „ostatní politiky záměrně či nezáměrně postihují dopady rozvojové politiky nebo působí proti jejich záměrům". V současné situaci rostoucí vzájemné závislosti se zájmy všech aktérů stále více diferencují a tím i jejich nekoherence.

Zájmy státy se promítají skrze vznik různých ministerstev členěných do odborů, které se zabývají svým úzce vymezeným tématem pro dosažení svých partikulárních zájmů. Pro tak ambiciózní cíl, jakým je snížení chudoby, je v současném interdependentním světě zapotřebí spolupráce nejen mezi jednotlivými aktéry napříč soukromým, akademickým, nevládním sektorem a vládním sektorem, ale také uvnitř jednotlivých orgánů sektoru státního. (Horký 2010, s. 108)

1.3.9 Shrnutí – nové formy rozvojové spolupráce

V této poslední části první kapitoly bych chtěla přehledně shrnout všechny formy rozvojové spolupráce, které odrážejí nové trendy v oblasti rozvojové spolupráce a daly by se proto označit jako nové formy rozvojové spolupráce. Tato podkapitola tak systematicky syntetizuje výsledky historické analýzy provedené v první kapitole a poskytuje tak podklad pro analýzu rozvojové spolupráce České republiky v Etiopii, která bude následovat v druhé kapitole této práce.

Mezi jednotlivé nové formy rozvojové spolupráce bychom mohli zařadit:

- Projektovou pomoc - Projektová pomoc se stala od 90. let velice důležitým nástrojem rozvojové spolupráce a nadále si udržuje svou vedoucí úlohu. V současnosti se objevují nové trendy v podobě zajištění vyšší efektivity rozvojové pomoci (několik zasedání High Level Forum, které formulovalo hlavní podmínky projektové pomoci nutné pro její efektivitu), dále o zahrnutí genderového aspektu. V poslední době vznikl také přístup nazávaný Human based rights approach, který se snaží o zahrnování dimenze lidských práv do rozvojových projektů.

- Přímá rozpočtová podpora – Ačkoli nepatří přímá rozpočtová podpora mezi úplně nové formy, neboť se v různých obměnách objevovala již v historii, zažívá tato formy rozvojové spolupráce v posledních dvaceti letech obrovský rozkvět. Jako nový trend v oblasti poskytování přímé rozpočtové podpory se objevuje podmiňování poskytování této formy rozvojové spolupráce splněním podmínek souvisejících s demokratizací společnosti a dobrým vládnutím. (konstruktivismus.)

- Sektorová podpora – Tuto formu podpory můžeme bezpochyby označit za revoluční a novou. Stejně jako v případě přímé rozpočtové podpory je

sektorová podpora založena na principu poskytování finančních prostředků na účet vládám. Konkrétní využití těchto finančních prostředků ale již není plně v kompetenci vlády rozvojové země, nýbrž je realizováno na základě sektorového plánu rozvoje. Tento rozvojový plán vychází nejen z priorit přijímající země, ale měl by být vypracován i za přítomnosti všech v dané oblasti působících donorů. Tento přístup tak vysoce přispívá ke zvýšení koordinace v současné době vysoce fragmentovaného donorského spektra.

- Mikrofinanční projekty. – Jedná se o modalitu bilaterálních projektů, která se v současné době stává stále populárnější. Jedná se o poskytování jakýchsi mini půjček nejchudším skupinám obyvatelstva, kterým je většinou znemožněn přístup k úvěrům velkých finančních institucí. Tyto projekty zaznamenávají vysokou úspěšnost po celém světě, především pak mezi ženami a jsou proto efektivním nástrojem, kterým je možné podpořit chudé obyvatelstvo rozvojových zemí, aby se stalo vlastním strůjcem svého osudu.

Pro zachycení trendů v oblasti poskytování různých forem rozvojové spolupráce, byla na konci kapitola ještě zahrnuta podkapitola věnující se evaluacím a koherenci politik pro rozvoj. Jedná se o moderní přístupy, jejichž zajištění je nutné pro úspěšnost rozvojových projektů. Úzce souvisí s novými formami rozvojové spolupráce a jsou tak současným trendem, který se v oblasti poskytování rozvojové spolupráce objevil. Proto byla tato témata zařazena a budou také v následující části zkoumána v případové studii věnující se rozvojové spolupráci České republiky v Etiopii.

2 Případová studie – Etiopie

Cílem druhé kapitoly je zachytit aspekty české rozvojové spolupráce na příkladu Etiopie, jedné z pěti prioritních programových zemí ZRS ČR. V úvodu kapitoly se věnuji historii Etiopie se zaměřením na její rozvoj, následuje kapitola věnovaná vzájemným vztahům s Československem, potažmo Českou republikou. Druhá, stěžejní část se již věnuje samotné analýze ZRS ČR v Etiopii, v úvodu nejprve formuluji hypotézu a zdroje dat, poté se zaměřím na jednotlivé formy rozvojové spolupráce, které Česká republika ve vztahu k Etiopii používá a kriticky se je pokusím zhodnotit.

Aby bylo možné dobře pochopit aspekty rozvojové spolupráce v Etiopii, je třeba se v úvodu věnovat dějinám Etiopie, které dopomůžou k pochopení specifických podmínek této země. Aby však tato historická analýza sloužila k dosažení cíle této práce, zaměřím se v ní především na aspekty rozvojové spolupráce a vztahy s Československem/ Českou republikou, aby tak poznatky dosažené prostřednictvím této analýzy sloužily co nejlépe účelům následující kapitoly.

2.1.1 Nejstarší historie

Etiopie je zemí s velmi bohatou historií. Stáří nálezů ostatků lidských předků objevené na území dnešní Etiopie je datováno do období před 4,4 milióny let. Etiopská říše je jednou z nejstarších civilizací na světě a prvním nezávislým státním útvarem na území Afriky. O etiopském království jsou zmínky již v Bibli. Nezvyklé na africké poměry je také fakt, že se jedná o křesťanský stát, přičemž Etiopská říše přijala křesťanství již někdy kolem 4. století n. l., tedy mnohem dříve než se křesťanství rozšířilo do většiny evropských států. (US. Department of State online) Tento fakt také částečně přispěl k tomu, že Etiopie nebyla evropskými mocnostmi nikdy kolonizována. Důvod v podobě civilizační mise, který byl rozvinutými zeměmi používán k ospravedlňování mocenských záborů afrického území, zde nemohl být použit.

Jakýmsi předchůdcem dnešní Etiopie bylo království Aksum, které se zde rozkládalo cca od 3. stol. př. n. l. do 4. stol. n. l. a jehož císař Ezana přijal jako první křesťanství. V následující historii se střídala období jednotné říše s obdobími chaosu, kdy měli

moc v rukou princové jednotlivých regionů, období míru s obdobím občanské války.[13] V celé historii země byla Etiopie nucena vést války s muslimským světem, kterým byla de facto obklopena.

První kontakty s evropskými mocnostmi zažila Etiopie v 16. století, kdy se zde objevili první portugalští mořeplavci, kteří proplouvali kolem Etiopie při svých cestách do Indie. Díky strategické poloze Etiopie se zde mnoho Portugalců usadilo, Etiopané dokonce začali využívat portugalské přítomnosti k obraně proti muslimům, kteří je neustále ohrožovali ve východních oblastech země. První kontakty s Velkou Británií začaly probíhat od 17. století. V polovině 19. století se o etiopské území začala zajímat dokonce i Indie. V roce 1855 dosedl na trůn císař Teodor II, který chtěl zpočátku otevřít zemi zahraničními vlivu, později se ale jeho postoj vůči přítomnosti cizinců rapidně změnil. Zatčení britského konzula Camerona vedlo k velké britské vojenské výpravě, která císaře však nedostihla, neboť předtím, než britská vojska dorazila do hlavního města, stačil spáchat sebevraždu. V roce 1889 se k moci dostal císař Menelik, který podporoval kontakty Etiopie s evropskými zeměmi, podařilo se mu ale ubránit etiopskou nezávislost proti evropským zájmům. (Mustoe N.E. 1962, s. 1-5)

2.1.2 Období císařství

Nakonec došlo k obnovení císařství na konci 19. století. V roce 1930 byl za císaře korunován Haile Selassie,[14] významná osobnost etiopských dějin. Císař začal hned po svém nástupu se zaváděním reforem v zemi. Zasadil se o zreformování církve, právního systému či armády. Udržoval poměrně úzké styky s Velkou Británií, která poskytovala Etiopii rozvojovou pomoc v určitých formách, jednalo se z největší části o technickou asistenci při provádění reforem v zemi, pro které sloužila Velká Británie jako vzor. V zemi se rozvíjela produkce bavlny a cukru, vznikaly zde i velké farmy vlastněné cizinci, a to hlavně Brity a Indy. Existoval zde sice dvoukomorový legislativní orgán a rada ministrů, která měla zjišťovat výkonnou moc. Tyto orgány

[13] Jednu s občanských válek probíhajících v Etiopii barvitě ve svých spisech popsal James Bruce, který v Etiopii pobýval v letech 1770-1772 a který je znám objevením pramene modrého Nilu.(Davidson,154-165) Cenným pramenem o Etiopii 18. století jsou také spisy českého misionáře Václava Remedia Prutkého, který v Etiopii pobýval v letech 1751-1753. (Mojd 2005l, s. 107)

[14] Podle legendy pocházel císař ze starobylé dynastie, odvozující svůj původ od krále Šalamouna a královny ze Sáby. Tato dynastie s určitými pauzami vládla po celou historii Etiopie. Osoba císaře vystupuje také v tzv. rastafariánském hnutí, která založil na Jamajce černošský aktivista Marcus Garvey. Podle vyznavačů tohoto hnutí byl císař mesiášem, který vyvede v soudný den africký lid ze zkaženého Babylónu do zaslíbené země Zion, kterou měla být právě Afriky. Sami jamajští černoši se považovali také za potomky královny ze Sáby a krále šalamouna, tedy za císařovi příbuzné.

plnily ale spíše poradní funkci a vládu vykonával pouze sám císař. (Mojdl 2005, s. 21-61)

Vláda císaře byla přerušena v roce 1936, kdy bylo Habešské císařství dobyto fašistickou Mussoliniho Itálií, která snila o pomstě bitvy u Adowy z roku 1896, ve které byla Itálie poražena etiopskou armádou. Itálie tak chtěla uskutečnit své plány o vzniku vlekého koloniálního panství ve východní Africe a zařadit tak Etiopii k již existujícím italským koloniím Eritrey a italského Somálska. Itálie také obratně využila nejednotnosti Etiopie a snažila se podporovat opoziční Oromy a muslimy proti vládnoucí amharské dynastie. Italská okupace byla ukončena roku 1941, kdy byla Etiopie osvobozena spojenými britskými a etiopskými vojenskými silami. (Záhořík 2006, s. 31 – 46)

Po obnovení císařství, v jehož čele opět stanul Haile Selassie,[15] se Velká Británie snažila upevnit svůj vliv v Etiopii a objevily se dokonce i snahy, aby byla Etiopie začleněna do britské koloniální říše, nakonec přece jen obnovila svou nezávislost. Z britského vlivu se pokusila Etiopie vymanit navázáním bližších styků s USA, což vedlo ke zvýšení poskytování rozvojové pomoci ze strany Spojených států. Vzhledem k historickým souvislostem v podobě probíhající studené války se motivy poskytování této pomoci dají označit za ryze mocenské, politické. Již v 60. letech musel režim čelit problémům v podobě pokusů o převrat, situace se ještě vyostřila v 70. letech v souvislosti s ekonomickými problémy. Zemi významně postihla energetická krize související s ropnými šoky, protože Etiopie je velmi závislá na dovozu ropy. S růstem dovážené ropy navíc vzrůstaly i ceny dovážených potravin a jiného zboží. Zemi navíc počátkem 70. let postihlo velké sucho a hladomor. Země se již dostala do takového stádia, ve kterém bylo milióny lidí závislých na humanitární pomoci, která do země proudila především z USA. (Lacina 1987)

Co se týče zahraniční politiky císařství, vyznačovala se Etiopie po druhé světové válce velmi aktivní zahraniční politikou. Etiopie byla zakládajícím členem OSN a účastnila se operací OSN v Koreji v roce 1951 a v Kongu v roce 1960. Účastnila se aktivně bandungské konference v roce 1955 a patřila také k zakládajícím členům Hnutí nezúčastněných. Dokonce etiopský císař Haile Selasie vedl konferenci v Bělehradě v roce 1961, kde se toto hnutí zformovalo. Postavení Etiopie rostlo také v rámci

[15] Režim Haile Sellasieho by se dal charakterizovat jako autoritativní. Existoval sice parlament, jehož činnost byla obnovena v roce 1942 a ústava, která byla přijata v roce 1955, přesto se nejednalo o režim demokratický.

afrického kontinentu, kdy se stala velmi významným hráčem v období, kdy na kontinentu vrcholil národně-osvobozenecký boj. Etiopská diplomacie se také podílela na přípravě konference afrických zemí v roce 1963, na které byla ustanovená Organizace africké jednoty. Sídlem této organizace se navíc stalo hlavní město Etiopie Addis Abeba. Sám císař se těšil velké mezinárodní prestiži, což dokazovalo také to, že byl hned po ustanovení OAJ požádán, aby vystupoval v roli arbitra v marocko-alžírském pohraničním sporu. (Lacina 1987)

2.1.3 Socialistická Etiopie

Období 1974 – 1978 můžeme označit za velmi bouřlivé. V roce 1974 došlo ke svržení starého režimu reprezentovaného císařem Haile Selassiem. Stěžejní roli hrála samozřejmě armáda, jejíž příslušníci se bouřili proti svým velitelům. Ozbrojené síly se zformovaly pod tzv. Koordinační výbor ozbrojených sil, policie a domobrany. 12. září 1974 byl nakonec císař sesazen a moci se ujala vojenská komise nazývaná Derg. Následovalo období boje o moc, které bylo ukončeno až v roce 1977, kdy byl do čela země dosazen Mengistu Haile Mariama. (Kumsa a Záhořík 2008, s. 32 - 33). Následného chaosu využilo Somálsko, které na Etiopii v roce 1977 zaútočilo. Obsazením etiopského území Ogadenu chtělo Somálskou začít realizovat svůj plán Velkého Somálska.[16] Etiopie ale již nebyla americkým spojencem, ale též sovětským. Moskva teď stála před otázkou, který stát podpoří. Nakonec zvítězila strategická pozice Etiopie a Somálsko bylo za tuto agresi odsouzeno. Území Ogadenu tedy zůstalo etiopským. (Thomson 2004, s. 184) Samozřejmě měla tato politická situace významný vliv i na toky rozvojové pomoci, které do země proudily. Došlo k pozastavení finančních toků ze strany USA, byly však nahrazeny štědrými dary ze Sovětského svazu, pro který se Etiopie stala strategickým partnerem.

Hned po získání moci v roce 1974 začala vojenská komise s budováním socialismu v zemi, která se tak přihlásila k marxisticko-leninské doktríně komunismu a zahraničně politicky navázala užší styky se Sovětským svazem jako hlavním představitelem této politické orientace během studené války. V zemi docházelo k neustálému zhoršování ekonomické situace, od hrozícího hladomoru v prvních letech vládnutí Dergu byla země ušetřena jen díky rostoucí ceně kávy na světových trzích. V roce 1975 došlo k masivnímu znárodnění etiopských podniků, a to bez

[16] Představa, že Somálsko je tvořeno všemi územími, na kterých žijí Somálci, tedy jak územím v Somálsku, Keni, Etiopii a Djibutsku.

náhrady. Zahraniční kapitál proudící do země byl do značné míry omezen, povolen byl jen v oblasti zemědělství, omezeného obchodu a průmyslu. Došlo ke znárodnění veškeré půdy ve městech, přičemž každá rodina mohla obývat pouze jeden dům. Tím došlo k absolutnímu zničení městské skupiny vlastníků nemovitostí, kteří se do té doby živili jejich pronájmem. V oblasti venkova byla provedena zemědělská reforma, na základě které byla veškerá půda znárodněna. Tím došlo, podobně jako ve městech, k likvidaci skupiny velkých vlastníků půdy. Znárodněná půda byla poté pronajímána jednotlivým farmářům, pro účely výběru těchto rent byly zřízeny organizace zvané kebelles, které sjednocovali tisíce farmářů. (Clamham 1987, s. 2 – 6)

V roce 1984 byla založena Dělnická strana Etiopie *(WPE - Workers´ Party of Ethiopia)* a Národní komise pro centrální plánování *(ONCCP - National Comitee for Central Planning)*, která vypracovávala národní plány rozvoje. V zemi začaly být zakládány velké národní farmy, které měly zajistit potraviny pro celou zemi. Ve skutečnosti ale všechna opatření, která měla dle socialistické doktríny zajistit masivní rozvoj země, nebyla úspěšná a vedla pouze ke zhoršení ekonomické situace v zemi. (Clamham 1987, s. 6 – 7) Navíc byl socialistický režim v Etiopii silně represivní, měl na svědomí tisíc obětí. Někteří autoři upozorňují, že nelze příliš oddělit, které oběti měla na svědomí socialistická vláda a co zapříčinily přírodní podmínky v podobě velkého sucha. Agentura Reuters informovala v roce 2008 o vykopání mnoha masových hrobů z dob etiopského komunismu, počet obětí by podle Reuters mohl dosáhnout přes milión osob. Faktem zůstává, že mnoho autorů se o krutostech socialistického režimu v Etiopii příliš nezmiňuje a ve svých monografiích se zaměřuje jen na zevrubný popis politického vývoje země. (Reuters.com)

Situace se prudce zhoršila na konci 80. let, kdy v zemi panovala veliká nespokojenost se socialistickým vedením, jíž způsobily neútěšné životní podmínky v podobě hladomoru, sucha a represí. Na osvobození Etiopie od autoritářské vojenské diktatury Mengistu Haile Mariami se podílely různé národní osvobozenecké fronty, které se snažily o uplatnění partikulárních zájmů. Jednotlivé osvobozenecké organizace si uvědomovaly, že nemůžou vládnoucí režim porazit samostatně, bez vzájemné spolupráce. V roce 1988 se dohodla organizace TPLF *(Tigrayan People´s Liberation Front)* a EPLF *(Eritrean People´s Liberation Front)* o tajném koordinovaném postupu a provedly společně útok ze severu a 28. května 1991 hlavní město dobyly. Vedení TPLF se následně transformovalo v přechodnou vládu Etiopie v čele

s Melesem Zenawim. Vládu v zemi vykonávala nově zformovaná strana EPRDF *(Ethiopian People´s Revolutionary Democratic Front),* která se navenek snažila o vytvoření pluralitní demokracie, ve skutečnosti se ale stala nástrojem tigrejského lidu k prosazení svého vlivu. (Kumsa 2006, s. 21 - 30)

2.1.4 Demokratizace Etiopie – ano či nikoli

Poté v zemi začal proces se snahou o demokratizaci. V červnu 1994 bylo zvoleno shromáždění pro vytvoření nové ústavy a ta byla přijata v prosinci toho roku, v platnost vešla roku 1995. Důležitou otázkou s ohledem na nejlepší přístup rozvojové spolupráce k této zemi je otázka demokracie, neboť přístup donora k zemi by se měl výrazně lišit v souvislosti s tím, zda se jedná o demokratickou přijímající zemi či nikoli. Ústava Etiopie z roku 1995 stanovuje základní principy typické pro demokratické země. Jedním z hlavních rysů každé demokracie jsou svobodné volby, kterým se věnuje článek 54 ústavy Etiopie, který podrobně rozpracovává volby do Sněmovny reprezentantů, což je dolní komora parlamentu a ve které jsou zástupci voleni přímo. (Etiopie 1995, článek 54)

V Etiopii existuje klasické rozdělení moci na zákonodárnou, výkonnou a soudní, přičemž moc výkonná je reprezentovaná jednak prezidentem, který je voleb oběma komory parlamentu, předsedou vlády a vládou. Moc zákonodárnou představuje dvoukomorový parlament, zástupci do dolní komory, tzv. Sněmovny reprezentantů *(House of People´s Representatives)* jsou voleni přímými volbami, naopak zástupci horní komory, tzv. Sněmovny Federace *(House of Federation)* jsou jmenováni. Moc soudní je reprezentována nezávislými soudy, přičemž nejvyšší instancí je Nejvyšší federální soud *(Supreme Federal Court)* (Etiopie 1995, kapitola 4) Hlavní Etiopské volby, prostřednictvím kterých mohou lidé vyjádřit svou svobodnou vůli, jsou volby do sněmovny reprezentantů, používá se při nich volební systém většinový, tzv. první na pásce, s jednomandátovými volebními obvody. (Etiopie 2005, s. 1 – 15) Ten přispívá ke vzniku silné jednobarevné vlády a je poměrně nekorektní vůči malým stranám a stranám z geograficky roztříštěným zastoupením. (Heywood 2008, s. 306)

První všeobecné volby byly uspořádány v květnu a červnu roku 1995 a první etiopská vláda byla ustanovena v srpnu toho roku. V těchto i dalších volbách byla patrná převaha EPRDF, přesto se pozice opozice začala pomalu posilovat. Další parlamentní volby proběhly v roce 2000, v těchto volbách získala opozice 12 křesel z celkového

počtu 547 parlamentních křesel. (Wondwosen 2009, s. 3 - 4) Velmi očekávané z hlediska špatné situace v zemi byly volby v roce 2005. Voleb se účastnilo 82 % voličů a vzhledem k nespokojenosti s vládou jedné strany se očekával velký úspěch opozice. Volby byly uspořádány 14. května a již 16. května vláda prohlásila vítězství EPRDF, žádné podklady k tomuto vítězství ale nepředložila.[17] Pozorovatelé z EU a AU potvrdili, že nebyly dodrženy základní demokratické standardy voleb. Nakonec byly výsledky voleb na základě rozhodnutí nejvyššího soudu předloženy, vítězství bylo na straně EPRDF, ale opozice získala 170 křesel. Po volbách následovaly masové protesty, které byly režimem krutě potlačeny. (Kumsa 2005, s. 12 - 14). Navíc bylo uskutečněno velké množství seminářů, které vedli vysocí představitelé ERDF a které byly financované donory a nazvané jako posilování kapacit. Podle Kjetila Tronvolla jsou ale pouze o politickou propagandu ve snaze přesvědčit obyvatele, že bez ERDF by byla Etiopie ztracena. (Tronvoll 2010, s. 124)

Zatím poslední volby, které se v Etiopii uskutečnily, byly volby z roku 2010, ve kterých opět absolutně zvítězila strana ERDF. Celkově získala vládnoucí ERDF celkem 545 křesel ve Sněmovně reprezentantů, opoziční strana Medrek jedno křeslo a jedno křeslo připadlo nezávislému kandidátu. Co se týče voleb do regionálních rad, které se uskutečnily společně s volbami do sněmovny reprezentantů, získal Medrek 1903 křesel, zatímco opozice pouze jedno. Je velice obtížné určit, do jaké míry byl tento výsledek ovlivněn volebním systémem, který je v Etiopii používaný a který má řadu negativ, především se jedná o fakt, že je velice nekorektní vůči třetím stranám a stranám s geograficky roztříštěnou podporou, a do jaké míry byl způsoben systematickým potlačování a zastrašováním opozice ze strany vládnoucí strany ERDF. (Trovoll 2010, s. 127 – 128)

Pokud se zamyslíme nad otázkou, zda je Etiopie demokracií, musíme dle předcházejícího přehledu usoudit, že formálně sice ano, ale ve skutečnosti se zde objevuje mnoho problémů. Christopher Clapham ve své knize zmínil pět hlavních překážek Etiopie k plně demokratické zemi, které podle mého názoru dobře vystihují její současnou situaci. Jedná se o faktor historie, ve které každá vláda získala moc silou, ne volbami, existenci vysoké geografické a demografické fragmentace, která brání politické kohezi, existenci takové politické struktury, která upřednostňuje hierarchii a podřízenost oprosti rovnostářství, násilnou revoluční historickou

[17] Tento volební výsledek přijel osobně podpořit i bývalý americký prezident Jimmy Carter.

zkušenost a fakt, že současná vláda se k moci dostala skrze násilný převrat, což jak ukazuje zkušenost ostatních zemí, většinou nepřispívá k dlouhému trvání takovýchto vlád. (Clapham 2004, s. 72)

2.1.5 Historie ZRS ČR v Etiopii

Vzájemné vztahy mezi Etiopií a českými zeměmi sahají až do hluboké historie. Jako první do oblastí černého kontinentu proudili zástupci z řad misionářů. Do Etiopie, česky zvané také země kněze Jana, se jako první dostala výprava pátera Jakuba Josefa Římaře na začátku 18. století, který se dostal až k samému somálskému pobřeží. Obrovského významu je dílo dalšího českého misionáře, a to Václava Remedia Prutkého, který byl dokonce dvorním lékaře samotného etiopského císaře. (Davidson 1966, s. 219 – 220) V 19. století byli misionáři nahrazeni vědci (především antropology) a dobrodruhy. Jedním z nejvýznamnějších objevitelů mnoha území ve vnitrozemí Etiopie byl přírodovědec českého původu dr. Antonín Stecker, který se zúčastnil několika expedicí směřujících do Etiopie a získal si takovou vážnost a uznání v řadách světové veřejnosti, že byl dokonce roku 1884 požádán za jakéhosi zprostředkovatele míru mezi Etiopií a Velkou Británií. (Davidson 1966, s. 225) Významným Čechem působícím v oblasti Etiopie byl také jistý Antonín Parlesák, který zde spolu s několika dalšími Čechy bojoval na straně Etiopie ve válce proti Italům na konci 19. století. (Mojdl 2005, s. 109)[18]

Oficiální diplomatické styky mezi Etiopií a Československem byly navázány krátce po první světové válce (československé zájmy zastupovalo v Etiopii francouzské velvyslanectví), načež byly tyto styky přerušeny v roce 1935 z důvodu italské okupace, kterou však Československo nikdy neuznalo. Diplomatické styky byly následně obnoveny již v roce 1942, úřad v samotné Etiopii byl založen v roce 1955 (vyslanectví), v roce 1959 byl povýšen na velvyslanectví. První zmínky rozvojové pomoci do Etiopie zaznamenáváme již v meziválečném období, šlo především o dodávky zbraní z brněnské zbrojovky a pomoc československého Červeného kříže. (Mojdl 2005, s. 109-110)

Vzájemné vřelé vztahy mezi Československem a etiopským císařství pokračovaly i po druhé světové válce. Významným krokem pro poskytování další rozvojové

[18] Z dalších cestovatelů, kteří jsou významní svým pobytem v oblasti Etiopie, jmenujme například Viléma Němce, Rudolfa Klímu (autor několika dosud stojících staveb v Addis Abebě), Zikmunda a Hanzelku či účastníky známé expedice Lambarene z roku 1968. (Mojdl 2005, s. 108-109)

spolupráce se stalo podepsání *Smlouvy o přátelství a spolupráci* z roku 1959[19] a *Dohody o kulturní, vědecké a technické pomoci* téhož roku. Následovalo poskytování dlouhodobých úvěrů s odkladem splatnosti, které však vzhledem k bídné ekonomické situaci Etiopie většinou nebyly splaceny, či poskytování některých zakázek zdarma. Do Etiopie byla dodávána zařízení gumotextilní obuvi, koželužna, nemocniční vybavení atd. Do Etiopie bylo také vysláno několik českých expertů a naopak do Československa řada etiopských stipendistů. (Zídek a Sieber 2007, s. 57-58)

K navýšení rozvojové spolupráce do Etiopie došlo po tamním převratu roku 1974, kterým se Etiopie připojila k zástupu socialistických afrických zemí. Následně vzrostl počet dodávek v oblasti zbrojního průmyslu, zdravotnictví, vybavení hydroelektrárny Melka atd. Mnoho zařízení, jejichž předání bylo původně domluveno formou splatného úvěru, se ale záhy měnily vzhledem k platební neschopnosti Etiopie na položky rozvojové pomoci. V roce 1984 byla do Etiopie dodána také humanitární pomoc, s cílem zmírnit ničivé dopady mohutného hladomoru, který vystavil v ohrožení na životě téměř 1,5 miliónů lidí (Zídek, Sieber 2007, s. 65)

Po vzniku samostatní České republiky došlo k utlumení rozvojové spolupráce, tudíž i finanční toky směřující do Etiopie se zmenšily. K určitému oživení došlo v roce 1995, v souvislosti se vstupem České republiky do OECD. V roce 1995 byly vládou schváleny *Zásady pro poskytování zahraniční rozvojové spolupráce*. (Vláda ČR 1995) V roce 2000 došlo k dalšímu výraznějšímu utlumení vzájemných vztahů s Etiopií, tudíž i vztahů rozvojové spolupráce (Zpráva o ZP ČR 2000, s. 176). Důvodem byla především rostoucí bezpečnostní rizika v podobě konfliktu Etiopie se sousední Eritreou. Rozvojová spolupráce v té době byla však značně roztříštěná, o čemž hovoří již Koncepce zahraniční rozvojové pomoci České republiky na období let 2002 až 2007. Např. v plánu ZRP na rok 2001 je celkem 83 projektu v téměř 50 zemích. Koncepce se pokusila o určité zúžení zaměření ČR, když definovala 20 oblastí, kam má být ZRS ČR směřována. Mezi těmito 20 zeměmi byla i Etiopie.[20] (MZV 2010)

Po vstupu do EU byly přijaty Zásady ZRS po vstupu ČR do EU, ve kterých bylo přijato

[19] Bylo to poprvé v historii komunistického Československa, kdy byla taková smlouva uzavřena se zemí mimo komunistický blok.
[20] Celkový seznam zemí byl následující: Jugoslávie (a Kosovo), Bosna a Hercegovina, Makedonie, Uzbekistán, Ukrajina, Kazachstán, Libanon, Palestina, Jemen, Vietnam, Mongolsko, Afghánistán, Namibie, Angola, Mali, Burkina Faso, Etiopie, Nikaragua, Salvador, Bolívie.

8 prioritních zemí, pro které byly následně připraveny Programy rozvojové spolupráce na období 2006 – 2010, Etiopie mezi nimi však nebyla. (MZV 2004 b) Na základě Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010 – 2017 se Etiopie stala jednou z pěti prioritních programových zemí ZRS ČR.[21] Výběr těchto pěti prioritních zemí byl proveden na základě čtyř následujících kritérií: dvoustranné a rozvojové vztahy s ČR, potřebnost rozvojové spolupráce na straně partnerské země (úroveň socioekonomického rozvoje), připravenost země pomoc přijímat a zohlednění dělby práce s ostatními dárci. (Koncepce 2010 – 2017, s. 11 – 12)

Vzájemné vztahy mezi Českou republikou a Etiopskou federativní demokratickou republikou byly hodnoceny jako středně vysoké, vyzdvihnuta byla především výhoda možnosti navázání na tradici vzájemných vztahů sahajících až do období na počátku 20. století. Potřebnost rozvojové spolupráce na straně partnerské země je vysoká, neboť dle OECD/DAC patří EDFR k nejméně rozvinutým zemím, dle Indexu lidského rozvoje (HDI) obsadila Etiopie v době přípravy koncepce 171. příčku. Zařazením Etiopie mezi prioritní země ZRS ČR tak Česká republika reflektuje doporučení OECD k směřování ODA do nejchudších zemí. V Etiopii existuje vlastní strategický dokument pro omezování chudoby, což je velmi významný fakt, bez něhož by nemohl být naplňován princip vzájemné odpovědnosti a ownershipu, které byly v Koncepci vyzdvihnuty jako základní principy pro ZRS ČR, a který je určitým ukazatelem připravenosti země pomoc přijímat. Jako další ukazatele schopnosti země pomoc přijímat byly vybrány index vnímání korupce dle Transparency International (Etiopie se umístila na 120. příčce), a úroveň dodržování lidských práv dle organizace Freedom House. Důležitým kritériem při výběru teritoriálních priorit je postavení ČR v kontextu ostatních dárců v dané zemi. V tomto směru je užitečným ukazatelem poměr ODA na hlavu (ODA per capita). (Koncepce 2010 – 2017, s. 11 – 12)

ČR se prostřednictvím snížení počtu prioritních rozvojových zemí snaží zvýšit koncentraci pomoci a tím zvýšit její efektivitu. Na základě zařazení Etiopie mezi prioritní programové země byl zpracován programový plán ve vzájemné spolupráci mezi Českou republikou reprezentovanou Ministerstvem zahraničí a Etiopií reprezentovanou především Ministerstvem financí a ekonomického rozvoje (MoFED).

[21] Dle koncepce má ČR pět prioritních programových zemí (tj. pro ně bude zpracován i program spolupráce: Afghánistán, Bosna a Hercegovina, Etiopie, Moldavsko a Mongolsko. Dále identifikuje Koncepce pět prioritních projektových zemí (tj. bez programu spolupráce): Gruzie, Kambodža, Kosovo, Palestinská autonomní území a Srbsko. Zmíněna je také důležitost několika ostatních zemí, které byly dříve prioritní, proto v nich v určité míře pokračuje rozvojová spolupráce: Zambie, Jemen, Angola a Vietnam.

V tomto plánu jsou shrnuty dosavadní výsledky spolupráce, popsány základní principy poskytování rozvojové spolupráce, preferované prioritní sektory, do kterých bude rozvojové spolupráce České republiky v Etiopii směřovat a preferované geografické zaměření ZRS ČR. Specifikovány jsou také technické podmínky poskytování spolupráce. (MZV 2001 b)

Dle historické analýzy provedené v této podkapitole je jasné patrné, že vzájemné vztahy mezi Etiopii e Československem/Českou republikou sahají až do hluboké historie 19. století. Vztahy obou zemí byly následně posilovány během 20. století, kdy byly silně ovlivněny existujícím politickým uspořádáním světa. Již v tomto období začala do Etiopie proudit česká zahraniční pomoc. Ustanovení Etiopie jako jedné z prioritních zemí ZRS ČR v koncepci ZRS na období 2010 – 2017 se tedy zdá rozumné a ospravedlnitelné.

2.2 Analýza ZRS ČR v Etiopii

V této části práce se budu věnovat samotné analýze ZRS ČR v Etiopii. V úvodu kapitoly zformuluji podrobněji základní hypotézu celé práce, která usnadní dosažení cíle práce, kterým je zjištění, zda Česká republika využívá v Etiopii nové formy rozvojové spolupráce. Poté se zaměřím na institucionální rámec ZRS, a to jak na straně České republiky, tak na straně Etiopie. Zařadím také podkapitolu věnující se celkovému objemu ZRS ČR v Etiopii. Poté již přistoupím k analýze jednotlivých forem rozvojové spolupráce, postupně se budu věnovat projektové pomoci, především pak jejímu sektorovému a geografickému zaměření, přímé rozpočtové podpoře a sektorové podpoře. Speciální podkapitola bude věnována také stipendiím, malým lokálním projektům, mikrofinančním projektům. V závěru se budu věnovat koherenci politik pro rozvoj, která se velice důležitá pro dosažení cílů rozvojové politiky.

2.2.1 Formulace hypotézy

Cílem práce je analýza české rozvojové spolupráce v Etiopii s důrazem na tzv. nové formy rozvojové spolupráce. Pro účely dosažení tohoto cíle si stanovím hypotézu *H0: Česká republika nevyužívá v Etiopii nových forem rozvojové spolupráce*. Abych mohla potvrdit či vyvrátit tuto hypotézu, musím provést analýzu všech forem rozvojové spolupráce, které byly vydefinovány v teoretické části jako tzv. nové formy rozvojové spolupráce a analyzovat, zda je Česká republika využívá či nikoli.

Jako zdroje dat jsou v analýze použita data Ministerstva zahraničních vztahů, která jsou volně dostupná na jeho internetových stránkách. Jako hlavní zdroj dat byly použity statistické přílohy zpráv o zahraniční rozvojové spolupráci, obsahující informace o všech bilaterálních projektech poskytovaných v rámci oficiální rozvojové spolupráce České republiky v jednom roce. Průzkum je proveden od roku 2002 do roku 2011.

Jako zdroj dat jsou použity také zprávy o zahraniční politice České republiky, a to od roku 2002 do roku 2011. Bohužel většina z těchto zpráv neobsahuje více relevantních informací o zahraniční rozvojové spolupráci. Vyniká pouze zpráva z roku 2007, která obsahuje přehlednou tabulku všech rozvojových projektů uskutečněných v tomto roce. Oproti tomu obsahují zprávy informace o poskytnutých vládních stipendiích.

Jako relevantní zdroj informací o projektech, jejich cílech a průběhu realizace budou

použity dostupné projektové dokumenty uveřejněné na webových stránkách jednotlivých realizátorů. Jako další zdroj informací budou použity plány ZRS ČR, které každoročně (od roku 2007) publikuje MZV na svých webových stránkách.

2.2.2 Institucionální rámec rozvojové spolupráce s Etiopií

V této části se zaměřím na institucionální nastavení systému rozvojové spolupráce jak na straně České republiky, tak na straně Etiopie. Budou zde zmíněni hlavní aktéři rozvojové spolupráce v České republice a v Etiopii.

2.2.2.1 Aktéři na straně ČR

Hlavními aktéry ZRS vůči Etiopii na české straně jsou především **Ministerstvo zahraničních věcí**, které má na základě transformace ZRS ČR[22] hlavní odpovědnost za rozvojovou spolupráci. Kromě zodpovědnosti za přípravu strategických dokumentů s Etiopií, má MZV na starosti taktéž evaluace projektů, jejichž zpracování je prováděno nezávislými subjekty, vybranými dle výběrových řízení vedených MZV. Hlavním odborem MZV, který se zabývá ZRS, tudíž i ZRS s Etiopií, je Odbor rozvojové spolupráce (ORS). (FoRS 2008, s. 8-9) Dalším významným orgánem, který je zodpovědný za realizaci projektů v Etiopii, je **Česká rozvojová agentura**, která byla zřízena 1. ledna 2008. (FoRS 2009, s. 9-10)[23]

Nepřímo do ZRS v Etiopii zasahuje také **Rada pro ZRS**, meziresortní orgán, který byl zřízen v roce 2008, slouží jako prostor pro konzultace, je tedy orgánem poradním. Hlavním cílem Rady je koordinace ZRS a posílení její koherence. Nedílnou součástí systému všech aktérů činných v oblasti rozvojové spolupráce s Etiopií je i zastupitelský úřad v Addis Abebě. (FoRS 2009, s. 9 – 10)

2.2.2.2 Aktéři na straně Etiopské federativní demokratické republiky

Hlavním partnerem MZV a ČRA v otázkách zahraniční rozvojové spolupráce na straně EFDR je **Ministerstvo financí a ekonomického rozvoje (MoFED)**,

[22] V roce 2007 byla schválena transformace systému ZRS, jejímž hlavním cílem bylo převést všechny pravomoci v oblasti ZRS pod gesci MZV, dále pak sjednocení rozpočtu ZRS a jeho zahrnutí jako samostatná kapitola MZV.(FoRS 2009, s. 8) Tato transformace byla dokončena v roce 2010 přijetím zákona o rozvojové spolupráci. Usnesení vlády k transformaci z roku 2007 zavádí jakýsi systém výjimek z institucionální centralizace v rukou MZV, přičemž trvalou výjimkou je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo zemědělství.

[23] Za jakéhosi předchůdce ČRA by se dalo považovat rozvojové středisko, které vzniklo při Ústavu mezinárodních vztahů. Jejich funkce se ale lišila, zatímco rozvojové středisko se primárně věnovalo nezávislému posuzování projektů, ČRA má primární odpovědnost za realizaci projektů. V takovéto situaci je samozřejmě žádoucí, aby hodnocení, čili evaluace těchto projektů spočívala v rámci zachování objektivity na nezávislých subjektech. (FoRS 2008, s. 7-8)

které je hlavním koordinačním orgánem EFDR pro koordinaci bilaterální rozvojové spolupráce. Do procesu identifikace, formulace a realizace jednotlivých rozvojových projektů se zapojuje i mnoho jiných etiopských orgánů jak na úrovni federace (Ministerstvo školství, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo zemědělství, Ministerstvo vodohospodářství a energetiky), tak na úrovni jednotlivých regionů. (MZV 2011 b, s. 14)

2.2.3 Rozvojová strategie Etiopie

Pro analýzu rozvojové spolupráce s Etiopií je velice důležitý fakt, zda samotná Etiopie disponuje vlastním rozvojovým plánem. Takový strategický dokument pak slouží jako podklad pro identifikaci rozvojových priorit donorské země a přispívá tak k posílení vlastnictví rozvojové spolupráce ze strany země přijímající. Dle *African Economic Outlook* zažívala Etiopie v posledních letech ekonomický růst, přesto patří Etiopie stále k nejchudším zemím na světě. Dle HDI byla v roce 2011 Etiopie na 174. místě ze 187. (undp.org) V současné době existuje v Etiopii plán rozvoje zvaný *„Plán růstu a transformace“ (GTP - Growth and Transformation Plan)* na období 2011-2015. Ten navázal na předchozí dva plány, a to SDRP a PASDEP.

SDRP, neboli *Program udržitelného rozvoje a snižování chudoby*, byl přijat v roce 2001 *(SDPRP - Sustainable Development and poverty Reduction Program*). Tento tříletý plán (2002 – 2005) byl založen na čtyřech základních pilířích: zemědělství jako klíčový sektor pro etiopskou ekonomiku[24], právní systém a veřejná správa, empowerment[25], posilování kapacit v soukromém a veřejném sektoru. (FDRE 2002, s. 12 - 14) **PASDEP** neboli *Plán pro urychlený a udržitelný rozvoj k ukončení chudoby (PASDEP - Plan for Accelerated and Sustained Development to end Poverty)* je plán rozvoje na období 2005 až 2010. Cílem PASDEP je posunout Etiopii z kategorie nejméně rozvinutých zemí (LDCs) do kategorie zemí se středním příjmem (middle income countries). Strategie se zaměřuje především na reformy v oblasti zemědělství, průmyslu, zajištění sociální spravedlnosti a zvýšení průměrného příjmu na jednoho obyvatele. (MOFED 2005, s. 1 - 20)

Cílem nového plánu GTP je zajištění alespoň 11% růstu HDP ročně, který má zajistit Etiopii přesun ze skupiny LDCs do skupiny middle income countries. Minimálním

[24] 85 % obyvatel Etiopie je závislých na příjmech plynoucích ze zemědělství.
[25] Tento koncept vyjadřuje proces nabývání moci a schopnosti rozhodovat o sobě sama a o svém životě.

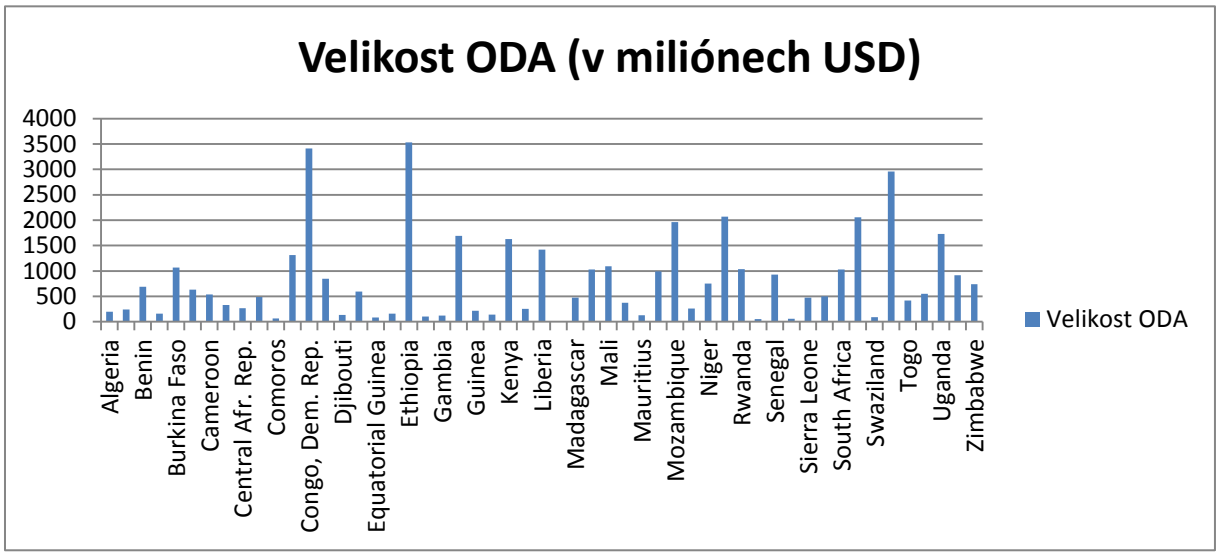
cílem je pak splnění MDGs. Dle programu rozvojové spolupráce s Etiopií již Etiopie v roce 2010 měla čtyři cíle splněné, další dva: MDG 3 *„Podpora rovnosti mužů a žen a posílení postavení žen“* a MDG 4 *„Omezení dětské úmrtnosti“*, jsou vzhledem k dosavadnímu pokroku splnitelné. Nejhorší je situace u MDG 7 *„Zajištění trvalé udržitelnosti životního prostředí“*, který pravděpodobně nebude do roku 2015 splněn. (MZV2011 b, s. 4)

V Etiopii vystupuje velké množství donorů, proto je velice důležitá koordinace mezi těmito donory, ta je v Etiopii naštěstí na velmi vysoké úrovni. V roce 2001 byla založena **Skupina pro rozvojovou spolupráci** *(DAG - Development Assistance Group),* která koordinuje aktivity bilaterálních i multilaterálních donorů v Etiopii. Mezi donory a zástupci etiopské vlády existují koordinační struktury, nejvyšším orgánem je **High Level Forum**, kterému předsedají ministr financí a ekonomického rozvoje a předseda DAG. Dle Ministerstva zahraničních věcí ČR se efektivita rozvojové spolupráce v Etiopii v poslední době zvyšuje. Lze to spatřovat především prostřednictvím omezování počtu sektorů a snižování počtu rozvojových projektů a jejich koncentraci ve větší celky. Česká republika se také zapojuje do činnosti DAG. V roce 2011 obdržela pozorovatelský status v pracovních skupinách vzdělávání, voda, ekonomický rozvoj venkova a potravinová bezpečnost. (MZV2011 b, s. 4)

2.2.4 Objem ZRS ČR do Etiopie

Příliv oficiální zahraniční pomoci do Etiopie se neustále zvyšuje, zatímco v roce 2005 činil objem ODA všech donorů 1928 mil. USD, v roce 2010 to bylo již 3529 mil. USD, tedy téměř dvojnásobek. V porovnání s ostatními africkými zeměmi byla Etiopie v roce 2010 největším příjemcem pomoci, překonala i takové země jako Demokratická republika Kongo. Následující graf zachycuje výši ODA plynoucí do jednotlivých afrických zemí.

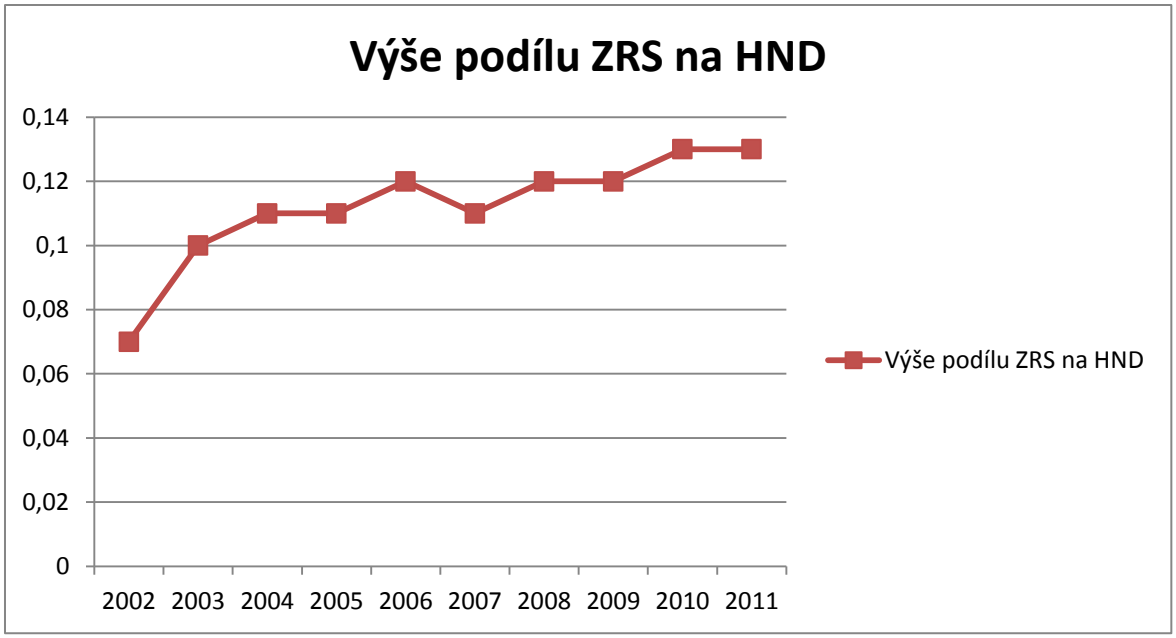
Graf 1 Výše ODA plynoucí do afrických zemí v roce 2010

Zdroj: vlastní zpracování dle African Economic Outlook 2010

Česká republika je vázána mezinárodními závazky, které se vztahují k objemu poskytované pomoci. Již v roce 1969 doporučila Pearsonova komise, aby vyspělé země poskytovaly rozvojovým pomoc ve výši 0,7 % HND. Valné shromáždění OSN tento závazek přijalo v roce 1970. Po vstupu do EU se pro ČR staly automaticky závazné také závazky týkající se objemu ZRS proklamované EU, tj. poskytnutí ZRS ve výši individuálně minimálně 0,51 % HND a kolektivně pak 0,56 % HND do roku 2010, následně toto procento do roku 2015 navýšit na 0,7 % HND. Pro nově přistoupivší státy, tedy i ČR, bylo toto pravidlo sníženo na 0,17 % HND, do roku 2015 pak navýšit na 0,33 %. (FoRS 2009, s. 8) Na následujícím grafu můžete vidět vývoj podílu české ZRS na HND a můžete tak porovnat, do jaké míry plní ČR své závazky vůči mezinárodnímu společenství:

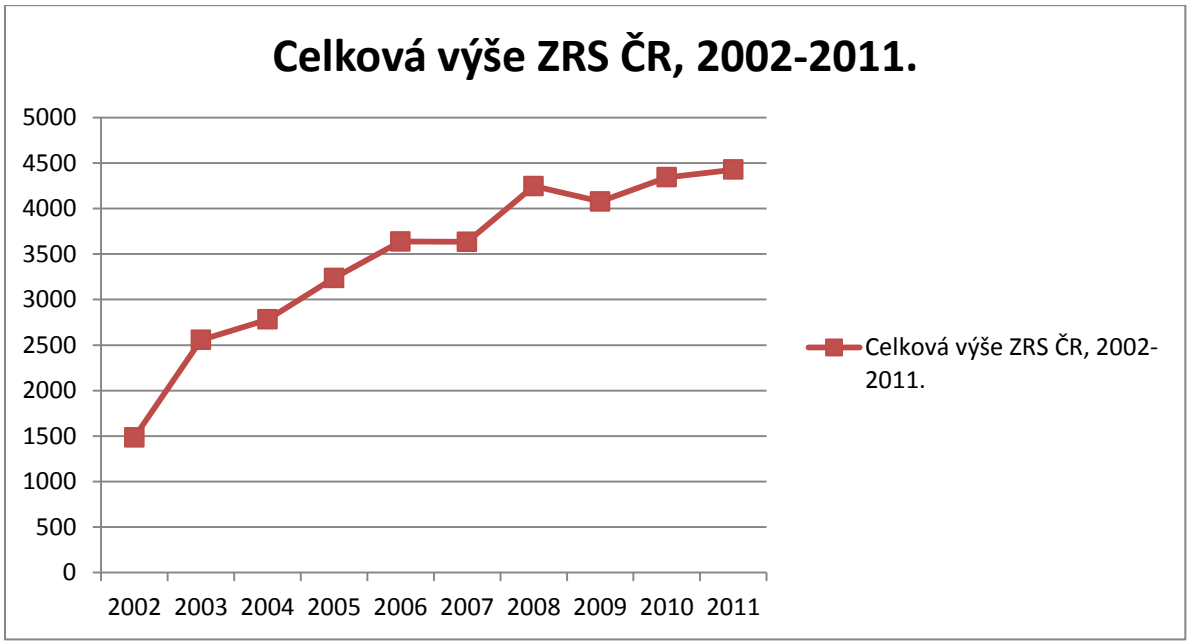
Graf 2 Výše podílu ZRS na HND

Zdroj: vlastní zpracování dle Informace o ZRS ČR v roce 2011; ČR pomáhá (Statistická příloha: ZRS ČR 2004–2008), MZV ČR 2009; ČR pomáhá (ZRS ČR v roce 2010), MZV ČR 2011

Následující graf zachycuje vývoj celkové výše ZRS v České republice během let 2002 až 2011. Dle tohoto i předchozího grafu je vidět, že Česká republika ještě neplní mezinárodní závazky týkající se velikosti poskytované pomoci.

Graf 3 Celková výše ZRS ČR, 2002 - 2011

Zdroj: vlastní zpracování dle Informace o ZRS ČR v roce 2011; ČR pomáhá (Statistická příloha: ZRS ČR 2004–2008), MZV ČR 2009; ČR pomáhá (ZRS ČR v roce 2010), MZV ČR 2011

Je velice problematické určit, zda přispívá ZRS ČR k celkovému rozvoji země.

Můžeme sice použít na jedné straně údaje o celkové výši ZRS ČR plynoucí do Etiopie, a na druhé straně nějaký indikátor ukazující celkový rozvoj země. Vzhledem k velkému množství ostatních donorů, kteří v Etiopii působí, ale nikdy nemůžeme s jistotou říci, zda výslednému rozvoji přispěla česká pomoc či nikoli.

2.2.5 Formy rozvojové spolupráce

V této části se budu blíže věnovat analýze jednotlivých forem rozvojové spolupráce. Tato kapitola poskytne základní přehled o tom, jaké formy rozvojové spolupráce jsou využívány a jaké jsou jejich základní charakteristiky.

2.2.5.1 Projektová pomoc

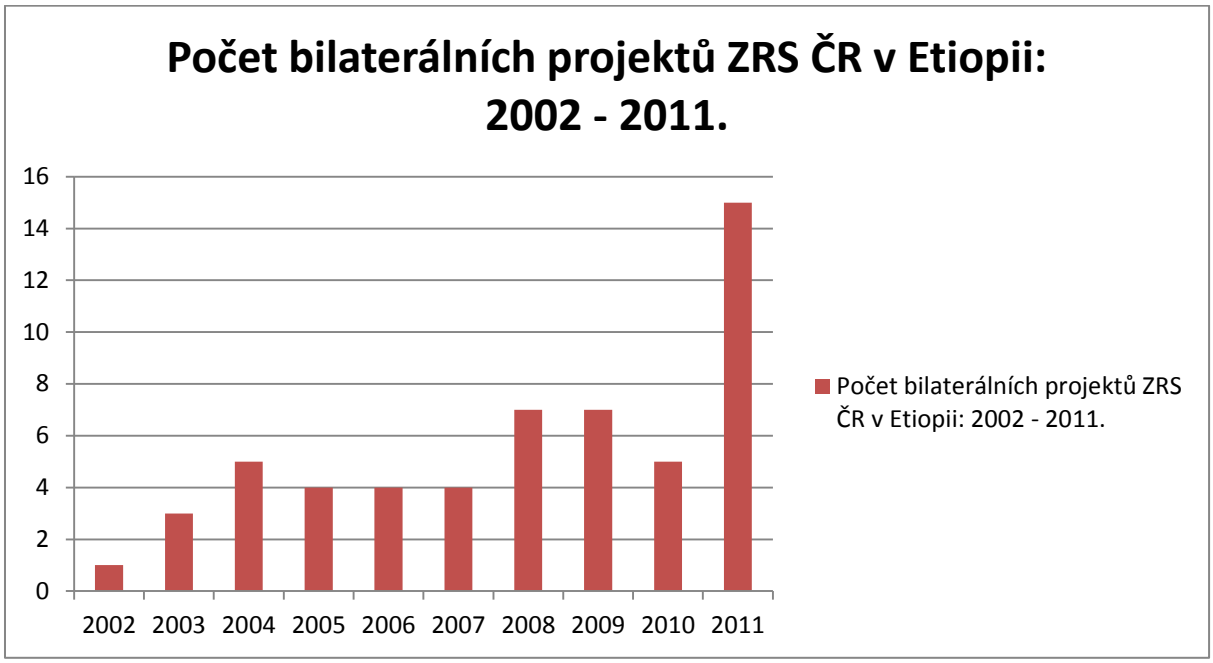
V posledních letech pozorujeme v České republice trend, dle kterého dochází k nárůstu podílu multilaterální pomoci vůči bilaterální, která se neustále snižuje. Vzhledem k tomu, že u multilaterální pomoci nemá Česká republika možnost ovlivnit přesné využití finančních prostředků a jejich dopad na rozvojové země, jedná se o poměrně negativní vývoj. Česká republika tak ztrácí přehled o tom, zda jsou finanční prostředky určené na rozvojovou spolupráci, efektivně využívány. Bilaterální pomoc poskytuje mnohem větší dohled nad využitím prostředků na ni určených, proto by její výše neměla býti snižována. (FoRSe 2012, s. 8)

Je pravda, že určitým protiargumentem proti tomuto tvrzení může být fakt, že velké mezinárodní instituce jako donoři s mnohaletou bohatou zkušeností mohou disponovat větší mírou efektivity, při alokaci finančních zdrojů na jednotlivé projekty, a to právě díky zmíněným zkušenostem. Díky koncentraci finančních prostředků je také zlepšeno zacílení projektů a nedochází k takové fragmentaci. Při upřednostňování multilaterální spolupráce jsou nároky na koordinaci donorů zmenšeny, neboť jich není takové množství. Naopak ale dochází ke snížení propagace dobrého jména České republiky jako zodpovědného hráče na mezinárodním poli.

Celkový objem financí, které byly na rozvojovou spolupráci s Etiopií uvolněny v rámci bilaterálních projektů v letech 2002 až 2011, je **231 371 tis. Kč.** Celkem se jedná o 31 podpořených projektů. Zajímavé jistě je, jak se vyvíjel počet probíhajících projektů v časovém horizontu. Jak je patrné z grafu, je zde vidět stoupající tendence počtu probíhajících projektů (a to navzdory světové krizi, která všeobecně utlumila ochotu států poskytovat finanční prostředky na rozvojovou spolupráci). Tento trend je

odrazem vzrůstajícího významu Etiopie jako příjemce české rozvojové spolupráce, který byl oficiálně stvrzen zařazením Etiopie mezi programové prioritní země v Koncepci ZRS ČR na období 2010-2017.

Graf 4 Počet bilaterálních projektů ZRS v letech 2002-2011

Zdroj: vlastní zpracování dle statistik MZV

2.2.5.1.1 Sektorové zaměření

Otázka sektorového rozdělení rozvojové spolupráce v Etiopii je poněkud komplikovanější, souvisí s faktem, že ČR používala v různých časových obdobích různou metodiku rozdělení sektorů. Zásady ZRS po vstupu ČR do EU definovali sedm prioritních sektorů, a to: (MZV 2004b)

- životní prostředí
- sociální rozvoj
- vzdělávání
- zdravotnictví
- migrace a dobrá správa věcí veřejných
- hospodářská infrastruktura
- zemědělství

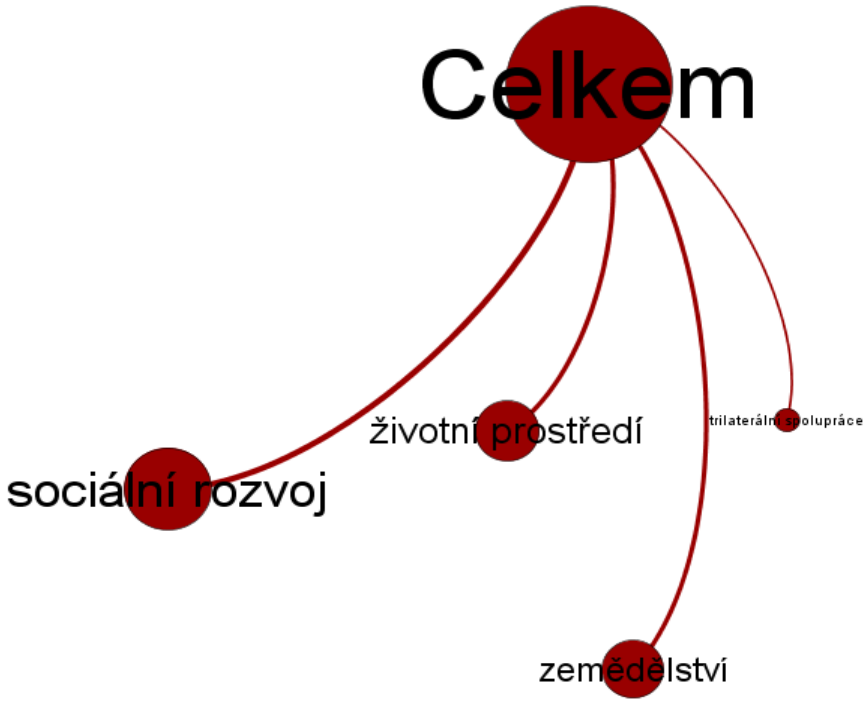
Koncepce ZRS ČR na období 2010-2017 zmenšila tento počet prioritních sektorů na pět. Česká republika tak reagovala na doporučení OECD na vyšší specializaci

členských států, co se týče zaměření na sektory rozvojové spolupráce, jejímž cílem je vyšší efektivita. (FoRS 2011 a, s. 18) Těmito prioritními sektory se staly:

- životní prostředí
- sociální rozvoj (včetně vzdělávání, sociálních a zdravotnických služeb)
- podpora demokracie, lidských práv a společenské transformace
- ekonomický rozvoj
- zemědělství

Následující graf ukazuje rozdělení všech projektů, které Česká republika realizovala v Etiopii v období 2002 – 2011 za použití metodiky sektorového dělení uvedeného v Koncepci ZRS ČR na období 2010-2017. Tato koncepce mimo jiné stanovila prioritní sektory pro všechny programové země, pro Etiopii se těmito prioritními sektory staly zemědělství, životní prostředí a sociální rozvoj, jak je patrné z níže uvedeného grafu, rozdělení dle sektorů tomu plně odpovídá, přičemž nejvíce finančních prostředků proudilo do sektoru sociální rozvoj, který zahrnuje dříve používané sektory vzdělávání a zdravotnictví.

Graf 5 Rozložení finančních prostředků ZRS ČR v Etiopii dle sektorů (použita metodika dělení sektorů uvedená v Koncepci ZRS ČR na období 2010-2017)

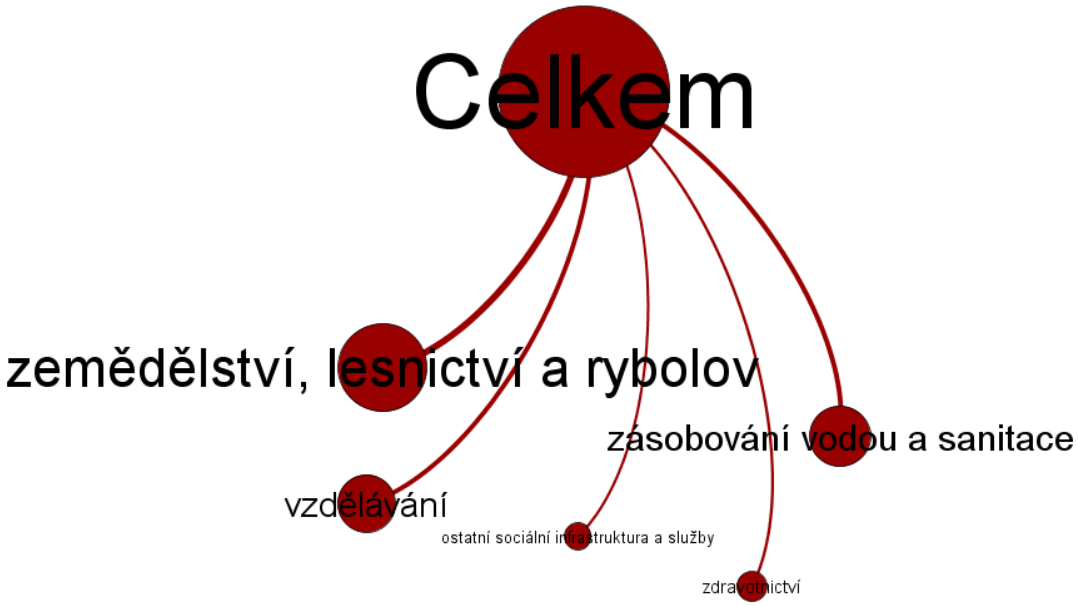
Zdroj: vlastní zpracování dle statistik MZV

Problém nastává v souvislosti s faktem, ž Česká republika postupně přestupuje na terminologii DAC OECD, které používá jiné označení sektorů. V některých dokumentech MZV se proto ještě objevuje starší terminologie, v jiných již nová. Pokud ovšem těchto pět prioritních sektorů vyjádříme dle terminologie DAC OECD, dostaneme 11 prioritních sektorů, a to:

- Zásobování vodou a sanitace
- Obecná ochrana životního prostředí
- Prevence katastrof a připravenosti k jejich řešení
- ostatní sociální infrastruktura a služby
- vzdělávání
- zdravotnictví
- státní správa a občanská společnost
- výroba a dodávka energie
- obchod a další služby
- průmysl, těžba surovin a stavebnictví
- zemědělství, lesnictví a rybolov

Následující graf ukazuje rozdělení rozvojových projektů v Etiopii dle sektorů podle metodiky DAC OECD. Bohužel Ministerstvo zahraničních věcí začalo tuto metodiku používat nedávno, nemohl být průzkum proveden u všech projektů v časovém období 2002 – 2011, ale pouze u projektů, které probíhaly v roce 2010 a později. Dle grafu je patrné, že nejvíce finančních prostředků proudí do sektoru zemědělství, lesnictví a rybolov.

Graf 6 Rozložení finančních prostředků ZRS ČR v Etiopii dle sektorů (použita metodika dělení sektorů dle DAC OECD)

Zdroj: vlastní zpracování dle statistik MZV

Program rozvojové spolupráce s Etiopií na období 2012 až 2017 definoval, že v budoucnu by se rozvojová spolupráce ČR s Etiopií měla soustředit na šest prioritních sektorů:

1) Zásobování vodou a sanitace *(Water supply and sanitation)*
2) Prevence katastrof a připravenost na jejich řešení *(Disaster prevention and preparedness)*
3) Sociální rozvoj (včetně vzdělávání,sociálních a zdravotnických služeb)
4) Vzdělávání *(Education)*
5) Zdravotnictví *(Health)*
6) Zemědělství, lesnictví a rybolov *(Agriculture, forestry and fishing)*

Zásobování vodou a sanitace je pro Etiopii klíčovým sektorem rozvojové spolupráce, ve kterém se ČR věnuje především zajištění přístupu k pitné vodě v rurálních oblastech a budování kapacit ve správě managementu. V oblasti prevence katastrof se ČR zaměří především na posilování kapacit etiopských institucí. V sektoru vzdělávání může Česká republika navázat na tradici projektů, které se zaměřovaly na zavádění moderních vyučovacích metod do výuky (vznikly např. clusterové školy, moderně vybavené školy, které sloužily jako jakási střediska, na která bylo napojeno mnoho dalších škol, školy byly často využívané také ke školení učitelů), začleňování

znevýhodněných skupin apod. V minulosti se projekty zaměřovaly spíše na základní školství, nový program ale akcentuje i roli odborného vyššího školství. Především v oblasti kožedělného a obuvnického průmyslu, který má v Etiopii vysoká potenciál. V oblasti zdravotnictví se chce ČR zaměřit na péči o matku a dítě a rozvoj komunitních zdravotních pracovníků. Etiopská ekonomika je převážně založena na zemědělství, které je v současné době extenzivní, trpí nedostatečným přístupem k pitné vodě, znalosti farmářů jsou nedostatečné. Způsob zemědělské produkce v Etiopii vede k problémům v podobě eroze půdy a devastace přírodního prostředí. ČR se v budoucím rozvoji zaměří na podporu udržitelných zdrojů energie a podporu poradenských center pro zemědělce *(Farmers Training Centers – FTC)*. (MZV 2011 b, s. 8-13)

2.2.5.1.2 Geografické zaměření

Velké množství projektů bilaterální rozvojové spolupráce ČR směřuje do oblasti Regionu jižních národů, národností a lidu (SNNPR), především pak v okolí jeho hlavního města Awassy, do okolí Addis Abeby a hlavního města amharského regionu Gondaru. (MZV 2011 b, s. 5). V budoucnu se plánuje zachovat toto geografické zaměření a rozšířit ho o oblasti somálského regionu, který patří mezi rozvojové priority vlády EFDR (four emerging regions). Půjde především o projekty humanitární. Připravované projekty mají respektovat princip LRRD *(Linking Relief, Recovery and Development), který* se snaží o návaznost humanitární pomoci na rozvoj. *(MZV2001, s. 2)*

2.2.5.2 Přímá rozpočtová podpora

V této podkapitole se budu snažit analyzovat, zda Česká republika využívá přímou rozpočtovou podporu v Etiopii a pokud ne, jaké ji k tomu vedou důvody.

V souladu s Koncepcí zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010 – 2017 neposkytuje ČR Etiopii přímou rozpočtovou podporu, neboť se zde považuje za malého dárce a nepovažuje poskytování rozpočtové podpory za efektivní nástroj. Vzhledem k nepříliš vysokým zkušenostem s touto formou rozvojové spolupráce nedisponuje navíc Česká republika dostatečnými zkušenostmi. Jedinou zkušenost, kterou Česká republika má s touto formou rozvojové spolupráce z nedávné doby, je poskytnutí přímé rozpočtové podpory Mongolsku v roce 2010. Tento krok byl mnohými zástupci občanské společnosti však velice kritizován. Vzhledem k tomu,

že u přímé rozpočtové podpory záleží čistě na partnerské zemi, jak s financemi naloží (samozřejmě musí splnit určité předem stanovené indikátory), je nutné žádoucí poskytovat tuto podporu pouze v zemích demokratických, ve kterých je správa věcí veřejných na vysoké úrovni. Bohužel dle Indexu vnímání korupce, který publikuje Transparency International se Mongolsko v roce 2010 umístilo až na 116. místě. (FoRS 2011, s. 17)

Z těchto důvodů se Česká republika orientuje v Etiopii na jiné formy rozvojové spolupráce a v této oblasti ponechává volnou působnost ostatním donorům, kterých je v Etiopii poměrně mnoho.

2.2.5.3 Sektorová podpora

Tato podkapitola by se měla věnovat sektorové podpoře, jejíž teoretické charakteristiky byly vydefinovány v první části práce.

V souladu s Koncepci zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010 – 2017 neposkytuje ČR Etiopii přímou sektorovou podporu. Argumentuje přitom podobnými důvody jako v případě přímé rozpočtové podpory. Jedinou zkušeností z nedávné doby, kterou má Česká republika se sektorovou podporou je poskytnutí sektorové podpory Afghánistánu v roce 2010, kdy byly mna jeho účet převedeny prostředky ve výši 8 mil. Kč. Afghánistán se navíc umístil dle Indexu vnímání korupce Transparency International ještě na horším, a to 176. místě ze 178 posuzovaných. (FoRS 2011, s. 17)

Situace v Etiopie se co se týče stavu korupce významně neliší od situace v Mongolsku či Afghánistánu. Dle Indexu vnímání korupce na rok 2012 se Etiopie umístila na 113.místě. S přihlédnutím k tomuto faktu, se jeví tyto dvě inovativní metody jako spíše nevhodné pro rozvojovou spolupráci České republiky s Etiopií.

2.2.5.4 Vládní stipendia

V této části práce se zaměřím na poskytovaná stipendia studentům z Etiopie, která jsou v současné době určitou formou poskytované bilaterální pomoci. Pokusím se analyzovat jak historii poskytování stipendií etiopským studentům, tak současnou situaci. V závěru kapitoly se zamyslím nad přímými dopady této formy pomoci na Etiopii a nad tím, jaké by měly být zajištěny podmínky, aby tyto dopady byly zvýšeny.

Československo poskytovalo stipendia studentům z rozvojových zemí již od 50. let. Tyto finanční prostředky byly určeny především mimoevropským socialistickým zemím (Vietnam, Severní Korea, Kuba, Laos, Kambodža) a zemím přednostního zájmu (počátkem 60. let zejména Alžírsko, Guinea, Mali, později Afghánistán, Angola, Mosambik, Etiopie, Jižní Jemen a Nikaragua). Etiopie byla tedy štědrým příjemcem stipendijních programů ze strany Československa již před rokem 1989, tato tradice poté pokračovala i po vzniku samostatné České republiky. (ÚMV 2004, s. 2)

Počet stipendijních míst postupně snižuje, například v 80. letech nabízelo Československo okolo 850 studijních míst ročně, po roce 1989 se tento počet snížil na cca. 150 míst ročně. (ÚMV 2004, s. 2) Dle usnesení vlády č. 712 má být v letech 2008 – 2012 zřízeno *„130 stipendijních míst ročně ke studiu na veřejných vysokých školách v České republice pro občany z rozvojových zemí.“* (Vláda ČR 2007) Poskytování stipendií tedy i nadále zůstává pro Českou republiku významnou formou rozvojové spolupráce.

Poskytování stipendií je velice specifickou formou dvoustranné pomoci, jejíž přímé efekty na obyvatelstvo v rozvojových zemích jsou velice sporné. Objevuje se zde totiž řada problémů. Studie zpracovaná Ústavem mezinárodních vztahů v roce 2004 definovala několik základních kritérií, jejichž splnění je nutné pro naplnění rozvojového potenciálu stipendií. Jde o následující kritéria:

1. stipendium je nabídnuto zemi, kde je vzhledem k sociálním a ekonomickým charakteristikám a k počtu kvalifikovaného personálu potenciál marginálního přínosu stipendia nejvyšší
2. stipendista studuje obor, který je relevantní vzhledem k sociálnímu a ekonomickému rozvoji jeho země původu

3. stipendista obor úspěšně dostuduje
4. stipendista se po ukončení studií vrátí do své země původu
5. stipendista uplatňuje získanou kvalifikaci prací relevantní pro sociální a ekonomický rozvoj jeho země původu (ÚMV 2004, s. 6)

Pokud se zamyslíme nad otázkou, zda poskytovaná stipendia etiopským studentům splňují výše uvedená kritéria, narazíme na mnoho překážek. Pro splnění prvního kritéria, čili poskytnutí stipendia takové zemi, kde potenciál přínosu stipendisty bude co nejvyšší, je nejvíce žádoucí, aby stipendium bylo poskytnuto studentům ze skupiny nejméně rozvinutých zemí (LDC). Dle klasifikace OECD patří Etiopie do této skupiny zemí. (OECD.org) Dle tohoto kritéria by tedy Etiopie měla splňovat rozvojový potenciál.

Bohužel kritéria 2 až 5 nelze posuzovat, neboť zde neexistují relevantní data. Velká část studentů z rozvojových zemí zde dle různých autorů své studium nedokončí a dále migrují na Západ nebo zůstávají v České republice, která tak významně přispívá k tzv. „odlivu mozků" z rozvojových zemí. Dle studie, kterou provedl Institut mezinárodních vztahů v roce 2011, nejsou v České republice k dispozici žádná data o tom, kolik stipendistů se po ukončení studia vrátí do země svého původu a kolik jich zůstává v České republice či migruje na západ. (ÚMV 2011, s. 26) Bohužel tedy není možné analyzovat, zda finance určené na stipendisty z Etiopie skutečně přispěly k rozvoji Etiopie, nebo zda se jedná pouze o formu rozvojové spolupráce, která přispívá ke zveličování pomoci, ale která ve skutečnosti nemá žádný dopad na zemi původu stipendistů.

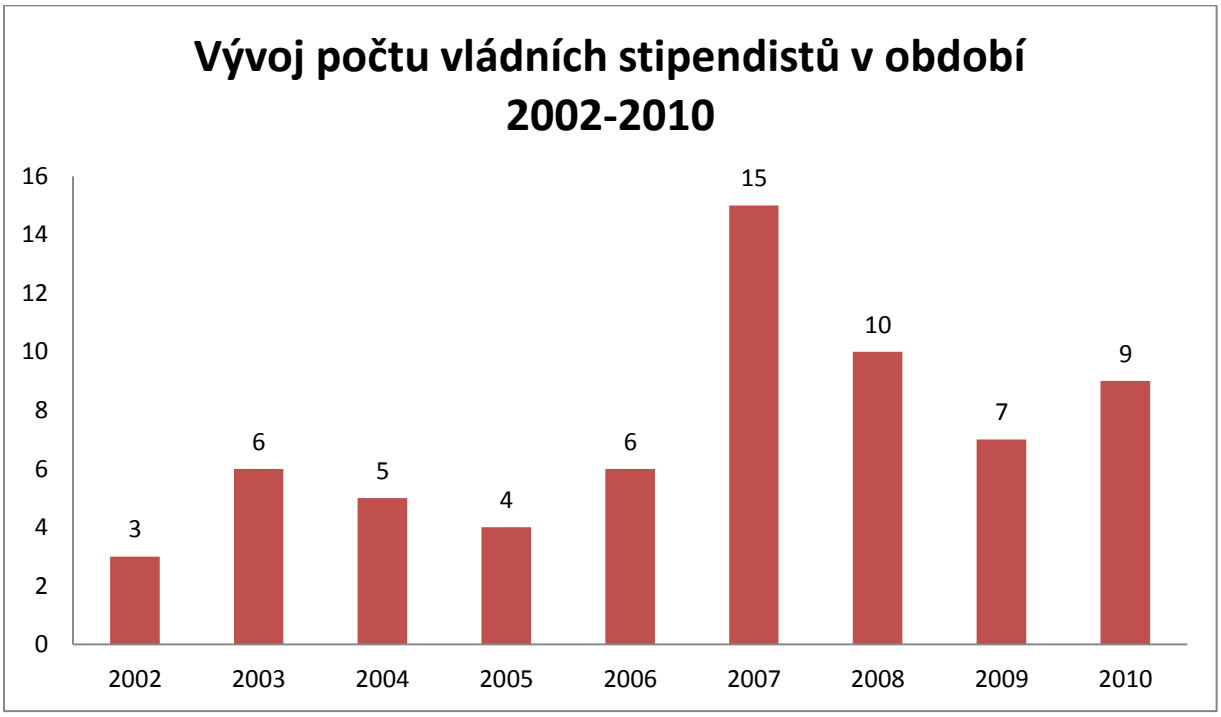
Jako jediný zdroj informací lze považovat jednorázovou studii, která byla provedena v roce 2006, podle ní se návratnost stipendistů do zemí původu pohybuje u afrických zemí okolo 50 %. (ÚMV 2004, s. 10) Dle dotazníkového šetření provedeného kolektivem autorů zpracovávajících zprávu Vyhodnocení programu vládních stipendií pro studující z rozvojových zemí mezi samotnými studenty, je návratnost stipendistů v případu Etiopie méně než 50 %. (ÚMV 2011, s. 27)

Navíc je diskutabilní poskytování stipendijních programů v českém jazyce, které jednak prodlužuje studium o rok a přispívá tak k většímu začlenění studentů do českého kulturního prostředí, čímž snižuje pravděpodobnost jejich návratu do Etiopie,

ale také významně zvyšuje celkové finanční náklady státního rozpočtu. (Horký 2010, s. 59)

Následující graf ukazuje vývoj počtu vládních stipendií poskytnutých Českou republikou etiopským studentům. Dle tohoto grafu můžeme usoudit, že počet stipendistů se v posledních několika letech zmenšil oproti roku 2007, kdy tento počet kulminoval. Důvody pravděpodobně nalezneme ve světové hospodářské krizi.

Graf 7 Vývoj počtu vládních stipendistů v období 2002-2010

Zdroj: vlastní zpracování dle informací v publikacích Zpráva o zahraniční politice ČR 2002 - 2010

Celkově tedy nehodnotím stipendia jako efektivní nástroj rozvojové spolupráce. Jak již bylo řečeno výše, za splnění určitých podmínek, mohou stipendia přispívat k rozvoji dané země. Bohužel ale v České republice doposud ani Ministerstvo zahraničních věcí, ani Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, nesbíralo relevantní informace, které by nám poskytly alespoň základní přehled, co se týče přínosu těchto programů pro zemi původu stipendistů, tedy Etiopii.

Dá se ale v nejbližší budoucnosti očekávat určitý pokrok v této oblasti, neboť v první polovině roku 2012 byla přijata nová Strategie poskytování vládních rozvojových stipendií na období 2013 – 2018, která stanovuje, že „informace o všech studentech ve vládním stipendijním programu budou zaneseny do centrální databáze, zřízené a udržované Domem zahraničních služeb." Kontakt má být se stipendisty udržován

i po návratu do země, kdy se o něj „postarají příslušné ZÚ, které budou mít přístup k údajům databáze absolventů a budou je využívat k organizaci setkání s absolventy vládního programu. ZÚ také mohou spolupracovat s nevládními subjekty (neziskové organizace, soukromé firmy) působícími v příslušné zemi a informovat absolventy o pracovních nabídkách těchto subjektů na českých rozvojových projektech.“ Pouze delší časový horizont nám ukáže, zda dojde k naplňování této strategie. (MZV 2012 b, s. 10)

2.2.5.5 Malé lokální projekty

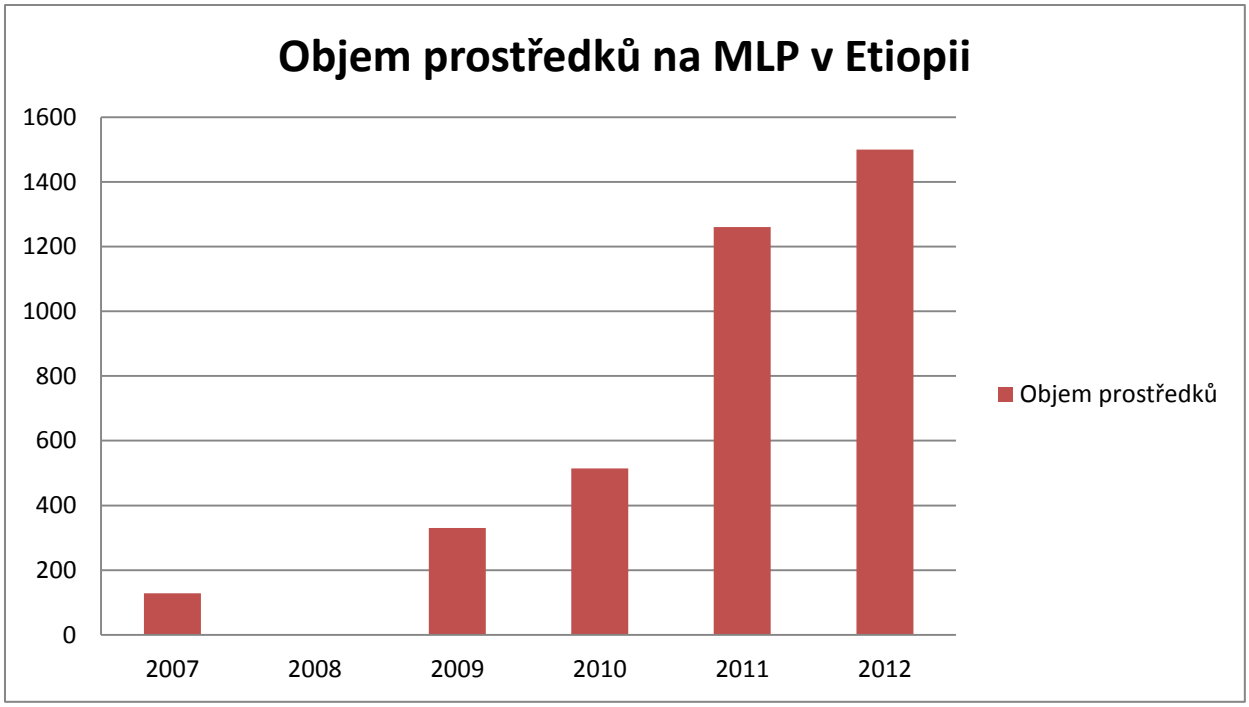
Následující kapitola se věnuje tzv. malým lokálním projektům, což jsou specifické formy rozvojových projektů, které umožňují lepší zacílení rozvojových aktivit. Pokusím se analyzovat, kolik malých lokálních projektů realizovala Česká republika ve zkoumaném období a zamyslet se nad výhodami této formy rozvojové spolupráce.

Tyto roční projekty využívají znalostí prostředí, kterým disponují zastupitelské úřady a prostřednictvím malých částek umožňují realizovat menší rozvojové aktivity, jejichž realizace běžným způsobem by byla značně neefektivní.(MZV 2011 a, s. 23) Program malé lokální projekty umožňuje zastupitelským úřadům realizovat své vlastní projekty. Tyto projekty mohou být realizovány i v neprioritních zemích ZRS ČR, ale z důvodů monitoringu jsou realizovány pouze v zemích se zastupitelským úřadem. (FoRS 2011 d, s. 12)[26]

Celkem bylo v letech 2007 až 2012 alokováno na MLP v Etiopii 3 733 000 Kč. První MLP byl v Etiopii proveden již v roce 2007, postupně vlivem začlenění Etiopie mezi programové země ZRS ČR počet projektů rostl, zatímco v roce 2007 byl realizován pouze jeden projekt (v roce 2008 žádný, 2009 opět jen jeden), v roce 2011 již bylo realizováno pět projektů a v roce 2012 šest projektů. Výše celkových finančních prostředků také postupně rostla, jak ukazuje následující graf:

[26] Identifikace zemí, ve kterých budou v daném roce realizovány MLP, probíhá na základě návrhu jednotlivých teritoriálních odborů na MZV na základě výzvy ORS.

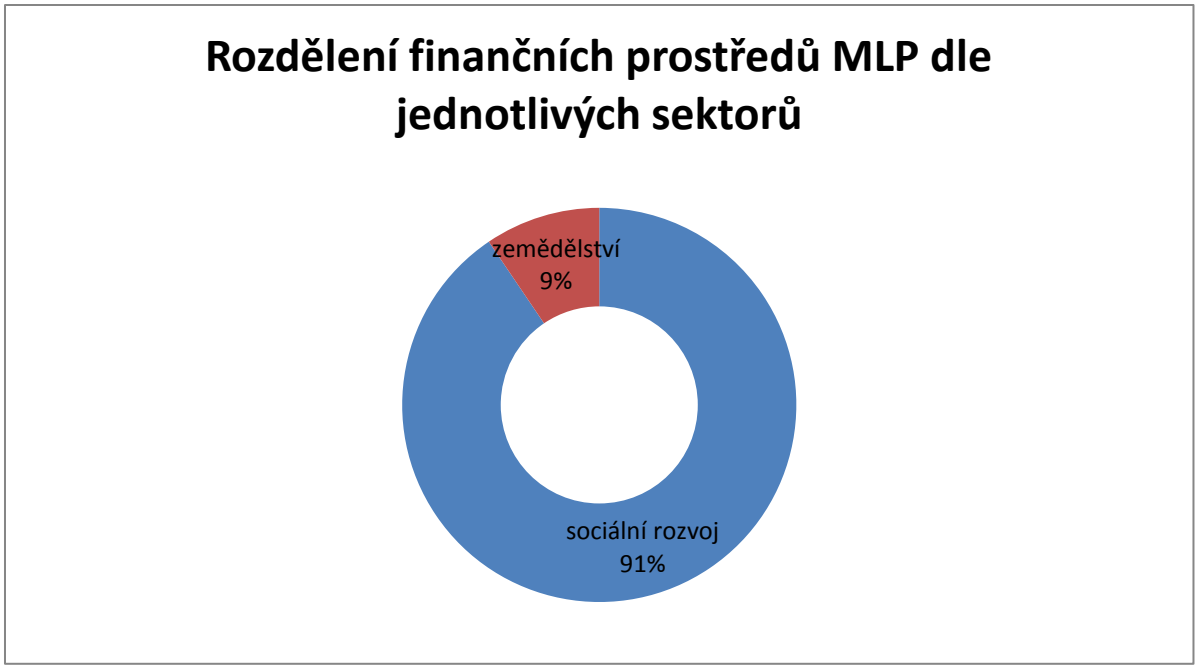
Graf 8 Výše finančních prostředků alokovaných na MLP v Etiopii

Zdroj: vlastní zpracování dle informací o projektech uveřejňovaných na MZV

Většinou se jednalo o nákupy drahého zdravotnického materiálu, který si místní nemocnice nemohou dovolit (např. nákup ultrazvuku či fibrogaskospoku) nebo o projekty v oblasti vzdělávání. Finančně se jednalo o projekty v řádech stovek tisíc Kč, nejdražším projektem byl projekt realizovaný v roce 2011, jehož cílem byl nákup ultrazvuku pro nemocnici Balcha v Addis Abebě za 500 000 Kč. Stejně jako standartní bilaterální rozvojové projekty, i MLP by měly sledovat priority ZRS ČR formulované v Koncepci ZRS ČR na období 2010-2017. Dle Koncepce jsou prioritními sektory ZRS ČR v Etiopii životní prostředí, sociální rozvoj (včetně vzdělávání, sociálních a zdravotnických služeb) a zemědělství. Následující graf ukazuje zaměření MLP dle sektorů. Aby bylo možné zhodnotit, zda jsou MLP v souladu s koncepcí, zaměřila jsem se pouze na MLP od roku 2010.

Graf 9 Rozdělení finančních prostředků MLP dle jednotlivých sektorů

Z následujícího grafu vyplývá, že 91 % finančních prostředků určených na MLP plyne do sektoru sociálního rozvoje, pouze 9 % poté do sektoru zemědělství, žádné jiné sektory nejsou zastoupeny. Nejen, že je rozdělení finančních prostředků na MLP v souladu s koncepcí, ale ukazuje také vysokou specializaci na jeden sektor.

Objevila se určitá nekonzistentnost v poskytování informací o malých lokálních projektech. Zatímco některé statistické přílohy obsahovaly informace o malých lokálních projektech, jiné ne, z čehož by se dalo usoudit, že v daném roce nebyly realizovány žádné malé lokální projekty. Ovšem například statistický přehled bilaterálních projektů za rok 2007 sice neobsahuje žádnou informaci o malých lokálních projektech, ale Zpráva o zahraniční politice za rok 2007 (která jako jediná ze zpráv od roku 2000 do roku 2010 obsahuje detailnější informace o projektech rozvojové spolupráce) obsahuje ve svém seznamu malý lokální projekt. To mě vede k myšlence, že statistické přílohy publikované na stránkách ministerstva nelze brát jako relevantní zdroj informací o malých lokálních projektech realizovaných zastupitelských úřadem ČR v Etiopii.

Co se týče informací poskytovaných obecně o rozvojové spolupráci na webových stránkách velvyslanectví v Addis Abebě, je situace poměrně špatná. Na základě průzkumu provedeného dne 3. listopadu 2012, neobsahovaly webové stránky velvyslanectví České republiky v Etiopii ani jednu informaci vzájemné rozvojové

spolupráci. Vzhledem k faktu, že Etiopie je jednou z pěti programových zemí ZRS ČR, odporuje tato situace základním principům o poskytování informací veřejnosti, což vytváří dojem netransparentnosti celého procesu rozvojové spolupráce. Je s podivem, že ačkoli dle informací MZV realizovalo samotné velvyslanectví v roce 2012 6 malých lokálních projektů, neobsahovaly stránky informace ani o těchto projektech.[27] (mzv.cz)

MZV samotné zdůrazňuje, že tyto projekty neslouží jen k naplňování rozvojové strategie ČR a přijímající země, ale i ke zviditelnění České republiky v zahraničí. Na rozdíl od vázaných standartních rozvojových projektů ČR, jsou MLP realizovány výhradně místními subjekty, v čemž vidím jejich obrovský potenciál, neboť tak přispívají k multiplikaci příznivých efektů na přijímající zemi. (MZV 2011 a, s. 23) Tuto formu rozvojové spolupráce využívá MZV od roku 2007.

Malé lokální projekty mohou být efektivním nástrojem snižování chudoby. Určitým problémem je, že je jak Ministerstvo zahraničních věcí, tak vláda České republiky vnímá spíše jako nástroj ekonomické diplomacie, který slouží ke zviditelnění České republiky v zahraničí a k růstu investičních možností pro české subjekty. Co se týče transparentnosti, má Česká republika také veliké mezery, nejenže ZÚ v Adis Abebě neobsahuje žádnou informaci o MLP, ale ani na samotných stránkách MZV není k dispozici příliš mnoho informací o MLP. Jako žádoucí by mi přišlo přinejmenším zveřejnění závěrečných zpráv z MLP, které musí ZÚ každoročně zpracovávat. (MZV 2011 a, s. 23)

2.2.5.6 Aid for Trade

Následující podkapitola se zabývá programem Aid for Trade jako specifickou formou poskytování bilaterální pomoci, kterou v současné době využívá i Česká republika.

Program Aid for Trade, neboli Pomoc pro podporu obchodu slouží k naplňování ekonomického rozvoje, jednoho z prioritních sektorů, který určila Koncepce ZRS ČR 2010-2017. Jedná se o projekty, jejichž cílem je podpora domácího podnikatelského prostředí, rozvoj domácího trhu, liberalizace podmínek obchodu a přenášení zkušeností a know-how. Jedná se o program, který je výjimkou z centralizace

[27] Co se týče ostatních programových zemí ZRS ČR, pouze webové stránky velvyslanectví v Sarajevu a Ulanbátaru, obsahovaly k 3. listopadu 2012 zmínky o rozvojové spolupráci, přičemž webové stránky velvyslanectví v Ulanbátaru obsahovaly nejdetailnější informace o rozvojové spolupráci, dokonce i o malých lokálních projektech. Naopak webové stránky velvyslanectví v Mongolsku a Afghánistánu neobsahovaly žádné informace o rozvojové spolupráci.

rozvojové spolupráce MZV a i po transformaci zůstalo v gesci MPO. (MZV 2010 a, s. 17) Přestože je program **Aid for Trade** v gesci MPO, přesto by měly podpořené projekty sledovat priority Koncepce a být realizovány na základě společných konzultací s MZV jakožto hlavního realizátora rozvojové spolupráce České republiky. Proto jsou v roce 2012 realizovány pouze projekty v programových prioritních zemích ZRS ČR. V Etiopii jsou v roce 2012 realizované dva projekty v celkové výši finančních prostředků 1 364 480 Kč, realizátory jsou Aquatest a Česká zemědělská univerzita.

Ačkoli se jedná o program, který je mimo gesci MZV, což vytváří vyšší nároky na zajištění souladu s programovými dokumenty MZV jako je Koncepce ZRS ČR na období 2010 – 2017, přesto je tento program schopný přispět k rozvoji přijímající zemi. Aktivity v rámci tohoto programu realizované Českou republikou v Etiopii jsou ale poměrně malého rozsahu.

2.2.5.7 Trilaterální projekty

Tato část práce se věnuje tzv. trilaterálním projektům. Jedná se o formu spolupráce, která probíhá mezi více než dvěma subjekty. Pokusím se zjistit, zda Česká republika realizuje některé trilaterální projekty v Etiopii a jaký je hlavní přínos této formy rozvojové spolupráce.

ČRA podporuje od roku 2006 trojstranné projekty prostřednictvím finančního programu: podpora trojstranných projektů českých subjektů. Jeho smyslem je zajistit potřebné kofinancování českých organizacím, které uspěly v rámci mezinárodních výběrových řízení. Dle zprávy nevládních neziskových organizací za rok 2011 neustále roste objem finančních prostředků určených na trilaterální spolupráci, což definují jako poměrně pozitivní trend. Na rozdíl od multilaterální spolupráce Česká republika neztrácí přehled o vynaložených prostředcích, navíc je prostřednictvím trojstranných projektů významně podporován koordinovaný postup mezi jednotlivými donory. (UPOL 2012, s. 333)

2.2.5.8 Mikrofinance

V této části práce se zaměřím na mikrofinanční projekty, které byly teoreticky vydefinovány v první kapitole diplomové práce. Zde se zaměřím na analýzu, zda Česká republika realizuje v Etiopii mikrofinanční projekty a jaké to má dopady na českou rozvojovou spolupráci a především na rozvoj Etiopie.

Česká republika v současné době mikrofinancování nerealizuje přímými prostředky, ale v Koncepci vyjádřila zájem o využití nástroje mikrofinancování. Jako důležitý krok před zavedením mikrofinancování ale zdůrazňuje nutnost přijetí metodiky a příslušných opatření. (MZV 2010 b, s. 27) Přesto obrovská popularita tohoto nástroje a příznivé doložitelné výsledky, které tato metoda přináší, způsobily její rozšíření i v České republice. V roce 2007 byla založena nezisková organizace Nadační fond mikrofinance, který provozuje od roku 2010 portál věnující se zprostředkovávání informací o mikrofinančních půjčkách klientům v rozvojových zemích. Portál byl inspirován obrovským úspěchem celosvětového portálu kiva.org, který zprostředkovává mikropůjčky po celém světě. Portál kiva.org funguje na velmi jednoduchém principu, lidé z různých částí světa na něm prezentují své projekty, pokud chce zájemce tento projekt podpořit, jednoduše zašle peníze prostřednictvím bankovního převodu, které jsou mu postupem času dlužníkem splaceny zpět. (Kiva.org) Bohužel portál Nadačního fondu mikrofinance nedosahuje rozměrů, ani kvality světového portálu kiva.org. V současné době na portálu nalezneme jen necelou desítku uchazečů o mikrofinanční úvěr. (nfmf.cz)

Vzhledem výhodám mikrofinancování, považuji přístup České republiky k tomuto nástroji rozvojové spolupráce za naprosto nedostatečný. Jak vyplývá z historického vývoje rozvojové spolupráce, kterému byla věnována podstatná část první teoretické kapitoly této práce, trpěla ZRS v minulosti vysokou neefektivitou. I když se v současné době objevují snahy o zakotvení takových principů, které by zvýšily poskytování jak bilaterální, tak multilaterální rozvojové spolupráce, přesto zde přetrvávají mnohé nedostatky, a to také v případě České republiky.

Koncept mikrofinancí, který pracuje přímo s chudými lidmi, se efektivně vyhýbá státnímu přerozdělování. Jak vyplývá z části věnované historii politického vývoje Etiopie, nedisponuje tato země v současné době plně fungujícími státními institucemi. Proto zde stále hrozí nebezpečí, že poskytnuté vysoké finanční sumy se nedostanou k těm, kteří je skutečně potřebují. Navíc vzhledem k tomu, že mikrofinance jsou půjčky, které musí být navráceny, vede tento přístup k mnohem vyšší aktivitě dlužníků, kteří jsou nuceni rozvíjet své kapacity, aby byli úspěšní a mohli své úvěry splatit. Naproti tradiční rozvojové spolupráci, která může často v příjemcích spíše vyvolávat pasivitu, rozvíjí tento koncept podnikatelské prostředí a posiluje princip ownershipu stanoveného v Pařížské deklaraci. Navíc posilují mikrofinance práva žen,

neboť ve chvíli, kdy žena disponuje určitým finančním obnosem, začne její hlas ve společné domácnosti sílit. Navíc se v některých případech ukázalo, že ženy spíše investují ušetřené finanční prostředky do vzdělání svých dětí než muži.

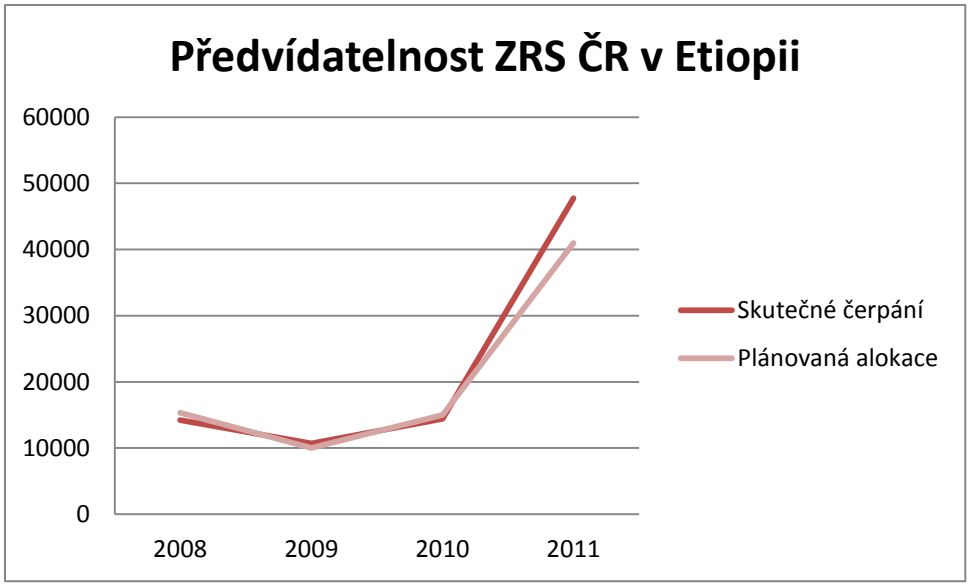
Podnikatelské aktivity jedinců v rozvojových zemích ale velice často narážejí na bariéry v podobě nefunkčního byrokratického aparátu, který je strnulý. To je bohužel i případ Etiopie. Proto by se Česká republika na nejvyšší institucionální úrovni měla zaměřit na posilování příznivého podnikatelského prostředí, které by zajistilo bezproblémový průběh podnikatelských aktivit, které jsou stěžejní pro ekonomický vývoj země. Reformování byrokratického aparátu Etiopie by Česká republika měla klást jako pozitivní podmínku k poskytování všech forem rozvojové spolupráce směřující do Etiopie. Zároveň by se MZV mělo snažit o podporu konceptu mikrofinancí v České republice prostřednictvím osvěty České veřejnosti. Jako efektivní nástroj ve světovém měřítku se ukázal portál kiva.org. České státní instituce by se měly snažit podpořit vznik takového portálu, na kterém by mohli lidé z prioritních zemí ZRS ČR uveřejňovat informace o svých projektech. Překlad všech informací do českého jazyka by zaručil možnost participace širších české veřejnosti, které z důvodu jazykových bariér či neinformovanost nevyužívá zahraniční portály se stejným účelem.

2.2.5.9 Předvídatelnost pomoci

Od roku 2007 publikuje Česká republika plány rozvojové spolupráce, které nastíní sektory a země, ve kterých bude ZRS ČR probíhat a následně výši finančních prostředků a jejich alokaci. V této části práce se blíže zaměřím na jednu z nutných podmínek pro efektivitu rozvojové spolupráce, tou podmínkou je předvídatelnost pomoci.

Následující graf nám odpovídá na jednu ze základních otázek, a to zda je rozvojová spolupráce ČR s Etiopií předvídatelná. Předvídatelnost pomoci umožňuje aktérům, kteří pomoc realizují, tedy NNO a firmy, lepší plánování aktivit. Srovnala jsem zde výši prostředků, které měly být dle plánu ZRS ČR alokovány do jednotlivých sektorů s jejich skutečným čerpáním dle zpráv o ZRS ČR. Z následujícího grafu jasně vyplývá, že ZRS ČR v Etiopii je předvídatelná.

Graf 10 Předvídatelnost ZRS ČR v Etiopii. Údaje uvedeny v tisících CZK

2.2.5.10 *Evaluace – kolik bylo provedeno evaluací atd.*

Tato část práce obsahuje analýzu, do jaké míry využívá Česká republika evaluací při hodnocení svých rozvojových projektů. Vzhledem k tématu této práce jsem se zaměřila na provedené evaluace projektů realizovaných právě v Etiopii.

Evaluace rozvojových projektů se v České republice objevuje od roku 2003, doposud byly hodnoceny ale pouze jednotlivé projekty a od roku 2007 jednotlivé programy. Po dokončení transformace ZRS ČR v roce 2012 spadá provádění evaluací pod ministerstvo zahraničních věcí, které provádí evaluace prostřednictvím najímání externích evaluátorů. MZV a ČRA se také zavázaly k využití výsledků evaluací ve strategickém plánování spolupráce s jednotlivými partnerskými zeměmi a posílení skutečného dopadu českých bilaterálních rozvojových projektů a jejich udržitelnosti. Realizované evaluace ukázaly, že evaluované projekty se zdají být velmi relevantní z hlediska cílů české ZRS, národních strategií v partnerských zemích či situace, která měla být zlepšena. Většina plánovaných cílů projektů byla dosažena a projekty byly do jisté míry hodnoceny jako efektivní. Z dlouhodobého hlediska ale nebyly hodnoceny jako příliš udržitelné. Prostor pro další zlepšování provádění evaluací je – např. metodologicky posílit evaluace, zvýšit počet evaluovaných projektů, zajistit dobré plánování, zohlednit různé faktory pro určení ceny evaluace, ale také lépe hodnotit, do jaké míry projekty naplňují hlavní cíl ZRS ČR, tedy snižování chudoby. (FoRSe 2012, s. 9 – 10)

Dle informací poskytovaných na stránkách Ministerstva zahraničních věcí bylo doposud evaluováno 14 projektů zahraniční rozvojové spolupráce, z toho jeden projekt realizovaný v Etiopii. Jednalo se o projekt Podpora implementace moderních vyučovacích metod v základním a středním školství v Etiopii realizovaný společností Člověk v tísni v letech 2008 až 2010. Evaluace byla realizována za podpory regionálního centra UNDP v Bratislavě a provedena v období květen - srpen 2011.Dle evaluační zprávy Během projektu bylo postaveno Centrum moderních vyučovacích metod v areálu Kotebe College of Teachers Education (KCTE) v Addis Abebě, ve kterém bylo celkem proškoleno 329 učitelů, ředitelů základních škol a úředníku, kteří mají na starosti rozvoj pedagogických schopností učitelů. V rámci projektu byl vytvořen manuál moderních vyučovacích metod, který později etiopské Ministerstvo školství dokonce zařadilo do vládního programu pro zlepšení kvalifikace učitelů.

Vypracování evaluací je nejen důležité pro zhodnocení míry dosažení stanovených cílů, ale slouží i jako cenný podklad pro rozhodování Ministerstva zahraničí o dalších aktivitách v dané oblasti. Evaluační zpráva projektu v Etiopii obsahuje mnoho relevantní doporučení jak pro Ministerstvo zahraničí a Českou rozvojovou agenturu, tak pro realizátora projektu, organizaci Člověk v tísni. Evaluátorky zde vyzdvihly potřebu navazujících aktivit v podobě šíření informací o zpracovaném manuálu, aby tak docházelo k jeho využívání a tím byla zajištěna i vyšší udržitelnost projektu. Bylo zde doporučeno zaměřit se v budoucích aktivitách pouze na region jižních národů, neboť je podle evaluátorek je velice komplikované implementovat projekt ve třech různých regionech najednou. Jako jeden z nejdůležitějších bodů je dle mého názoru v evaluaci zmíněná potřebnost zvýšení kooperace s ostatními donory. (Bzonková a Šmídová 2011, s. 1 – 8)

Celkové hodnotím zavedení pravidelných evaluací vybraných projektů ze strany Ministerstva zahraničních věcí za velmi pozitivní krok k zajištění vyšší efektivity realizovaných projektů a lepšímu plánovaní rozvojových programů a projektů s ohledem na priority Etiopie jako přijímající země.

2.2.5.11 Koherence politik pro rozvoj

Tato část diplomové práce se zabývá tématem koherence politik pro rozvoj *(PCD - Policy Coherence for Development)*. Snaží se především o krátké zhodnocení, zda

jsou politiky České republiky koherentní vůči rozvojové strategii v Etiopii a nebrání tak jejímu aktivnímu praktikování.

V současnosti je situace velice negativní, neboť se nacházíme v situaci, kdy politická rozhodnutí České republiky a Evropské unie, které je Česká republika členem, poškozují zájmy rozvojových zemí, zvláště se pak jedná o obchodní, migrační a zemědělskou politiku. Princip koherence politik pro rozvoj se objevil i v Koncepci zahraniční rozvojové spolupráce na období 2010-2017: *„V souladu s principy EU, OSN a OECD bude ČR na národní i unijní úrovni klást důraz na tzv. koherenci politik pro rozvoj (Policy Coherence for Development – PCD), kterou pokládá za významný předpoklad pro naplnění Rozvojových cílů tisíciletí. Bude tedy dbát na to, aby vnější dopady jednotlivých resortních politik nepodkopávaly záměry a cíle politiky rozvojové (především v oblasti obchodu, zemědělství, migrace, životního prostředí a bezpečnosti).“* (MZV 2010 a, s. 20)

Po dovršení systému transformace ZRS ČR je dohledem nad koherencí politik pro rozvoj pověřena jednak Rada pro ZRS, ale také samotné MZV jako hlavní garant ZRS ČR. Dle nedávnou provedené studie nezávislého Pražského Institutu pro globální politiku Glopolis se ale v současné době nachází Česká republika ve fázi, kdy sice přijala nespočet deklarací zakotvující koherenci politik pro rozvoj, ale nyní je třeba přejít ke konkrétním krokům. Pouze v ojedinělých oblastech se objevilo několik dobrých příkladů koherence politik pro rozvoj. S Etiopií jako africkou zemí souvisí tzv. strategie EU – Afrika, do které se Česká republika aktivně zapojila. Za účelem naplňování této strategie bylo vytvořeno několik pracovních skupin rozdělených dle jednotlivých oblastí, které fungují mimo rámec Rady EU. Co se týče například obchodní politiky, patří Česká republika v rámci Evropy do tzv. liberálního křídla, které dlouhodobě podporuje liberálnější obchodní politiku vůči rozvojovém světu, tudíž i africkým zemím jako je Etiopie. O aktivní koherenci politik se také snaží Ministerstvo životního prostředí, neboť vztah mezi rozvojovými a ekologickými tématy se již dávno ukázala býti propojená. (Lebeda a Doležal 2010, s. 23-24)

Pokud bychom ovšem hledali nějaké negativní příklady, tedy příklady nekoherence politik vůči ZRS ČR v Etiopii, našli bychom jich také mnoho. Jedná se například o již otázku změny klimatu. Na jedné straně české NNO v Etiopii realizují mnoho projektů zaměřených na kultivaci vodních zdrojů, a to především v regionu jižních národů,

na druhé straně Česká republika jako jeden z největších evropských znečišťovatelů co se týče CO_2 (cca. 12 tun na obyvatele ročně) přispívá svou činností právě k problémům typu nedostatku vodních zdrojů v regionu jižních národů. V tomto případě by byla nasnadě mnohem větší činnosti Ministerstva životního prostředí zaměřená na snižování emisí CO_2, která by nepodrývala činnosti v oblasti rozvojové spolupráce, a tím i dosahování cíle v podobě snižování chudoby. (Lebeda a Doležal 2010, s. 61)

Nejedná se podle mého názoru o přizpůsobení ostatních politik rozvojové politice státu, ale dosažení komplementarity jednotlivých kroků za účelem splnění vytyčeného cíle. Ve společnosti, kde tato komplementarita aktivity jednotlivých státních sfér funguje, tvoří pak rozvojová spolupráce pouze doplňující úlohu, neboť ostatní státní orgány, které mají možnost ovlivnit světové dění, se aktivně zasazují o snižování chudoby prostřednictvím svých kroků, jako je například postupná liberalizace obchodu v případě Ministerstva průmyslu a obchodu, liberalizace zemědělské politiky v případě Ministerstva zemědělství atd.

Závěr

V první kapitole této práce byly nejprve vydefinovány základní termíny související s rozvojovou spoluprací. Poté byla provedena historická analýza poskytování rozvojové spolupráce, speciální pozornost byla věnována vývoji v posledních dvaceti letech. Pro zachycení trendů v oblasti poskytování různých forem rozvojové spolupráce, byla na konci kapitoly ještě zahrnuta podkapitola věnující se evaluacím a koherenci politik pro rozvoj jakožto důležitým parametrům pro zajištění efektivní rozvojové spolupráce. V závěru kapitoly byly získané informace syntetizovány a byl vypracován přehled tzv. nových forem rozvojové spolupráce. Mezi tyto formy patří:

- Projektová pomoc (nové přístupy snažící se o zajištění efektivnosti, zahrnutí generového aspektu, HRBA)
- Přímá rozpočtová podpora
- Sektorová podpora
- Mikrofinanční projekty

Následovala druhá praktická část práce, která se zabývala analýzou české rozvojové spolupráce v Etiopii. Co se týká současné situace v Etiopii, dle historické analýzy provedené v kapitole věnované historickému vývoji Etiopie, vyplývá, že Etiopie sice disponuje formálně institucemi opravňujícími ji používat označení demokratická země. Ve skutečnosti ale dochází k systematickému potlačování opozice, které je znakem spíše autoritativního vládnutí. Jedná se de facto o režim jedné vládnoucí strany, a to strany EPRDF, která se drží u moci již od převratu v roce 1991.

Poté byly zkoumány vzájemné vztahy mezi Československem /Českou republikou a Etiopií se zaměřením na rozměr rozvojové spolupráce. Dle historické analýzy provedené v této podkapitole je jasně patrné, že vzájemné vztahy sahají až do hluboké historie 19. století. Vztahy obou zemí byly následně posilovány během 20. století, kdy byly silně ovlivněny existujícím politickým uspořádáním světa. Již v tomto období začala do Etiopie proudit česká zahraniční pomoc. Ustanovení Etiopie jako jedné z prioritních zemí ZRS ČR v koncepci ZRS na období 2010 – 2017 se tedy zdá rozumné a ospravedlnitelné.

Další část práce se již věnovala analýze rozvojové spolupráce České republiky v Etiopii. Pro lepší orientaci čtenáře byla znovu připomenuta základní hypotéza diplomové práce, kterou je: *H0: Česká republika nevyužívá v Etiopii nových forem rozvojové spolupráce*. Úvodní kapitola druhé části přinesla přehled základní aktérů rozvojové spolupráce na obou stranách, přičemž na straně české se jedná hlavně o Ministerstvo zahraničních věcí, Radu pro zahraniční rozvojovou spolupráci a Českou rozvojovou agenturu. Na etiopské straně je nejvýznamnějším hráčem Ministerstvo financí a ekonomického rozvoje (MoFED), které se také spolupodílelo na formulování současné rozvojové strategie Etiopie s názvem „Plán růstu a transformace", který tak přispívá ke zvýšení vlastnictví rozvojových aktivit ze strany Etiopie a pomáhá širokému spektru donorů k orientaci při definování svých rozvojových priorit. I Česká republika tento plán respektuje jako základní dokument pro formulování svých vlastních rozvojových priorit v Etiopii.

Vzhledem k velkému množství donorů, kteří v Etiopii působí, je velice důležitá vzájemná koordinace, která zabrání negativním implikacím této fragmentace. Pro zajištění vyšší koordinace byla založena Skupina pro rozvojovou spolupráci, ve které Česká republika zaujímá od roku 2011 pozorovatelský status. Z textu vyplývá, že Etiopie patří mezi největší příjemce zahraniční rozvojové pomoci, která se navíc neustále zvyšuje. Stejně tak se zvyšuje celkový objem zahraniční rozvojové spolupráce České republiky, i přesto je jasné, že Česká republika nebude schopna splnit mezinárodní závazek v podobě velikosti ZRS 0,33 % HND, ke kterému se zavázala vstupem do EU.

V poslední době dochází ke zvyšování multilaterální pomoci na úkor bilaterální, přičemž každá z nich disponuje určitými výhodami a nevýhodami. Z provedené analýzy vyplývá, že bilaterální projektová pomoc je v případě ZRS ČR v Etiopii nejdůležitější formou. Počet projektů v Etiopii financovaných z českých vládních zdrojů se v posledních letech neustále zvyšoval. Tento trend reflektuje zvýšení zájmu o Etiopii způsobené zahrnutím této země mezi prioritní země ZRS ČR v Koncepci rozvojové spolupráce na období 2010 – 2017. Analýza sektorového zaměření bilaterálních projektů byla ztížena nejednotností používání vlastní metodiky a metodiky OECD ze strany MZV. Přesto z analýzy jasně vyplývá, že nejvíce finančních prostředků proudí do sektoru zemědělství, lesnictví a rybolov a vzdělávání. Z geografického hlediska jsou aktivity ZRS ČR nejvíce zaměřeny na region jižních

národů.

Česká republika nevyužívá v Etiopii ani přímou zahraniční podporu, ani sektorovou podporu. Argumentuje především nízkými zkušenostmi s touto formou rozvojové spolupráce. Navíc v kontextu celého širokého spektra donorů přítomných v Etiopii, kteří jsou často kritizovaní, že Etiopii upřednostňují před jinými africkými zeměmi, je Česká republika opravdu jen malým hráčem. Tyto dvě formy pomoci mohou být hojně využívány silnějšími hráči působícími na poli rozvoje v Etiopii. Navíc je pro smysluplné využití prostředků důležití, aby partnerská země disponovala určitou úrovní institucí dobrého vládnutí, což bohužel není případ Etiopie. Uvedené parametry mě vedou k závěru, že v případě České republiky a Etiopie je spíše lepší, že tato forma není využívána.

Další specifickou modalitou rozvojové spolupráce jsou v případě České republiky a Etiopie vládní stipendia. Ačkoli se tato forma neobjevila v teoretickém úvodu, považuji za nutné ji v případě rozvojové spolupráce v ČR v Etiopii zmínit, neboť se jedná o v současné době velice diskutovaný fenomén. Počet poskytovaný stipendií během zkoumané doby neustále kolísal s kulminací v roce 2007. Vzhledem ke všem zmíněným negativům hodnotím poskytovaná stipendia jako spíše neefektivní nástroj pomoci. Jedná se samozřejmé o ryze subjektivní názor, neboť MZV v posledních letech nebylo schopné zajistit odpovídající evidenci, která by mohla poskytnout relevantní data pro analýzu skutečného dopadu český stipendií na rozvoj Etiopie. Dá se ale v nejbližší budoucnosti očekávat určitý pokrok, neboť v první polovině roku 2012 byla přijata nová Strategie poskytování vládních rozvojových stipendií na období 2013 – 2018, dle které by tato evidenci měla být zajištěna.

Malé lokální projekty realizované místními subjekty v Etiopii a koordinované zastupitelským úřadem v Addis Abebě zaznamenaly v posledních dvou letech obrovský nárůst. Nejvíce finančních prostředků přitom proudilo do sektoru zemědělství. Tyto projekty sloužily k budování lepšího jména České republiky v zahraničí a jejímu zviditelnění. Pozitivně hodnotím především jejich multiplikační efekt na místní podnikatelské aktivity. Jedná se tak o ojedinělý případ v porovnání s ostatními formami rozvojové spolupráce, které jsou čistě vázané a slouží tak k podpoře především českých subjektů, čímž je jejich rozvojový dopad na Etiopii velice potlačen.

Další specifická modalita, program Aid for trade, neboli Pomoc pro podporu obchodu, slouží k naplňování ekonomického rozvoje a je realizovaný MPO. Přínos tohoto programu na situaci Etiopie je spíše zanedbatelný. Bezpochyby se ale jedná o novou formu rozvojové spolupráce. Další specifickou modalitou je trilaterální spolupráce, která velice přispívá ke vzájemné koordinaci mezi jednotlivými donory, neboť vede k velkým rozvojovým projektům, které jsou realizované větším množství donorů z různých zemí.

Jako potenciálně nejpřínosnější vidím formu rozvoje prostřednictvím mikropůjček. Přestože se jedná o stále populárnější formu, Česká republika nerealizuje rozvojovou spolupráci v Etiopii touto formou, i když se v poslední době objevují ojedinělé aktivity nevládních neziskových organizací, jejich přínos je vzhledem k jejich zanedbatelnému počtu mizivý. Česká republika by měla dle mého názoru podporovat využití této formy spolupráce a zaměřit se na podporu příznivého podnikatelského prostředí v Etiopii, které by zajistila vyšší úspěšnost těchto projektů.

Dle provedené analýzy je rozvojová spolupráce ČR v Etiopii předvídatelná. Pozitivně hodnotím zavedení systému evaluací ze strany MZV, bohužel však byl doposud evaluován pouze jeden projekt realizovaný v Etiopii. Určitou brzdou dosažení cílů rozvojové politiky České republiky v Etiopii je přetrvávající nekoherence ostatních politik, které tak brání dosažená vyššího rozvoje Etiopie, ale i znesnadňují úsilí tvůrců rozvojové politiky a jejich realizátorů.

Z provedené analýzy vyplývá, že Česká republika využívá projektové pomoci a mikrofinancí. Nevyužívá naopak přímou zahraniční pomoc, ani sektorovou pomoc. Během samotné analýzy rozvojové spolupráce České republiky s Etiopií se ještě objevily další formy, a to poskytovaná vládní stipendia, program Aid for trade, malé lokální projekty a trilaterální spolupráce. Víceméně bychom mohli tyto formy označit také jako nové formy rozvojové spolupráce. Závěrem bych tedy chtěla uvést, že Česká republika spíše využívá nové formy rozvojové spolupráce, i když její aktivita především pak na poli mikrofinančních projektů by určité mohla být lepší.

Zdroje

Monografie, kapitoly z monografií a publikace

1. ADAMCOVÁ, Lenka, 2006. *Úvod do rozvojových studií*. Praha: Oeconomica. 346s ISBN: 80-245-1057-X.
2. Ayittey, George B. N., 2005. Africa Unchained. New York: Palgrave Macmillan,. ISBN 1-4039-6359-2.
3. DAVIDSON, Basil, 1996. *Africká minulost: Kroniky od dávnověku po moderní dobu*. Praha: ORBIS. ISBN 11-096-72.
4. FoRS, 2008. *Jak česká republika pomáhá*: *Studie o zahraniční rozvojové spolupráci České republiky za rok 2007*. Praha: FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci. 32 s. Dostupné z: http://fors.cz/user_files/fors_studie_o_zrs2007_final.pdf.
5. FoRS, 2009. *Česká pomoc na rozcestí*: *Zpráva nevládních neziskových organizací o zahraniční rozvojové spolupráci 2008-2009*. Praha: FoRS - České fórum pro rozvojovou spolupráci. 40 s. Dostupné z: http://fors.cz/user_files/fors_ceska_pomoc_na_rozcesti_2009.pdf.
6. FoRS, 2011 a. *Lidská práva v kontextu zahraniční rozvojové spolupráce*. Praha: FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci. ISBN 978-80-904395-8-0. 36 s. Dostupné z: http://fors.cz/user_files/dokumenty/fors_studie_lp.pdf
7. FoRS, 2011 b. *Zahraniční rozvojová spolupráce v roce 2010: Stínová zpráva nevládních neziskových organizací sdružených ve FoRS – Českém fóru pro rozvojovou spolupráci*. Praha: FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci. ISBN 978-80-904395-6-6. Dostupné z: http://fors.cz/user_files/dokumenty/aid2011_web+print.pdf
8. FoRS, 2012. Zpráva FoRS o zahraniční rozvojové spolupráci za rok 2011. Praha: FoRS - České fórum pro rozvojovou spolupráci. 52 s. ISBN: 978-80-905375-0-7. Dostupné z: http://www.fors.cz/wp-content/uploads/2012/11/AW-FoRS-final.pdf
9. GEDLU, Mesfin, 1998. *Subsaharská Afrika*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. 91 s. ISBN 80-85864-42-8.
10. Griffiths, Jesse, 2012. Global Financial Flows, aid and development. Příspěvek přednesený na konferenci: Annual Aidwatch Seminar, Brusel, 28. 11. – 29. 11.
11. HES, Tomáš, 2012. *Mikrofinance - nástroj řešení chudoby*. Praha: Člověk v tísni o.p.s. 6 s. Dostupné z: http://www.rozvojovka.cz/download/docs/74_hes-mikrofinance.pdf
12. HEYWOOD, Andrew, 2008. *Politologie*. Praha: Aleš Čeněk s.r.o..362 s. ISBN 978-80-7380-115-1.
13. HOKROVÁ, Marie a Sylva TÁBORSKÁ, 2008. *Globální problémy a rozvojová politika: Témata, o která se lidé zajímají*. Praha: Člověk v tísni o.p.s..
14. HORKÝ, Ondřej, 2010. *Česká rozvojová spolupráce: Diskurzy, praktiky, rozpory*. Praha: SLON. 208 s. ISBN 978-80-7419-039-1.
15. ILIFFE, John, 2001. *Afrika a Afričané: Dějiny kontinentu*. Praha: Vyšehrad. 376 s. ISBN 80-7021-468-6.

16. JEHLIČKA, P. a TOMEŠ, J. a DANĚK, P, 2000. Stát, prostor, politika – vybrané kapitoly z politické geografie. Praha: Univerzita Karlova. 274 s. ISBN: 80-238-5566-2.
17. LACINA, Karel, 1987. *Nejnovější dějiny Afriky*. Praha: Nakladatelství Svoboda. 820 s.
18. LEBEDA, Petr a DOLEŽAL, Jan a KLOUBEK, Martin, 2010. *Praktické kroky ČR ke koherenci politik pro rozvoj: Zemědělský obchod a změna klimatu*. Praha: Pražský institut Glopolis. 96 s. Dostupné z: http://glopolis.org/cs/clanky/studie-prakticke-kroky-cr-ke-koherenci-politik-pro-rozvoj/
19. MOJDL, Libor, 2005. *Etiopie: Stručná historie států*. Praha: Libri. ISBN 80-7277-221-X.
20. MZV, 2012. *Česká republika pomáhá: Zahraniční rozvojová spolupráce České republiky*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí. 73s. ISBN 978-80-7441-012-3.
21. Nováček, Pavel, 2010. Udržitelný rozvoj. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN: 978-80-244-2514-6.
22. Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. *Encyklopedie rozvojových studií*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 422 s. ISBN 978-80-244-2948-9.
23. ZÍDEK, Petr a Rudolf SIEBER, 2007. *Československo a subsaharská Afrika v letech 1948-1989*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. ISBN 80-86506-58-4.
24. YUNUS Muhammad, 2008. Banker of the poor. The sttory of the Grammem Bank. London: Aurum Press. 230 s. ISBN: 978-1-84510-924-8.
25. Veselý, Zdeněk 2007. Dějiny mezinárodních vztahů. Praha: Vydavatelství Aleš Čeněk. 606 s. ISBN: 978-80-7380-018-5.

Odborné články a dokumenty

1. ANTWOOD, J. Brian, 2012. INTERNATIONAL FEDERATION OF RED CROSS AND RED CRESCENT SOCIETIES. *The Euro Zone Crisis and its Impact on ODA*. Ženeva: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. Dostupné z: http://www.oecd.org/dac/DACChairSpeeceEurozone.pdf
2. CLAPHAM Christopher, 2004. *The challenge of democratization in Ethiopia*. Whitehall Papers, roč. 63. , pp. 71–82.
3. CLAPHAM, Christopher, 1987. *Revolutionary Socialist Development in Ethiopia*. *African Affairs* , roč. 86, č. 343, pp. 151-165. London: Oxford University Press. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/722468
4. CHANT, Sylvia, 2008. *The Feminisation of Poverty and the Feminisation of Anti-Poverty Programmes: Room for Revision*. *Journal of Development Studies*, roč. 44, č. 2, pp. 165 – 197. Dostupné z WWW: http://www.tandf.co.uk/journals/titles/00220388.asp.
5. Etiopie 1995. *Constitution of Federal Democratic Republic of Ethipia*. Dostupné z: http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/cafrad/unpan004722.pdf
6. Etiopie 2005. *Consolidated Version of the Election Laws of FDR Ethiopia including 2005 amendments*.

7. FDRE 2002, FEDERAL DEMOCRATIC REPUBLIC OF ETHIOPIA (FDRE), MINISTRY OF FINANCE AND ECONOMIC DEVELOPMENT (MOFED). *Ethiopia: Sustainable Development and Poverty Reduction Program*. Adis Abbaba. Dostupné z: http://siteresources.worldbank.org/INTETHIOPIA/Overview/20207639/2002_07_prsp.pdf
8. FOSTER, Mick, 2000. *New Approaches to Development Co-operation: What can we learn from experience with implementing Sector Wide Approaches?: Working Paper. Overseas Development Institute*. Dostupné z: http://www.odi.org.uk/resources/docs/2075.pdf.
9. ISHIYAMA, John, 2007. *Examining the 2005 Ethiopian Parliamentary Election Results Under Alternative Electoral Rules*. 4th International Conference on Ethiopian Development Studies (4th ICEDS) THE CHALLENGES OF PEACE AND DEVELOPMENT IN ETHIOPIA & THE HORN OF AFRICA [online]. Michigan: Western Michigan University. [cit. 2011-11-20]. Dostupné z WWW: http://homepages.wmich.edu/~asefa/Conference%20and%20Seminar/Papers/2007%20papers/Ishiyama%20EAF_conference_paper1.pdf
10. KUMSA, Alemayehu, 2006. *Parlamentní volby a politické konflikty v Etiopii od roku 1991 do roku 2005*. Praha: Mezinárodní politika [online]. Roč. 30, č. 12, [cit. 2011-11-07]. ISSN 0543-7962. Dostupný z WWW: http://www.iir.cz/upload/MP/MPArchive/2006/MP122006.pdf.
11. KUMSA, Alemayehu, 2006. *Přehled socio-politického vývoje Etiopie od poloviny devatenáctého století do současnosti*. Sborník z konference Viva Africa 2006. Plzeň: Katedra antropologie Západočeské univerzity v Plzni.
12. KUMSA, Alemayehu a ZÁHOŘÍK, Jan, 2008. *Etnický federalismus v Etiopii v širší perspektivě. Mezinárodní politika* [online]. Roč. XXXII, č. 1, [cit. 2011-11-18]. Dostupný z WWW: http://www.iir.cz/upload/MP/MPArchive/2008/MP01_08.pdf
13. KUNOVÁ, Anna, 2011. Zázrak se nekoná: potenciál, rizika a limity mikrofinancování. *Mezinárodní politika*. Roč. XXXV, č. 7. ISSN 0543-7962. Dostupné z: http://www.dokumenty-iir.cz/MP/MP07_11.pdf
14. MOFED, MINISTRY OF FINANCE AND ECONOMIC DEVELOPMENT (MOFED). *A Plan for Accelerated and Sustained Development to End Poverty (PASDEP)*, 2005. Dostupné z: http://planipolis.iiep.unesco.org/upload/Ethiopia/Ethiopia_PASDEP_2005_2010.pdf
15. MUSTOE, N.E. Modern Ethiopia, 1962. *African Affairs*. Oxford University Press. Pp. 216 – 222. Roč. 61, č,. 244. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/720529
16. NĚMEČKOVÁ, Tereza, 2007. *Rozpočtová a sektorová podpora jako nové nástroje rozvojové spolupráce – perspektiva EU*. Praha: VŠE. 22 stran. ISSN 1802-6583. Dostupné z: http://vz.fmv.vse.cz/wp-content/uploads/14_2007.pdf
17. ODÉN, Bertil, 2010. *The UN and Development: From Aid to Cooperation: Review essay. Forum for Development Studies*. roč. 37, č. 2. Dostupné z: http://www.unhistory.org/reviews/Oden_Stokke.pdf
18. OECD, 1991. *Principles for Evaluation of Development Assistance*. Paříž: OECD. 12 stran. Dostupné z:

http://www.oecd.org/development/evaluationofdevelopmentprogrammes/2755284.pdf
19. OECD, 1996. *Shaping the 21st Century: The Contribution of Development Co-operation*. Paříž: DAC OECD. 24 stran. Dostupné z: http://www.oecd.org/dac/2508761.pdf
20. OECD, 2003. *Rome Declaration on Harmonisation: HARMONISING DONOR PRACTICES FOR EFFECTIVE AID DELIVERY*. Řím: OECD. 3 strany. ISBN 92-64-19982-9. Dostupné z: http://www.oecd.org/dac/aideffectiveness/31451637.pdf
21. OECD, 2005. *Paris Declaration on Aid Effectiveness: Ownership, Harmonisation, Alignment, Resuls and Mutual Accountability*. Paris: OECD. 13 stran. Dostupné z: http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/Paris_Declaration_en.pdf
22. OECD, 2008. *The Accra Agenda for Action*. Accra: OECD. 8 stran. Dostupné z: http://www.oecd.org/dac/aideffectiveness/45563164.pdf.
23. OECD, 2011, *4th Level Forum on Aid Effectiveness. Busan Partnership for Effective Development Co-operation*. Busan: OECD. 12 stran. Dostupné z: http://www.aideffectiveness.org/busanhlf4/images/stories/hlf4/OUTCOME_DOCUMENT_-_FINAL_EN.pdf.
24. OECDh, 2011 a. *Development Co-operation Report 2011*. Paříž: OECD. 256 stran. ISBN 9789264083936. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/development/development-co-operation-report-2011_dcr-2011-en
25. OECD, 2012. *OECD DAC List of ODA recipients: Effective for reporting on 2011, 2012 and 2013 flows*. Paříž: OECD. 1 strana. Dostupné z: http://www.oecd.org/dac/aidstatistics/48858205.pdf
26. SVITÁKOVÁ, Jiřina a ROKŮSKOVÁ, Renata a HES, Tomáš a KRUTÍLKOVÁ, Eva, 2011. *MIKROFINANCOVÁNÍ z dobré i stinné stránky: aneb… Jak to funguje a zkušenosti českých organizací*. Praha: Nadační fond Mikrofinance. 84 s. ISBN 978-80-260-0942-9.
27. THOMSON, Alex, 2004. *An introduction to African politics*. New York : Routledge. 284 s. ISBN 0-415-28262-4.
28. TRONVOLL, Kjetil, 2010. *The Ethiopian 2010 Federal and Regional Elections: Re-establishing the One-party State*. *African Affairs*, roč. 110, č. 438,. http://web.ebscohost.com.ezproxy.vse.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&hid=17&sid=5c6dfd1e-3450-4c0a-9f17-cd36e5261be2%40sessionmgr13
29. UN, 2002. *Monterrey Concensus on Financing for Development*. Monterrey: UN. 25 stran. Dostupné z: http://www.un.org/esa/ffd/monterrey/MonterreyConsensus.pdf
30. UN, 2012. UNITED NATIONS DEPARTMENT OF ECONOMIC AND SOCIAL AFFAIRS. *Global Economic Outlook 2012-2013*. New York: UN. 80 stran. Dostupné z: http://www.un.org/en/development/desa/policy/proj_link/documents/linkreportfall2012.pdf
31. ÚMV, 2011. ÚSTAV MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ. *Vyhodnocení programu vládních stipendií pro studující z rozvojových zemí: Zvýšení efektivnosti a nové nástroje podpory terciárního vzdělávání*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. 39 stran. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/file/860240/Vyhodnoceni_programu_vladnich_stipendii.pdf
32. ÚMV, 2004. ÚSTAV MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ. *Analýza poskytování vládních stipendií ke studiu na veřejných vysokých školách občanům rozvojových a jiných potřebných zemí. Výstup z řešení výzkumného úkolu MZV RB 1/7/03*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. 23 stran. Dostupné z: http://www.mzv.cz/file/397200/Analyza_poskytovani_stipendii___zkracena_verze.pdf
33. VESELÝ, Zdeněk, 2007. *Dějiny mezinárodních vztahů*. Praha: Aleš Čeněk s.r.o. ISBN 978-80-7380-018-5.
34. WONDWOSEN, Teshome, 2009. *Ethiopian Opposition Political Parties and Rebel Fronts: Past and Present. International Journal of Human and Social Sciences* [online]. Místo: nakl., roč. 4, č. 1, [cit. 2011-11-20]. Dostupný z WWW: http://www.waset.org/journals/ijhss/v4/v4-1-9.pdf
35. WORLD BANK, 1999. *Entering the 21st Century: World Development Report 1999/2000*. New York: Oxford University Press. 316 stran. ISBN 0-19-521125-1. Dostupné z: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2000/12/13/000094946_99092312334240/Rendered/PDF/multi_page.pdf
36. ZÁHOŘÍK Jan, 2006. *Etiopie a italská koloniální politika v době okupace. Některé aspekty italsko-etiopských vztahů*. Sborník z konference Viva Africa 2006. Plzeň: Katedra antropologie Západočeské univerzity v Plzni.

Dokumenty MZV

1. BZONKOVÁ Radka a ŠMÍDOVÁ Martina 2011. Zpráva z evaluace projektu zahraniční rozvojové spolupráce České republiky s Etiopií: Podpora implementace moderních vyučovacích metod v základním a středním školství v Etiopii. MZV: 2011. Dostupné z: http://www.mzv.cz/file/695373/EvEthiopia2011_FinalEvaluationReport_Aug15.pdf.
2. MZV, 2001. Zpráva o zahraniční politice 2000. Praha: MZV. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocni_zpravy_a_dokumenty/zprava_o_zahranicni_politice_cr_za_rok.html.
3. MZV, 2002 a. Zpráva o zahraniční politice 2001. Praha: MZV. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocni_zpravy_a_dokumenty/zprava2001.html.
4. MZV, 2002 b. Koncepce zahraniční rozvojové pomoci České republiky na období let 2002 až 2007. Dostupné z: http://www.businessinfo.cz/files/archiv/2005/070628_koncepce_zrs_02-07.pdf.
5. MZV, 2003. Zpráva o zahraniční politice 2002. Praha: MZV. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocni_zpravy_a_dokumenty/zprava2002.html.
6. MZV, 2004 a. Zpráva o zahraniční politice 2003. Praha: MZV. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocni_zpravy_a_dokumenty/zprava2003.html.
7. MZV, 2004 b. Příloha usnesení vlády č. 302 ze dne 31. 3. 2004. Zásady zahraniční rozvojové spolupráce po vstupu České republiky do Evropské unie. Dostupné z: http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/zakladni-dokumenty-rozvojova-spoluprace-1312.html.

8. MZV, 2005. Zpráva o zahraniční politice 2004. Praha: MZV. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocni_zpravy_a_dokumenty/zprava2004.html.
9. MZV, 2006. Zpráva o zahraniční politice 2005. Praha: MZV. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocni_zpravy_a_dokumenty/zprava2005.html.
10. MZV, 2007. Zpráva o zahraniční politice 2006. Praha: MZV. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocni_zpravy_a_dokumenty/zprava2006.html.
11. MZV, 2008 a. Statistický přehled ZRS ČR 2002 – 2006. Praha: MZV. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publikace/vyrocni_prehledy/statisticky_prehled_zrs_cr_2002_2006.html.
12. MZV, 2008 b. Zpráva o zahraniční politice 2007. Praha: MZV. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocni_zpravy_a_dokumenty/zprava2007.html.
13. MZV, 2009 a. Statistický přehled ZRS ČR 2004-2008. Praha: MZV. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publikace/vyrocni_prehledy/statisticky_prehled_zrs_cr_2004_2008.html.
14. MZV, 2009 b. Zpráva o zahraniční politice 2008. Praha: MZV. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocni_zpravy_a_dokumenty/zprava2008.html.
15. MZV, 2010 a. *Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce ČR na období 2010-2017*. Praha: MZV. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publikace/koncepce_zrs_cr_2010_2017.html
16. MZV, 2010 b. Informace o ZRS ČR 2009. Praha: MZV. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publikace/vyrocni_prehledy/informace_o_zahranicni_rozvojove_1.html.
17. MZV, 2010 c. Zpráva o zahraniční politice 2009. Praha: MZV. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocni_zpravy_a_dokumenty/zprava2009.html.
18. MZV, 2011 a. *Metodika projektového cyklu: DVOUSTRANNÝCH PROJEKTŮ ZAHRANIČNÍ ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE ČESKÉ REPUBLIKY*. Praha: MZV. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publikace/metodika_projektoveho_cyklu.html
19. MZV, 2011 b. *Program rozvojové spolupráce - Etiopie: 2012 - 2017*. Praha: MZV. Dostupné z: http://www.mzv.cz/file/903283/Program_spoluprace_CR_Etiopie_cj.pdf
20. MZV, 2011 c. *Operační strategie humanitární pomoci na rok 2012*. Praha, 2011.
21. MZV, 2011 d. Informace o ZRS ČR 2010. Praha: MZV. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publikace/vyrocni_prehledy/informace_o_zahranicni_rozvojove.html.
22. MZV, 2011 e. Zpráva o zahraniční politice 2012. Praha: MZV. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocni_zpravy_a_dokumenty/zprava2010.html.

23. MZV, 2012. *Informace o ZRS ČR v roce 2011*. Praha: MZV. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publikace/vyrocni_prehledy/informace_o_zahranicni_rozvojove_2.html.
24. MZV, 2012. *Strategie poskytování vládních stipendií pro studenty v rozvojových zemích na období 2013 – 2018*. Praha: MZV. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/stipendia/strategie_poskytovani_vladnich.html. (MZV,f)

Legislativní zdroje:

1. Etiopie, 1995. Constitution of Federal Democratic Republic of Ethiopia. Dostupné z: http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/cafrad/unpan004722.pdf.
2. Etiopie, 2005. Consolidated Version of the Election Laws of FDR Ethiopia including 2005 amendments. Dostupné z: http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CDEQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.track.unodc.org%2FLegalLibrary%2FLegalResources%2FEthiopia%2FLaws%2FEthiopia%2520Election%2520Laws%25201995%2520%28%2520As%2520Amended%25202005%29.pdf&ei=3CjDUNaFOMfJswagsIHwBg&usg=AFQjCNGPH87hqZ4wTeM7Pvi9W9wfEip5sg&sig2=E3tXSkiZNr3rG-2Ud_yGNQ.
3. Vláda České republiky, 1995. Usnesení vlády ze dne 15. Března 1995 č. 153 k zásadám o poskytování zahraniční pomoci. Dostupné z: http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/7897B04C221A1F30C12571B6006BDB3E.
4. Vláda České republiky. 2007. Usnesení vlády české republiky ze dne: 27. června 2007 č. 712 o zřízení vládních stipendijních míst ke studiu na veřejných vysokých školách v České republice pro občany z rozvojových zemí na léta 2008 až 2012. Dostupné z: http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/WebGovRes/94A40731B2560A5CC1257301002BD1E7?OpenDocument
5. Zákon č. 151/2010 Sb. o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí a o změně souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů*. 21. dubna 2010

Internetové zdroje

1. UN, 2012. *Millenium Development Goals: We can end poverty* [online]. [cit. 2012-10-23]. Dostupné z: http://www.un.org/millenniumgoals/bkgd.shtml
2. U.S. Department of State, 2012. *Background Note: Ethiopia*.[online]. [cit. 2012-10-26]. Dostupné z WWW: http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2859.htm.
3. OECD,2012. OECD Statistics. [online]. Dostupné z: www.oecd.org
4. CIA World Factbook, 2012. Ethiopia. [online] [cit. 2012-12-01]. Dostupné z: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/et.html
5. MZV, 2012. Velvyslanectví České republiky v Mongolsku. [online] [cit. 2012-10-26]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/ulaanbaatar/cz/index.html
6. MZV, 2012. Velvyslanectví České republiky v Bosně a Hercegovině. [online] [cit. 2012-10-26]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/sarajevo/cz/index.html
7. MZV, 2012. Velvyslanectví České republiky v Afghánistánu. [online] [cit.

2012-10-26]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/kabul/cz/index.html

8. MZV, 2012. Velvyslanectví České republiky v Moldavsku. [online] [cit. 2012-10-26]. http://www.mzv.cz/chisinau/cz/index.html
9. MZV, 2012. Velvyslanectví České republiky v Etiopii. [online] [cit. 2012-10-26]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/addisababa/cz/index.html
10. MZV, 2012. Ministerstvo průmyslu a obchodu. [online] [cit. 2012-10-26]. Dostupné z: http://www.mpo.cz/dokument105236.html
11. UNDP, 2012. Statistiky UNDP. [online] [cit. 2012-10-26]. Dostupné z: http://hdr.undp.org/en/statistics/
12. Kiva, 2012. Portál Kiva. [online] [cit. 2012-10-26]. Dostupné z: http://www.kiva.org
13. NFMF, 2012. Portál NFMF. [online] [cit. 2012-10-26] Dostupné z: http://www.nfmf.cz
14. Reuters, 2008. High Food Prices, Drought threated Ethipia again. . [online] [cit. 2012-10-26] Dostupné z: Reuters.com http://www.reuters.com/article/2008/06/01/us-ethiopia-drought-idUSL0169447120080601
15. African Economic Outlook, 2010. Statistics. . [online] [cit. 2012-10-26] Dostupné z: http://www.africaneconomicoutlook.org/.

Seznam grafů

Graf 1 Výše ODA plynoucí do afrických zemí v roce 2010 47
Graf 2 Výše podílu ZRS na HND 48
Graf 3 Celková výše ZRS ČR, 2002 - 2011 48
Graf 4 Počet bilaterálních projektů ZRS v letech 2002-2011 50
Graf 5 Rozložení finančních prostředků ZRS ČR v Etiopii dle sektorů (použita metodika dělení sektorů uvedená v Koncepci ZRS ČR na období 2010-2017) 51
Graf 6 Rozložení finančních prostředků ZRS ČR v Etiopii dle sektorů (použita metodika dělení sektorů dle DAC OECD) 53
Graf 7 Vývoj počtu vládních stipendistů v období 2002-2010 58
Graf 8 Výše finančních prostředků alokovaných na MLP v Etiopii 60
Graf 9 Rozdělení finančních prostředků MLP dle jednotlivých sektorů 61
Graf 10 Předvídatelnost ZRS ČR v Etiopii. Údaje uvedeny v tisících CZK 66

Příloha 1

	Název projektu	Mez. org. /realizátor v ČR	Celkový rozpočet projektu (v tis.Kč)	Realizace	Charakteristika	Sektor	Sektor dle OECD
1	Průzkum zdrojů vod v Etiopii se zaměřením na oblasti postižené suchem	Aquatest, a.s.	9600	2001-2005	Podíl ČR na realizaci etiopského národního programu rozvoje vodních zdrojů výcvikem místních odborníků pro vyhodnocování zásob podzemních vod a hydrogeologické mapování území.	životní prostředí	
2	Budování zdrojů kvalitní pitné vody v jihozápadních oblastech Etiopie	Člověk v tísni, o.p.s.	5790	2003-2004	Umožnění přístupu ke kvalitní vodě pro cca 12 000 obyvatel, zabezpečení dlouhodobé spolehlivé správy nových vodních zdrojů, školení v oblasti základních hygienických pravidel.	životní prostředí	
3	Zvýšení dostupnosti základního vzdělání v jihozápadních oblastech Etiopie	Člověk v tísni, o.p.s.	5400	2003-2005	Podpora v oblasti základního vzdělávání prostřednictvím výstavby 5 nových školských zařízení a zkvalitnění výuky zaváděním moderních vyučovacích metod	sociální rozvoj	
4	Poskytnutí vzdělání a péče sirotkům AIDS	Člověk v tísni, o.p.s.	14690	2004-2006	Poskytnutí vzdělání a péče sirotkům AIDS a jejich ekonomická a sociální stabilizace ve společnosti - vybudování středního odborného učiliště s internátem v Awase	sociální rozvoj	
5	Vybudování moderní klimatologické databáze CLIDATA	Český hydrometeorologický ústav	1380	2004-2006	Cílem je poskytnout přijímající zemi aplikaci CLIDATA - software pro správu klimatologických dat.	životní prostředí	
6	Podpora implementace moderních vyučovacích metod do vzdělávacího systému Etiopie	Člověk v tísni, o.p.s.	23175	2006-2007	Podpora v oblasti vzdělávání prostřednictvím stavby Centra moderních vyučovacích metod v Addis Abebě, školení učitelů v moderních vyučovacích metodách atd.	sociální rozvoj	

7	Průzkum zdrojů vod se zaměřením na oblasti postižené suchem	Aquatest, a.s.	6872	2006-2009	Předání know-how při tvorbě souboru hydro-ekologických map a zpracování studie uvedeného povodí, která poskytne nutné podklady pro zpracování návazných projektů udržitelného rozvoje oblasti, s cílem snížit chudobu, zvýšit životní úroveň obyvatel, současně se zvýšením úrovně ochrany životního prostředí.	životní prostředí	
8	Zpřístupnění středního vzdělávání sirotkům a ohroženým skupinám dětí v jižní Etiopii	Člověk v tísni, o.p.s.	4112	2007-2009	Rozšíření střední školy v Awasse a podpora studentů – sirotků AIDS	sociální rozvoj	
9	Zlepšení přístupu k pitné vodě v Alaba Special Woreda	Člověk v tísni, o.p.s.	6610	2007-2009	Cílem projektu je poskytnout dlouhodobý přístup k nezávadné pitné vodě obyvatelům Bedene Alemtena a posílit dodržování základních hygienických pravidel komunitou.	životní prostředí	
10	Prevence a kontrola HIV/AIDS a reprodukčního zdraví/plánovaného rodičovství, SNNPRS	Člověk v tísni, o.p.s.	3437	2008	Cílem projektu je dosáhnout zvýšené informovanosti obyvatel o způsobech přenosu HIV/AIDS a metodách prevence a podpory plánovaného rodičovství spojené s odpovídající změnou v chování vedoucí k omezení dalšího šíření infekce HIV a nechtěných těhotenství ve čtyřech zónách Regionu jižních národů.	sociální rozvoj	
11	Zpřístupnění středního vzdělávání sirotkům a ohroženým skupinám dětí, jih země	Člověk v tísni, o.p.s.	12100	2008-2009	Podpora vzdělávání prostřednictvím stavba školní budovy, poskytnutí ubytování a stravy na školním internátu a školení studentů v praktických dovednostech.	sociální rozvoj	
12	Protierozní opatření v okolí jezera Awassa	Člověk v tísni	7000	2008-2010	Podpora zemědělství prostřednictvím založení lesní školky a školení na téma ochrany životního prostředí	zemědělství	zemědělství, lesnictví a rybolov
13	Podpora implementace moderních vyučovacích metod v základním a středním školství v Etiopii	Člověk v tísni	11985	2008-2010		sociální rozvoj	vzdělávání
14	Podpora komunitní rehabilitace postižených dětí a mládeže v oblasti Severního Gondaru, Etiopie	ČRA/ dodavatel: Světlo pro Svět - Light for the World, o.s.	3464	2009-2010		sociální rozvoj	ostatní sociální infrastruktura a služby

15	Trvale udržitelné hospodaření s půdními, lesními a vodními zdroji jako pilotní model pro rozvoj komunit jižní Etiopie (Mendelova univerzita v Brně)	Mendelova univerzita v Brně	11600	2010-2011	Projektové aktivity zahrnují dvě hlavní skupiny opatření, a to protierozní a vodohospodářská. Protierozní opatření: zhodnocení aktuálního stavu degradace půdy a identifikaci nejrizikovějších oblastí z hlediska půdní eroze, navržení a realizaci konkrétních technických opatření, vypěstování a výsadbu sazenic v lesní školce založené v rámci předchozího projektu ZRS ČR. Vodohospodářská část: zhodnocení možnosti rehabilitace 9 nefunkčních vrtů, oprava min. 3 nefunkčních vrtů, rozšíření distribučního systému pitné vody o další distribuční místa apod.	zemědělství	zemědělství, lesnictví a rybolov
16	Rozvoj kapacit v oblasti inženýrské geologie a hydrogeologie	Aquatest	6770	2010-2012	Cílem projektu je vyškolení pracovníků Geologické služby Etiopie (GSE) se zaměřením na kompilaci, editaci, prezentaci (s využitím moderních IT technologií a internetu) a praktickou interpretaci map zdrojů podzemních vod a přírodních rizik.	životní prostředí	zásobování vodou a sanitace
17	Podpora rozvoje nemocnice Alaba-Kulito: Zpřístupnění kvalitní zdravotní péče	ADRA	6400	2011-2012	Cílem projektu je zpřístupnit zdravotní péči obyvatelům Alaby prostřednictvím podpory jejich místní nemocnice. Tato nemocnice byla vybudována komunitou svépomocí. Projekt podpoří nemocnici zabezpečením zdravotního vybavení, vybudováním ubytovacího zařízení a podpořením kapacit místních zaměstnanců prostřednictvím série školení pod vedením etiopských a českých odborníků.	sociální rozvoj	zdrAavotnictví
18	Zvyšování dostupnosti a kvality odborného vzdělání v sektoru kožedělnictví v Etiopii	Člověk v tísni	9000	2011-2013	Projekt je zaměřený na vzdělávání v oblasti kožedělné výroby v Etiopii. Cílem projektu je „Zvýšit dostupnost, kvalitu a relevanci technického a obchodního školení v oboru kožedělné výroby ve městech Addis Abeba a Awassa a v jejich spádových oblastech“.	sociální rozvoj	vzdělávání

19	Zvyšování kvality a relevance vzdělávání na základních a vyšších školách v Etiopii	Člověk v tísni	11000	2011-2013	Projekt se soustředí na zvýšení kvality vzdělání v Etiopii prostřednictvím šíření moderních vyučovacích metod mezi základní a vyšší vzdělávací instituce. Navazuje tak na předchozí aktivity z let 2003 - 2010, v rámci kterých mj. etiopské Ministerstvo školství autorizovalo Manuál moderních vyučovacích metod vytvořený jako součást vládního programu zvyšování kvalifikace učitelů.	sociální rozvoj	vzdělávání
20	Dlouhodobý přístup k vodě v okrese Alaba (Člověk v tísni)	Člověk v tísni	6000	2011-2013	Projekt se zaměřuje na zefektivnění stávajícího systému správy vodních zdrojů v Alaba Special Woreda v Etiopii s cílem, aby přenastavený systém fungoval i po skončení projektu efektivněji a pružněji, a to bez navyšování stávajících prostředků od státní správy či bez externí podpory ze zahraničí.	životní prostředí	zásobování vodou a sanitace
21	Zavedení udržitelného systému zásobování pitnou vodou v malých městech zóny Sidama SNNPR, Etiopie	Sdružení „Sidama Water Supply“ firem Ircon s.r.o., Aquatest a.s. a GEOTest a.s.	22999	2011-2013	Cílem projektu je zlepšit zásobování pitnou vodou, řízení vodních zdrojů a podpořit hygienické návyky obyvatel ve vybraných oblastech zóny Sidama.	životní prostředí	zásobování vodou a sanitace
22	Podpora drobných zemědělců a zemědělského vzdělávání v okresech Damboya a Alaba, SNNPR	Člověk v tísni	10250	2011-2013	Projekt se soustředí na podporu vládních struktur, jejichž cílem je rozvoj zemědělských postupů a infrastruktury tak, aby se snížila závislost místních obyvatel na externí pomoci.	zemědělství	zemědělství, lesnictví, rybolov
23	Podpora zemědělských živností a udržitelného nakládání s přírodními zdroji v zóně Sidama	Člověk v tísni	11000	2011-2013	Projekt řeší problematiku managementu přírodních zdrojů celkem v 8 kebelích wored Shebedino a Awassa Zuria, a to komplexním přístupem, který počítá jednak s přímými aktivitami, které mají zasahovat a zlepšovat situaci na územích a plochách vážně postižených deforestací a erozí a v dalších výstupech pak podporuje alternativní zdroje obživy a energie pro místní obyvatelstvo tak, aby se přímá závislost na přírodních zdrojích výhledově snížila.	zemědělství	Zemědělství, lesnictví a rybolovu

24	Zajištění potravní soběstačnosti domácností prostřednictvím integrovaného řízení vodních zdrojů	Charita ČR	11000	2011-2013	Rozvojovým záměrem projektu je přispět k podpoře udržitelného nakládání s přírodními zdroji a podpořit potravní soběstačnost drobných zemědělců prostřednictvím integrovaného řízení vodních zdrojů (Integrated Watershed Management - IWM) založeného na aktivním zapojení místní cílové skupiny.	zemědělství	Sektor zemědělství, lesnictví a rybolovu
25	Podpora kvality a rozsahu poradenských služeb ve woredě Angacha, zóna Kembata Tembaro	ČZU	9737	2011-2013	Projekt si klade za cíl posílit kapacity poradenských služeb z hledisek zvýšení rozsahu a zkvalitnění poradenských služeb. Bude vypracována analýza současného stavu poradenských služeb v zóně, která bude sloužit nejen pro projektové účely, ale i jako podklad pro vytvoření dlouhodobé strategie rozvoje poradenství.	zemědělství	zemědělství, lesnictví a rybolov

Příloha 2 Seznam trilaterálních projektů

	Název projektu	Mez. org. /realizátor v ČR	Celkový rozpočet projektu (v tis. Kč)	Realizace	Charakteristika
1	Zavádění nízkonákladových ekologicky šetrných stavebních materiálů pro stavbu škol	Člověk v tísni - trilaterální projekt	143	2006	Podpora vzdělávání prostřednictvím školení komunit v technologii ekologicky šetrných materiálů pro stavbu škol
2	Prevence obchodování s dětmi a rehabilitace obětí v Etiopii	Člověk v tísni, o.p.s. - trilaterální projekt	810	2009	
3	Učebnice a knihy pro nevidomé děti a studenty v Etiopii	Světlo pro svět - trilaterální projekt	252	2010	
4	Vzdělávání pro etiopské děti s vadou sluchu (Světlo pro svět)	Světlo pro svět - trilaterální projekt	586	2010	

Příloha 3 Seznam malých lokálních projektů

	Název	Výše finančních prostředků (v tis. Kč)	Rok realizace	Popis	Sektor
1	Improvement of the Training and Production Capacity of Workshops	129	2007		
2	Saving Renewable Natural Resources by Introducing Locally Appropriate Technology	330	2009		sektor dodávky a výroby energie
3	Nákup mobilního rentgenu pro nemocnici Balcha v Addis Abebě (Nemocnice Balcha)	200	2010	Malý lokální projekt - nákup mobilního rentgenu umožní zvýšení počtu a rozsahu prováděných operací.	zdravotnictví
4	Podpora výroby obuvi v rehabilitačním středisku Menagesha (Cheshire Services)	314	2010	Malý lokální projekt zaměřený na podporu zařízení, které pečuje o tělesně postižené osoby a vyrábí zdravotní pomůcky v rámci ergoterapie.	sektor sociální infrastruktury a služeb
5	Centrum vzdělávání pro děti s poruchami sluchu	100	2011		vzdělávání
6	Nákup ultrazvuku pro nemocnici Balcha v Addis Abebě (Nemocnice Balcha)	500	2011	Malý lokální projekt - ultrazvuk zlepší kardiologickou péči a umožní zdvojnásobení chirurgických zákroků. Opakovaná podpora nemocnice s velmi dobrou pověstí, výjimečné širokým spektrem pacientů.	zdravotnictví
7	Nákup fibrogastroskopu pro nemocnici Balcha v Addis Abebě (Nemocnice Balcha)	160	2011	Malý lokální projekt - nákup přístroje na vyšetření břišní dutiny, který zkvalitní lékařskou péči poskytovanou nemocnicí.	zdravotnictví
8	Podpora výroby obuvi v rehabilitačním středisku Menagesha (Cheshire Services)	390	2011	Malý lokální projekt zaměřený na zlepšení designu a funkčnosti ortopedických bot a zlepšení technického vybavení. Pokračování podpory střediska, které je v etiopských podmínkách unikátní.	sektor sociální infrastruktury a služeb
9	Podpora rybolovu v izolované komunitě	110	2011	Malý lokální projekt - podpora rozvoje rybolovu, jednoho z hlavních zdrojů obživy obyvatel v regionu Gambella, který patří k nejchudším v Etiopii.	Sektor zemědělství, lesnictví a rybolovu